

Ομάδα Εργασίας Α1:

Οργάνωση και πραγματοποίηση της διδακτικής / μαθησιακής διαδικασίας (Αναλυτικά Προγράμματα και σχολικά βιβλία. Θεωρητικά προβλήματα)

Συντονιστής:

Ηλίας Πατίδης

Μέλη:

Μαρία Δανιήλ, Μιχάλης Δουλκέρης,

Κώστας Θεριανός, Παναγιώτης Παυλάκος,

Σωτήρης Ρεμούνδος, Παντελής Τέντες, Σπύρος Τουλιάτος

1. Οι οικονομικές - κοινωνικές συνθήκες και η εκπαίδευση σήμερα

Βασικό γνώρισμα των σημερινών οικονομικών συνθηκών στον πλανήτη είναι η απόλυτη κυριαρχία των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, που κινούνται από τη διεθνοποίηση του μονοπωλιακού κεφαλαίου προς τη μετατροπή του σε ολοκληρωμένο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσα από τις τράπεζες και την αγορά ώστε να αναγνωρίζεται ως παγκοσμιοποίηση.

Η βασική αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας, που διατηρείται μαζί με τις άλλες δευτερεύουσες αντιθέσεις και δημιουργεί την ανισομερή κατανομή του κεφαλαίου, διατηρεί τις διαφορετικές ταχύτητες ανάμεσα στις ισχυρές ομάδες κρατών και τα περιφερειακά κράτη στα οποία εντοπίζονται τα μεγάλα προβλήματα.

Οι ηγέτιδες τάξεις δεν έχουν καμιά βούληση να λύσουν τα παγκόσμια προβλήματα, που διαρκώς περιπλέκονται, όπως οικολογικά-μόλυνση του περιβάλλοντος, ενεργειακές πηγές, φτώχεια, πείνα, ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, ρατσισμός. Αυξάνεται η εκμετάλλευση της εργασίας, η οποία έχει το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων, αποδυνάμωση ως κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και αντικατάσταση με τη μερική απασχόληση.

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η ταχύτατη διάδοση των πληροφοριών έχουν αυξημένες δυνατότητες να βελτιώσουν τις σχέσεις εργασίας, αλλά και ταυτόχρονα να περιπλέξουν τα προβλήματα έτσι όπως συμβαίνει συνήθως ευνοώντας τους οικονομικά και πολιτικά ισχυρούς.

Μέσα σ' αυτή την πραγματικότητα κυριαρχεί η βαθιά αλλοτρίωση της εργασίας, ο φόβος, η ανασφάλεια, η σύγχυση και ο εξατομικισμός και η διατήρηση των παραδοσιακών θεσμών της παραγωγής και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης ακόμα δηλ. της εκπαίδευσης που κινείται ανάμεσα στο πλαίσιο διαμόρφωσης αναγκαίων λύσεων και την οραματική απελευθέρωση.

Η εκπαίδευση είναι ένα σύνολο σχέσεων, δομών και λειτουργιών που εκδηλώνονται με τη μορφή του συστήματος, του οργανισμού και του μηχανισμού-θεσμού μέσα στο οποίο λειτουργούν οι εκπαιδευτικοί, το διοικητικό προσωπικό και οι μαθητές. Ως σύστημα και πεδίο σχέσεων βρίσκεται σε εξάρτηση από την κεντρική εξουσία, αλλά και σε σχετική αυτονομία προς αυτήν.

Η εκπαίδευση είναι ένα ανοιχτό σύστημα αφού δέχεται επιδράσεις από την κοινωνία, ανατροφοδότηση και κλειστό, αφού λειτουργεί μέσα σ' ένα πλαίσιο αρχών, σκοπών και εξαρτήσεων. Το σχολείο πέρα από σύστημα αξιών, σκοπών και οραμάτων είναι και πεδίο ταξικών συγκρούσεων. Εκφράζει σ' ένα βαθμό τις διεκδικήσεις των κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων για μόρφωση, δυναμική οργάνωση, επικοινωνία και εργασιακή αποκατάσταση. Η εκπαίδευση ως ιδεολογικός μηχανισμός του κράτους, έχει ταξικό προσανατολισμό και συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογίας που εκφράζονται στη γνώση και την επιστήμη.

Τα όρια της ελευθερίας δράσης των παραγόντων της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι περιορισμένα και οδηγούν σε φραγμούς και εμπόδια στο δρόμο για την απελευθερωτική πορεία. Αυτή η διαπίστωση μας οδηγεί στην ανάγκη να μελετήσουμε τα εκπαιδευτικά προβλήματα από πολλές πλευρές και να δώσουμε μια απάντηση για μια νέας εκπαιδευτική διαδικασία και για ένα αναλυτικό πρόγραμμα που θα αντιστοιχεί στις σημερινές ανάγκες και θα δίνει μια ιστορική προοπτική.

2. Το παραδοσιακό αναλυτικό πρόγραμμα και η λειτουργία του στο σχολείο

Το παραδοσιακό αναλυτικό πρόγραμμα που έχει ως βάση τη διδασκαλία μαθημάτων που βασίζονται ιστορικά στις επιστήμες οι οποίες οριοθετήθηκαν κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, 19^{οο} και 20^{οο}, λειτούργησε στα πλαίσια του καπιταλισμού με σαφή διακριτότητα στο αντικείμενο και τη μέθοδο. Η διάσπαση αυτή των γνώσεων θεωρήθηκε αναγκαία αφού συνδέθηκε με συγκεκριμένα

προγράμματα ελάχιστης βασικής θεωρητικής γνώσης, κατάρτισης και ειδίκευσης με στόχο την αναπαραγωγή του εργατικού δυναμικού και την ένταξη στην οικονομία, παραγωγή, υπηρεσίες.

Το πρόγραμμα αυτό αναγκαίο για την καπιταλιστική αναπαραγωγή της εργασίας, αλλά και την ισορροπία των σχέσεων, περιλαμβάνει τη διάσταση μιας ιδεολογίας της αστικής τάξης, που προτείνει παραδοσιακές αξίες, ιστορικές και συντηρητικές. Το αναγκαίο αυτό στις ιστορικές συνθήκες πρόγραμμα είναι καταναγκαστικό, φορμαλιστικό, αποσπασματικό και διατηρεί τη συνέχεια με αποτέλεσμα να λειτουργεί και να εφαρμόζεται πλατιά.

Το παραδοσιακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα μας οδηγεί στο ερώτημα ως ποιο βαθμό και σε ποιο βάθος πρέπει να διατηρήσουμε τη διδασκαλία των ανθρωπιστικών, κοινωνικών, φυσικών, μαθηματικών και τεχνολογικών επιστημών.

Τα ερωτήματα που θα θέσουμε στην έρευνά μας είναι τα εξής:

1. Ποιος είναι ο βαθμός σύνδεσης του παραδοσιακού προγράμματος με τις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και τι προβλήματα λύνει;
2. Σε τι βαθμό είναι αναχρονιστικό στο Λύκειο και πώς διαταράσσεται στο Γυμνάσιο με το νέο Διαθεματικό Πλαίσιο Σπουδών;
3. Αν μπορεί να υλοποιηθεί το ιστορικό αίτημα της ενοποίησης των γνώσεων στα πλαίσια της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε ποιο βαθμό είναι απελευθερωτικό.
4. Ποιες είναι οι πλευρές μέσα από τις οποίες μπορεί κανείς να προσεγγίσει ένα νέο αναλυτικό πρόγραμμα. Ενδεικτικά αναφέρουμε: α) φιλοσοφική, ιστορική και εννοιολογική, β) επιστημολογική, ιδεολογική, γ) παιδαγωγική, διδακτική, ψυχολογική, δ) αξιολογική, και ε) κοινωνιολογική.

Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να κατανοηθεί μόνο σαν μια ενοποιημένη διαδικασία έτσι ώστε να αποκτά ο μαθητής μια σφαιρική και ολοκληρωμένη γνώση για τον κόσμο. Ωστόσο πρέπει να αποδεχθούμε ότι η ενοποίηση των επιστημονικών γνώσεων μπορεί να γίνει αργά και σταθερά μέσα από μια ενοποιητική διαδικασία η οποία δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί άμεσα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γιατί έχει ερευνητικό χαρακτήρα.

Διεπιστημονικότητα είναι η ιστορική πορεία της ανθρώπινης γνώσης, μια ενότητα πολύπλευρη και αντιφατική ανάμεσα στις επιστήμες. Επιζητεί νέο προσδιορισμό και οριοθέτηση των επιστημονικών αντικειμένων και μεθόδων και διατυπώνει νέα θεμελιώδη προβλήματα και δίνει απαντήσεις.

3. Αρχές και σκοποί της εκπαίδευσης

Οι βασικές αρχές στις οποίες πρέπει να στηρίζεται η εκπαίδευση είναι:

1. Καλλιέργεια ενός ανθρωπιστικού οράματος που να εκφράζεται μέσα από την ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία που συνδέεται με την κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα της Παιδείας και τη δυνατότητα συμμετοχής όλων των παιδιών με ίσους όρους ανεξάρτητα από φυλή, φύλο και κοινωνική τάξη και θρήσκευμα.
2. Συλλογική δράση των υποκειμένων της εκπαίδευσης, προώθηση των δημοκρατικών διαδικασιών και μορφών επικοινωνίας, συμμετοχής και συνεργασίας, συλλογικότητας και αλληλεγγύης.
3. Ανάπτυξη της συλλογικής, της κοινωνικής και ταξικής συνείδησης σχετικά με τα κίνητρα, τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις του συνόλου της εκπαιδευτικής κοινότητας με σκοπό τη μόρφωση και τη δυναμική ένταξη των νέων ανθρώπων στην κοινωνία .
4. Διαμόρφωση των όρων πάλης και διεκδίκησης των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων που έχουν σχέση με παγκόσμια και κοινωνικά αγαθά: της ειρήνης, της οικολογικής ισορροπίας, της ίσης και δίκαιης κατανομής πλούτου.
5. Διαμόρφωση κριτικής και δημιουργικής σκέψης και απελευθέρωση της γνώσης καθώς και συνειδητοποίηση των ορίων δράσης και συνύπαρξης.
6. Κατανόηση του εθνικού και παγκόσμιου πολιτισμού. Σεβασμός στη διαφορετικότητα και την παράδοση των άλλων.

4. Αρχές και σκοποί του αναλυτικού προγράμματος

Το αναλυτικό πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αντιμετωπίζεται σαν μια ενιαία διαδικασία με γενικές και ειδικές αρχές.

Η αφετηρία του γενικού προγράμματος είναι η ενιαία θεώρηση, η διεπιστημονική και διακλαδική και η διακριτή σε κάθε επιστήμη με μια μορφή διακριτότητας.

1. Αποδοχή της ενότητας του υποκειμένου και του αντικειμένου της γνωστικής διαδικασίας (φυσικός κόσμος, ανθρώπινη συνείδηση και δράση.)

2. Αποδοχή της ιστορικότητας και διεπιστημονικότητας των θεμελίων των γνώσεων και των αισθητικών δραστηριοτήτων έτσι όπως εξειδικεύεται, διαιρείται και ταξινομείται σε ομάδες μαθημάτων.
3. Αξιολόγηση, διάταξη, οργάνωση και κατανομή αυτών των γνώσεων οριζόντια και κάθετα σε εναρμόνιση με τις νοητικές, εξελικτικές και ψυχολογικές δυνατότητες, αλλά και τις μορφωτικές και κοινωνικές ανάγκες των νέων που βασίζονται στους σκοπούς της εκπαίδευσης.
4. Ενοποίηση των σταδίων επεξεργασίας του περιεχομένου των σπουδών με τις διδακτικές, μαθησιακές και αξιολογικές διαδικασίες.
5. Σύνδεση των γενικών και ειδικών αντικειμένων της γνωστικής διαδικασίας με τις γενικές και ειδικές μεθόδους.
6. Διερεύνηση της ενοποίησης φυσικού και κοινωνικού κόσμου προωθώντας θεωρίες συμμετρίας, ισοδυναμίας και αλληλομετατροπής των γλωσσών με την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία του όρου.
7. Κατανόηση της ιστορικότητας των ατομικών και κοινωνικών διαδικασιών, της γένεσης και φθοράς των σταδίων εξέλιξης των γεγονότων και φαινομένων των ορίων εξάντλησης και καταστροφής ενός συστήματος (οικολογικού ή κοινωνικού), συγκρότηση και λύση του προβλήματος.
8. Η διδασκαλία της γενικής ενοποιημένης μορφωτικής γνώσης με την ειδική σε κάθε μάθημα ως ειδικευση, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Παράλληλα ανάπτυξη των πολιτιστικών, αισθητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων: Ζωγραφική, Λογοτεχνία, Θέατρο, Κινηματογράφος κ.α.
9. Απόκτηση από το μαθητή δεξιοτήτων, ικανοτήτων και εμπειριών με στόχο τη λύση κοινωνικών, ψυχολογικών, εργασιακών και άλλων προβλημάτων.
10. Παροχή μόρφωσης και επαγγελματικών εφοδίων και συνειδητοποίηση της δυνατότητας να διεκδικούνται όλα αυτά τα αγαθά στα πλαίσια της ιστορικής προοπτικής.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΜΕΛΕΤΗΣΟΥΜΕ

A. Η φυσική και κοινωνική πραγματικότητα και το σύνολο των γνώσεων

Το σύνολο των επιστημονικών γνώσεων και αισθητικών δραστηριοτήτων είναι μια διάσταση του ανθρώπινου πολιτισμού και συνδέεται με το σύνολο των ανθρωπιστικών αξιών.

Οι μεθοδολογικές αρχές και σκοποί διατύπωσης αναλυτικών προγραμμάτων είναι οι εξής :

1. Προσδιορισμός του αντικειμενικού και υποκειμενικού κόσμου

Ιστορία του σύμπαντος, ιστορία του κόσμου και του κόσμου, ιστορία της φιλοσοφίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας, Θεωρία και περιεχόμενα των επιστημών.

- α. Σύμπαν, πλανήτης γη, περιβάλλον, άνθρωπος, μηχανή και τεχνολογία.
- β. Οικονομική, κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα, οργάνωση, δομή και λειτουργία.
- γ. Παγκόσμια και εθνική ιστορία.
- δ. Μορφές επικοινωνίας και γλώσσας
- ε. Αισθητικές δραστηριότητες και Αξίες.

2. Διαμόρφωση ενότητων επιστημών και γενικού περιεχομένου

A. Φυσικές και Μαθηματικές επιστήμες: Αστρονομία, Γεωλογία, Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Μαθηματικά κ.α.

B. Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες: Φιλοσοφία, Ιστορία, Φιλολογία, Θεωρία της γλώσσας και Λογοτεχνίας, Ιστορία της Τέχνης, Λαογραφία, Ανθρωπολογία, Θεολογία, Οικονομία, Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Πολιτική επιστήμη.

Γ. Εφαρμοσμένες επιστήμες: Ηλεκτρολογία, Μηχανολογία, Ηλεκτρονική, Πληροφορική, Ιατρική, Γεωπονία κ.ά.

3. Επεξεργασία των επιστημονικών γνώσεων σε ένα επίπεδο αφαίρεσης και κατάταξη κατά το δυνατόν σε γενικές και ειδικές. Να ερωτηθεί αν υπάρχουν θεμελιώδεις έννοιες και επιστημονικά αντικείμενα τα οποία να διαμορφωθούν ως βασικές επιστήμες ή αντικείμενα.

B. Φιλοσοφικές, επιστημολογικές, παιδαγωγικές και διδακτικές πλευρές των αναλυτικών προγραμμάτων

1. Οι φιλοσοφικές-επιστημολογικές παράμετροι σχετίζονται με τη θεωρία και ιστορία των επιστημών, την ιστορία του πολιτισμού, την ιστορία της τέχνης και τη γενική μεθοδολογία.
2. Οι επιστημονικές παράμετροι έχουν σχέση με την αυτοτέλεια του αντικειμένου και της μεθόδου κάθε επιστήμης και τη δυνατότητα απλοποίησης των αντικειμένων σε κάθε στάδιο συγγραφής.
3. Οι παιδαγωγικές και ψυχολογικές παράμετροι έχουν σχέση με τη φύση, την ηλικιακή ανάπτυξη και ωρίμανση του παιδιού και το βαθμό πρόσληψης-αφομοίωσης του αντικειμένου. Αυτό σημαίνει ότι χρειάζεται μεγάλη προσοχή έρευνας σε κάθε βαθμίδα του σχολείου. Το ερώτημα εδώ είναι αν οι γνώσεις θα αντιστοιχούν στο μέσο όρο μιας κοινωνίας, δυναμικά προς τα επάνω υπερβαίνοντας τα εμπόδια και τις αδυναμίες, κοινωνικές, ψυχολογικές που διαμορφώνουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και οι διαρκείς διαταράξεις ή θα συγκροτούνται στη βάση επιστημονικών εντολών που θα αντιπροσωπεύουν ένα μέσο όρο κοινωνικής συμπεριφοράς που στατιστικά-εμπειρικά επιβεβαιώνεται από τις έρευνες πεδίου.

Κριτική στις αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Π.Σ.

Στο πλαίσιο μιας διαφορετικής αντίληψης για το σχολείο και τα Αναλυτικά προγράμματα στο Γυμνάσιο διαμορφώθηκαν από το ΥΠΕΠΘ και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και η Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων, που έγιναν νόμος του Κράτους με το ΦΕΚ 303 και 304 του 2003.

Οι συντάκτες των προγραμμάτων διακήρυξαν ότι προωθείται η άρση των στεγανών μεταξύ των επιστημών που διδάσκονται στο σχολείο με στόχο τη διαμόρφωση μιας ευχάριστης ατμόσφαιρας, έτσι ώστε ο μαθητής να ελκύεται από τη γνώση.

Η αντίληψη αυτή παρουσιάζεται στο «Ενημερωτικό Δελτίο» για το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών που εξέδωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το Φεβρουάριο του 2002. Το κείμενο του Π.Ι. είναι γενικόλογο και χωρίς επιστημονική τεκμηρίωση. Έτσι όπως φαίνεται από το παρακάτω απόσπασμα το οποίο αναφέρεται στη σημερινή πραγματικότητα: «Η αμφισβήτηση των επιστημολογικών αντιλήψεων που διαμορφώθηκαν μετά το Διαφωτισμό σχετικά με τη φύση και τις διαδικασίες παραγωγής της γνώσης, οι ραγδαίες αλλαγές στις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που συντελούνται στην εποχή μας καθώς και η διαπιστωμένη αναποτελεσματικότητα του παραδοσιακού σχολικού συστήματος υπαγορεύουν στην εκπαίδευση να αναθεωρήσει βασικές επιλογές και καθιερωμένες πρακτικές, που αφορούν την προέλευση, το περιεχόμενο και τη μορφή οργάνωσης των σχολικών προγραμμάτων, τις διδακτικές προσεγγίσεις και τις μορφές οργάνωσης της σχολικής τάξης και της σχολικής μονάδας»¹.

Το πρώτο λοιπόν τμήμα του θεωρητικού κειμένου δεν αναφέρεται στις φιλοσοφικές, επιστημολογικές και παιδαγωγικές θεωρίες σχετικά με την παραγωγή και την ιστορικότητα της επιστημονικής γνώσης, καθώς επίσης και στη σύνδεσή της με τα στάδια εξέλιξης της σημερινής κοινωνίας. Το ερώτημα που τίθεται από την αρχή είναι ποιες ερμηνευτικές αντιλήψεις και επιστημονικές πρακτικές διατηρούνται από την εποχή του Διαφωτισμού και τι είναι παραδοσιακή επιστημονική γνώση. Όμως, ενώ ο συντάκτης του κειμένου δεν αναφέρεται σε ιστορικά και ουσιαστικά στοιχεία, την ίδια στιγμή κάνει μια αυθαίρετη επιλογή μιας άποψης για την προσέγγιση της γνώσης: «Οι λύσεις που προτείνονται είναι πολλές και διαφορετικής κατεύθυνσης. Μεταξύ αυτών κυρίαρχη και ουσιαστική θέση έχει η διαθεματική προσέγγιση, η οποία, κατά την κρατούσα άποψη, αποτελεί την πλέον παιδαγωγικά ολοκληρωμένη και εξορθολογισμένη επιλογή, που μπορεί να ενισχύσει το σχολείο, ώστε να ανταποκριθεί ολιστικά στη δυναμική των καιρών χωρίς ριζικές ανακατατάξεις στις δομές του εκπαιδευτικού συστήματος»².

Ο συντάκτης του κειμένου εντελώς αντιεπιστημονικά παραλείπει τα συνδεδεμένα μέρη της θεωρητικής – επιστημολογικής άποψης προτείνοντας μια παιδαγωγική δομή και λειτουργία των νέων αναλυτικών προγραμμάτων με αυθαίρετες λύσεις. Συγκεκριμένα, προωθεί την αντίληψη ότι με τη διαθεματική προσέγγιση θα οδηγηθούμε άμεσα στην ενιαιοποίηση της γνώσης, χωρίς πρώτα να γίνει έρευνα σε όλα τα επίπεδα της επιστημονικής και της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Με τον τρόπο αυτό, αγνοούνται αυθαίρετα όλα τα θεωρητικά εμπόδια στο διδακτικό και πρακτικό πεδίο των αναλυτικών προγραμμάτων και συγχέεται το πραγματικό με το δυνατό και το δέον. Έτσι, στο κείμενο του Π.Ι. διαβάζουμε ότι η σχολική γνώση «... πρέπει α) να διδάσκεται σε ενιαιοποιημένη μορφή, για να προσφέρει ολιστικές εικόνες της πραγματικότητας β) να συνδέεται με τις εμπειρίες των μαθητών για να είναι κατανοητή, ενδιαφέρουσα και σχετικά με την πραγματικότητα που βιώνουν και γ) να προσεγγίζεται με διερευνητικές μεθόδους ώστε η γνώση να οικοδομείται σταδιακά από τους ίδιους τους μαθητές»³.

Κανείς δεν αμφιβάλλει ότι ο απώτερος στόχος της σκέψης και δράσης του ανθρώπου είναι να φθάσει στην ενοποιημένη γνώση, να μπορέσει να υπερβεί τα σημερινά εμπόδια και τις διαμεσολαβήσεις. Επομένως, τίθεται ένα τεράστιο πρόβλημα: Το ενιαίο εννοιολογικό και μεθοδολογικό πλαίσιο των επιστημονικών γνώσεων που τόσους αιώνες κινείται σε διακριτά μέρη και στα όρια των επιστημών με την αναζήτηση κοινών εννοιών – μεθόδων προσέγγισης και λύσης προβλημάτων, μπορεί άραγε να διαμορφωθεί σαν ενιαία γνώση και μάλιστα άμεσα μέσα στο Σχολικό πρόγραμμα;

Η πολυπλοκότητα και η πολυμορφία των γνώσεων δεν αποκαλύπτεται με αυτή την πρόταση. Αντίθετα, στο σημείο αυτό εγείρεται ένα δεύτερο επιστημολογικό πρόβλημα σχετικά με το ποιος διαμορφώνει την επιστημονική γνώση και σε ποια στάδια αυτή μετασχηματίζεται και μετατρέπεται σε διδακτέα ύλη στο σχολείο. Η γνώση διαμορφώνεται από διαφορετικές ομάδες και άτομα – ερευνητές στο ακαδημαϊκό επίπεδο, αλλά και στα πλαίσια των άλλων ερευνητών και δασκάλων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και συνήθως αναπαράγεται σε διδακτική κατεύθυνση, κατανοείται και αφομοιώνεται από τους μαθητές. Δεν διαμορφώνεται έτσι απλά από τους δασκάλους και τους μαθητές ταυτόχρονα.⁴

Οι συντάκτες του προγράμματος επιμένουν ότι θα λυθούν όλα τα φιλοσοφικά και επιστημονικά προβλήματα που δεν λύθηκαν τόσα χρόνια μέσα στην εκπαιδευτική πράξη, πράγμα αντιεπιστημονικό.

Η διαθεματικότητα

Η διαθεματικότητα, όπως εφαρμόζεται στα νέα βιβλία του γυμνασίου, προκαλεί σύγχυση. Προτείνεται μια απέραντη, οριζόντια επικοινωνία θεματικών κύκλων που έχουν σχέση με το αντικείμενο που εξετάζεται και μια αυθαίρετη επιλογή επιμέρους πλευρών για σχολιασμό, χωρίς κατεύθυνση και στάδια ανάπτυξης του προβλήματος. Παραμένει το ερώτημα τι ονομάζουμε «διαθεματικότητα» και με ποιο επιστημονικό κριτήριο μπορούμε να προσεγγίσουμε τον όρο.

Οι κατευθυντήριες άξονες που αναφέρονται στην Εισαγωγή του ΔΕΠΠΣ είναι:

- A) η παροχή γενικής παιδείας,
  - B) η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του μαθητή και η καλλιέργεια δεξιοτήτων,
  - Γ) η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης για όλους τους μαθητές, και
  - Δ) η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Είναι σαφές ότι οι στόχοι κατευθύνονται προς την καλλιέργεια δεξιοτήτων και ικανοτήτων επικοινωνίας με σκοπό την ένταξη-προσαρμογή στην κοινωνία και όχι προς τη διαμόρφωση ιστορικής και κοινωνικής συνείδησης και ανθρωπιστικής παιδείας. Οι ειδικοί στόχοι συνδέονται με την αποτελεσματικότητα της μάθησης και είναι :
- 1) Οι δεξιότητες επικοινωνίας.
  - 2) Οι δεξιότητες αποτελέσματος σχετικά με την αποτυχία και την επιτυχία στη μάθηση.
  - 3) Ικανότητα βελτίωσης της εμπειρικής αντιστοιχίας με την οποία αναπτύσσονται οι μηχανιστικές και εμπειρικές διατάξεις, έτσι ώστε να επιτευχθεί μέρος της ένταξης σε μια κοινωνία.
  - 4) Ικανότητες επίλυσης προβλήματος με τη βοήθεια ορθολογικών επιλογών ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διαμόρφωση ιστορικών και διεπιστημονικών κριτηρίων.
  - 5) Ικανότητα διαχείρισης πληροφοριών και λογικής ταξινόμησης που φανερώνει απουσία μεθοδολογίας συγκρότησης των όρων ενός προβλήματος που έχουν ιστορικές- γενετικές και λογικές συνιστώσες.
  - 6) Ικανότητα αξιοποίησης υλικού και διαμόρφωσης συνθετικής εργασίας. της βελτίωσης της προσωπικής – ατομικής εικόνας.

Οι Διαθεματικές εργασίες δεν οδηγούν στην ενοποίηση της γνώσης αφού βρίσκονται σε απόκλιση από μια ενιαία μεθοδολογία και ερμηνεία (Γενική-Ειδική) επιβεβαιώνοντας τη διαφορά.

Στα πλαίσια του προηγούμενου παραδοσιακού προγράμματος οι εκπαιδευτικοί δίδαξαν τα φιλολογικά μαθήματα αξιοποιώντας τις πηγές και τη βιβλιογραφία, ανατρέχοντας σε ερμηνείες από όλο το φάσμα των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών έτσι ώστε να υπερβαίνεται το στενό περιεχόμενο του διδακτικού εγχειριδίου. Η αξιοποίηση του υλικού αυτού και των εποπτικών μέσων έδινε τη δυνατότητα στο καθηγητή να επεξεργασθεί ερμηνευτικά το αντικείμενο και να θέτει προβλήματα μέσα στην τάξη.

Η ερμηνευτική προσέγγιση άφηνε περιθώρια ελευθερίας αφού δεν κατευθυνόταν μονοσήμαντα προς τις δραστηριότητες, τις δεξιότητες και τη σύνδεση με την εμπειρική πραγματικότητα. Ο στοχασμός και η φιλοσοφική αναζήτηση μπορούσαν να καλλιεργηθούν μέσα από τον ελεύθερο διάλογο.

Υπήρχε δυνατότητα μεγαλύτερης ελευθερίας στην επιλογή, η οποία έτσι κι αλλιώς είναι υποκειμενική χωρίς κατευθυνόμενες δραστηριότητες, που κινούνται στη βάση εντολών. Όμως και σ' αυτή τη περίπτωση, οι πρόσθετες πληροφορίες και γνώσεις ήταν αποσπασματικές.

Στις λεγόμενες διαθεματικές δραστηριότητες δεν υπάρχει ελεύθερη επιλογή που να προέρχεται από την ιστορική ερμηνεία των γνώσεων στα πλαίσια του μαθήματος, γιατί όλα μετατρέπονται σε μέρος του προγράμματος με αυξημένες απαιτήσεις. Επομένως γίνεται ασφυκτικός ο κλοιός, αφού περιορίζεται η δυνατότητα της ελεύθερης κριτικής σκέψης του μαθητή και κατευθύνεται από το στοχασμό προς το φορμαλισμό. Ενώ φαίνεται ότι διευρύνεται η γνώση, στην πραγματικότητα στενεύει, έξω από τα πλαίσια μιας θεωρητικής ενιαίας μεθοδολογίας και ερμηνευτικής.

Οι συντάκτες του προγράμματος υποστηρίζουν ότι θα ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες – εμπόδια με τη συνεργασία μέσα στην τάξη. Εκεί όχι μόνο δεν υπερβαίνονται, αλλά περιπλέκονται τα πράγματα γιατί αυξάνεται ο βαθμός δυσκολίας και προστίθενται νέα εμπόδια.

Η ιδεολογική λειτουργία του νέου προγράμματος σπουδών είναι φανερή. Κινείται προς την καταστροφή της παραδοσιακής – κλασικής γνώσης, αφού ταυτίζεται η γνώση με την καθημερινή εμπειρική πραγματικότητα.

Αυτό που επιβάλλει η διαθεματική «Προσέγγιση στη Μάθηση» φαίνεται στο «Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς» (που πρέπει να το επεξεργαστούμε). Είναι φανερό ότι το ενδιαφέρον του μαθητή για μία ή δύο θεματικές ενότητες τον οδηγεί στην αποσπασματική γνώση και δεν φθάνει ποτέ στην ενότητα ή ενοποίηση των γνώσεων. Το σχολείο διαχέεται στην αγορά εργασίας με μια ατομική ανταγωνιστική προοπτική και οι μαθητές συνδέονται μόνο με προγράμματα τα οποία διαμορφώνονται σε πολιτικά κέντρα.

Με λίγα λόγια παύει να υπάρχει βασικός κορμός των γνώσεων ιστορικής προέλευσης και προοπτικής. Στη θέση του εμφανίζονται οριζόντιες και παράλληλες διατάξεις, δίκτυα με πολλαπλές διασυνδέσεις και ευέλικτες ζώνες. Αντί για ενιαία αντικείμενα και μεθόδους βρίσκουμε κατακερματισμένα πεδία στη θεωρητική και παιδαγωγική διαδικασία.

Φαίνεται καθαρά ότι η πρόταση του Αναλυτικού Προγράμματος είναι να αντικατασταθεί σταδιακά η ενιαία επιστημονική συγκρότηση των γνώσεων από τους ξεχωριστούς «θεματικούς» κόσμους ή πραγματικότητες, οι οποίες δεν θα επικοινωνούν μεταξύ τους, αλλά θα είναι μετέωρες και συμβατές με τις ομάδες, και τα άτομα, που έχουν την αντίστοιχη ιδεολογική, κοινωνική, ταξική, προέλευση και εκπαίδευση.

Η κίνηση αυτή των ιδεών θα πραγματοποιείται σε παραλληλίες, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί η συγκόλληση των γνώσεων. Το συνολικό κριτήριο ελέγχου των επιστημονικών γνώσεων στο σχολείο θα πηγάζει από ένα σύστημα εντολών που θα διαμορφώνονται μέσα σε Συγκεντρωτικά Κέντρα Γνώσεων και Πληροφοριών, ένα Διευθυντήριο, και θα διοχετεύονται μέσα από προγράμματα, που είναι συμβατά με τους ηλεκτρονικούς κώδικες που κινούνται αποκλειστικά στο πεδίο της ψηφιακής τεχνολογίας²¹.

Η ενότητα της Γνώσης μέσα από το παραδοσιακό Αναλυτικό Πρόγραμμα υπερβαίνεται με αποτέλεσμα να μετατρέπονται οι γνώσεις σε προγράμματα – projects. Έτσι χάνεται ο χαρακτήρας του σχολείου και μετασχηματίζεται σε χώρο συνύπαρξης των ποικιλόμορφων γνώσεων – πληροφοριών, τεχνικών εφαρμογών χωρίς οργανικό δέσιμο.

Η πρόταση του Π.Ι. δείχνει ότι στην πορεία, μέσα στα πλαίσια της εφαρμογής της Ευέλικτης Ζώνης Καινοτόμων Δράσεων, θα διαταράξει σοβαρά το παραδοσιακό πρόγραμμα, το οποίο περιέχει πλευρές ενότητας αντικειμένων και μεθόδων σε «διακριτή» βάση.

Στο πρόγραμμα αυτό, δεν εντοπίζεται καμία τάση ενοποίησης της γνώσης. Αντίθετα, πραγματοποιείται μια απόκλιση από το βασικό στόχο, που είναι ο εμπλουτισμός των επιστημών με παραπλήσιες γνώσεις και μεθόδους. Παρακάμπτεται έτσι η σταδιακή εννοιολογική επεξεργασία και δεν συναντώνται τα αντικείμενα και οι μέθοδοι.

Απέναντι στην διαθεματική προσέγγιση των γνώσεων στο σχολείο, προτείνουμε τη διεπιστημονικότητα ως μια θεωρητική και μεθοδολογική προσέγγιση των επιστημών, ώστε να αναζητούμε κοινούς όρους ανάμεσα στα διαφορετικά αντικείμενα και μεθόδους.

Στα πλαίσια του ενιαίου προγράμματος πρέπει να οργανώνεται η διεπιστημονική διδασκαλία με τη συνεργασία καθηγητών διαφορετικών ειδικοτήτων που έχουν επιμορφωθεί στα διάφορα επιστημονικά πεδία μέσα απ' τη Φιλοσοφία και την Ιστορία των επιστημών, αφού εφαρμοστεί πειραματικά σε σχολεία επί μια πενταετία.

Προτείνουμε να σταματήσει αυτό το ΔΕΠΠΣ να λειτουργεί. Παράλληλα ζητάμε τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα να διέπονται από τις παρακάτω αρχές και αξίες:

1. Την καλλιέργεια του ανθρωπιστικού οράματος και την κατανόηση των αξιών της μόρφωσης, της γνώσης και της δράσης σε ενότητα και πολυμορφία.
2. Την διαμόρφωση ενός συστήματος αξιών που θα έχει σαν βάση τις ιστορικές και κοινωνικές διεκδικήσεις του ανθρώπου για ισότητα, δικαιοσύνη και ελευθερία.

3. Την ανάπτυξη και την απελευθέρωση της σκέψης του μαθητή, την κατανόηση της Ιστορικότητας και διεπιστημονικότητας των γνώσεων και μορφωτικών αγαθών.
4. Την κατανόηση της ενότητας μεταξύ θεωρίας και πράξης.

Τελικά σε αυτό το Αναλυτικό Πρόγραμμα δεν πραγματοποιείται καμία προσέγγιση των επιστημών αλλά αντίθετα πετυχαίνεται η διάσπαση των επιστημονικών γνώσεων, οι οποίες σταδιακά μετατρέπονται σε καθημερινές εμπειρικές και ωφελμιστικές γνώσεις, χωρίς να υπάρχει καμία ερμηνευτική προοπτική.

Πιστεύουμε ότι μπορεί να επιτευχθεί μια άλλη διδασκαλία, η οποία θα είναι διεπιστημονικά και ιστορικά προσδιορισμένη.

Η διδασκαλία αυτή θα κινηθεί στη βάση της συνεργασίας πολλών φορέων και επιστημόνων από όλους του επιστημονικούς κλάδους, καθώς και ειδικών στη θεωρία και μεθοδολογία των επιστημών, στην ιστορία των επιστημών, ιστορία της φιλοσοφίας, των ιδεών και του πολιτισμού. Με την εκπόνηση αυτού του διαφορετικού προγράμματος πρέπει να προβλεφθούν συνάμα, αυτόνομες ώρες ανάλογες των γενικών μαθημάτων.

Ομάδα Εργασίας Α2:

Εκπαιδευτικός, μαθητές/-τριες, γονείς, τοπική κοινότητα, ευρύτερη κοινωνία και ΜΜΕ

Συντονιστής:

Πάυλος Χαραμής

Μέλη:

Λάμπρος Γιώργας

Ειρήνη Καλιντζάκη

Δημήτρης Παναγόπουλος

Θεοφάνης Τσιγγέλης

Εισαγωγικά

Σκοπός της εισήγησης είναι η ανάλυση των σχέσεων που διαμορφώνονται στο χώρο του σχολείου ανάμεσα στους παράγοντες που συναποτελούν τη σχολική κοινότητα και επηρεάζουν άμεσα και καθοριστικά τη λειτουργία της. Αυτοί οι παράγοντες (ή ομάδες αναφοράς) είναι οι εκπαιδευτικοί, οι μαθητές και μαθήτριες και οι γονείς/κηδεμόνες τους. Υπάρχουν όμως και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν, σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό, τη λειτουργία του σχολείου και συνδιαμορφώνουν το παιδαγωγικό κλίμα μέσα στο οποίο συντελείται το παιδευτικό έργο. Σε αυτούς συγκαταλέγονται οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανώσεις και συλλογικότητες κάθε είδους που δρουν στην τοπική κοινωνία (πολιτικοί φορείς, αθλητικοί σύλλογοι, θρησκευτικές οργανώσεις κ.ο.κ.) καθώς και άτυπες ομάδες συνομηλίκων που υφίστανται στο χώρο του σχολείου ή τον άμεσο κοινωνικό περίγυρο. Τέλος, σημαντική είναι και η επίδραση που ασκούν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τοπικής ή ευρύτερης εμβέλειας.

Στον περιορισμένο χρόνο της εισήγησης δεν είναι δυνατό να αναλυθούν διεξοδικά οι πολυδιάστατες σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στο σχολείο και όλους αυτούς τους παράγοντες, και να προσδιοριστούν οι ποικίλες επιδράσεις τους στο χώρο του σχολείου. Περισσότερο στοχεύουμε να εκθέσουμε κάποιες χαρακτηριστικές πτυχές του σχετικού προβληματισμού δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στη συνθετότητα των προβλημάτων που σχετίζονται με τις ομάδες αναφοράς και τις μεταξύ τους σχέσεις στο χώρο του σχολείου αφενός, και στις επιπτώσεις τους στην άσκηση του εκπαιδευτικού έργου αφετέρου.

Συνήθως αντιλαμβανόμαστε το σχολείο ως το χώρο εκείνο στον οποίο τα νεότερα μέλη της κοινωνίας αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες με συστηματικό και σκόπιμο τρόπο. Αλλά το σχολείο δεν είναι μόνο αυτό. Είναι και ένα δυναμικό και πολυδιάστατο πεδίο ανάπτυξης σύνθετων διαπροσωπικών και διομαδικών σχέσεων, που ασκούν καθοριστικής σημασίας επιδράσεις σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Πρόκειται για σχέσεις που επηρεάζουν την ομαλή ένταξη των μαθητών και μαθητριών στο σχολικό θεσμό και την εκπαιδευτική τους πορεία, ενώ συμβάλλουν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του νέου ανθρώπου. Έχουν όμως επιπτώσεις και στους εκπαιδευτικούς που εργάζονται στο πλαίσιό του. Γι' αυτό βρίσκονται στο επίκεντρο τόσο των επιστημονικών αναζητήσεων όσο και του ενδιαφέροντος της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Παράλληλα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι σχέσεις αυτές στη σύγχρονη εποχή διαμορφώνονται σε ένα περιβάλλον όπου η πολυπλοκότητα και η ταχύτητα των εξελίξεων και η πολλαπλότητα των επιλογών που προσφέρει ο σύγχρονος πολιτισμός έχουν επιφέρει μια γενικευμένη σύγχυση. Είναι διάχυτη η αντίληψη ότι η ανθρωπότητα περνά μια πολυδιάστατη κρίση με κύρια χαρακτηριστικά της τη διεύρυνση των ανισοτήτων, την ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ ατόμων και χωρών, την ανησυχητική αύξηση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας και την αμφισβήτηση των καθιερωμένων θεσμών και αξιών. Ένα υπερτροφικό εγώ συχνά φαίνεται να κυριαρχεί σε βάρος ενός ατροφικού «εμείς».

Οι αρνητικές συνέπειες αυτού του κοινωνικού ελλείμματος είναι εμφανείς τόσο στο ατομικό όσο και στο κοινωνικό επίπεδο, και εκδηλώνονται με χαρακτηριστικό τρόπο και στο σχολείο.

Σχολείο και κοινότητα

Το σχολείο βρίσκεται σε σχέση διαρκούς και δυναμικής αλληλεξάρτησης με τον άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό χώρο στον οποίο είναι ενταγμένο. Ιδιαίτερα ισχυρή είναι η σχέση του με την κοινότητα στην οποία είναι ενταγμένο, κάτι που είναι περισσότερο ευδιάκριτο σε μικρού μεγέθους οικιστικές μονάδες. Ανάμεσα στους παράγοντες που χαρακτηρίζουν την κοινότητα και επηρεάζουν άμεσα την παιδευτική δραστηριότητα του σχολείου συγκαταλέγονται:

- ✓ η κοινωνική διαστρωμάτωση του τοπικού πληθυσμού, όπως εξάλλου και της ευρύτερης κοινωνίας, με έμφαση σε χαρακτηριστικά όπως η οικονομική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και το κοινωνικό κύρος των μελών της κοινότητας·
- ✓ τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κοινότητας ή των επιμέρους ομάδων που την απαρτίζουν, τα οποία επηρεάζουν την κοινωνική συμπεριφορά των μελών της (π.χ. στάσεις, πεποιθήσεις, στερεότυπα, προκαταλήψεις).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν τη στάση των μελών της κοινότητας έναντι του σχολείου και της μόρφωσης ή έναντι των εκπαιδευτικών. Αν τα μέλη της κοινότητας έχουν θετική στάση έναντι του σχολείου και τρέφουν ανάλογες προσδοκίες, τότε διαμορφώνεται μια αντίστοιχη θετική στάση και στους μαθητές. Συμβαίνει όμως και το αντίστροφο: οι χαμηλές επιδόσεις και η αρνητική αξιολόγηση μαθητών στο σχολείο συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας περισσότερο αρνητικής στάσης τους έναντι του σχολείου, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει και τους γονείς αυτών των μαθητών έναντι του σχολείου.

Η ελληνική κοινωνία είναι σήμερα πολύ πιο έντονα πολυπολιτισμική. Προκύπτει, συνεπώς, η ανάγκη για το εκπαιδευτικό μας σύστημα να ακολουθεί τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζονται καλύτερες σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και το σχολείο και αυτό αποβαίνει προς όφελος της σχέσης των παιδιών με το σχολείο και τη μόρφωση. Γενικότερα, η γνώση των παραγόντων που προσδιορίζουν την κοινωνική συμπεριφορά των μελών της κοινότητας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος που αποβλέπει στην ποιοτική αναβάθμιση του παιδευτικού αποτελέσματος του σχολείου.

Μια ακόμη σημαντική διάσταση των σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας αφορά τις διαφοροποιημένες απαιτήσεις και προσδοκίες που αναμένονται από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς εκ μέρους των ποικίλων ομάδων αναφοράς. Συχνά οι εκπαιδευτικοί νιώθουν να συνθλίβονται ανάμεσα στις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής ιεραρχίας σχετικά με τη φύση του εκπαιδευτικού έργου, αφενός, και τις πολύ διαφορετικές επιδιώξεις των γονέων ή άλλων φορέων αφετέρου.

Επισημαίνουμε, τέλος, ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο της μετάθεσης ευθυνών και αρμοδιοτήτων που ως σήμερα διατηρούσε το παραδοσιακό εθνικό κράτος τόσο προς την κατεύθυνση υπερεθνικών φορέων όσο και προς την κατεύθυνση της τοπικής κοινωνίας. Η διαδικασία αυτή στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής συντελείται υπό την επίδραση νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων, που συνδέονται με την τάση αποδέσμευσης του κράτους από την ευθύνη για την παροχή δημόσιας, δωρεάν εκπαίδευσης και τη μετάθεση της οικονομικής δαπάνης στην τοπική κοινωνία. Έτσι, ενώ είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η σύνδεση του σχολείου με τους φορείς της τοπικής κοινότητας και ιδιαίτερα με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, αυτό πρέπει να γίνει με συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως η επάρκεια των πόρων από την πλευρά της Πολιτείας και η εξασφάλιση σε τοπική κλίμακα εξειδικευμένων στελεχών, που θα συνδυάζουν ειδική γνώση και εκπαιδευτική εμπειρία.

Σχολείο, μαθητές/μαθήτριες και γονείς

Οι θετικές σχέσεις του σχολείου με τους μαθητές και μαθήτριες και η στενή και συνεχής συνεργασία του με τους γονείς/κηδεμόνες είναι εκ των ων ουκ άνευ προϋποθέσεις για την αποτελεσματική λειτουργία του. Βασικός άξονας αυτής της πολιτικής, αλλά όχι μοναδικός, είναι το ευρύτερο μορφωτικό έργο του σχολείου. Ωστόσο, το σχολείο παραμένει προσκολλημένο στην επιδίωξη της ποσότητας της γνώσης ενώ είναι αναγκαία η ποιότητα. Η αποστήθιση και ο βερμπολισμός συνεχίζουν να κυριαρχούν, ενώ το αίτημα είναι η κριτική σκέψη. Παρά τις θεωρητικές διακηρύξεις ότι σκοπός της εκπαίδευσης είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, κυρίαρχη παραμένει η φροντίδα για γνωστική ανάπτυξη, που σήμερα τείνει συχνά να περιορίζεται στην παροχή πληροφορίας. Η συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη παραμελείται ή αγνοείται. Απαιτείται, συνεπώς, μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη για το χαρακτήρα του σχολείου και της μόρφωσης.

Ανάμεσα στα θέματα που πρέπει να καλύπτει η συνεργασία σχολείου και γονέων είναι η τακτική σχολική φοίτηση των παιδιών και η μαθησιακή τους πορεία, η εξασφάλιση αρμονικών σχέσεων στο χώρο του σχολείου και ευρύτερα, η αντιμετώπιση προβλημάτων παραβατικότητας, βίας και γενικότερα κοινωνικής παθολογίας, ζητήματα υγιεινής διαβίωσης και διατροφής κ.τ.ό. Ας μην ξεχνάμε τη θλιβερή θέση που έχουν τα παιδιά μας στις διεθνείς στατιστικές στην παχυσαρκία, στο κάπνισμα και στην κατανάλωση αλκοόλ.

Το κλίμα στην τάξη και στο σχολείο επηρεάζεται και από παράγοντες όπως είναι ο τρόπος οργάνωσης της σχολικής τάξης, το περιεχόμενο και η οργάνωση των μαθημάτων, η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των μαθητών με επίκεντρο το γνωστικό αντικείμενο, η αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών, το σύστημα αμοιβών-ποινών, οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις των μαθητών/μαθητριών, γενικά αυτό που αποκαλείται «σχολική ζωή». Ειδικότερα, το μέγεθος του σχολείου και ο αριθμός των μαθητών στην τάξη επηρεάζουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν διαπροσωπικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας και αποτελεσματικές παιδαγωγικές μέθοδοι. Στα μεγάλα σχολικά συγκροτήματα έχει επισημανθεί διεθνώς ότι ο διευθυντής και οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν τη δυνατότητα ούτε να αναγνωρίσουν τους μαθητές του σχολείου τους, ενώ ενισχύονται περιστατικά παραβατικότητας και βίας. Αλλά και στο επίπεδο της σχολικής τάξης, κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο/η εκπαιδευτικός δεν γνωρίζει ουσιαστικά τους μαθητές/-τριες και τα προβλήματά τους. Γι' αυτό, όταν ακολουθούνται πολιτικές, όπως τελευταία και στη χώρα μας, με συγχωνεύσεις και καταργήσεις σχολικών μονάδων, πρέπει να τηρούνται ευλαβικά τα παιδαγωγικά κριτήρια και να μην θυσιάζεται το όφελος των παιδιών στο βωμό της εξοικονόμησης πόρων.

Από την άλλη πλευρά, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι υποταγμένο στη λογική της επιλεκτικής λειτουργίας, ενώ παράλληλα αφορά και μαθητές που δεν ενδιαφέρονται για ακαδημαϊκή σταδιοδρομία. Σε αυτούς όχι μόνο δεν προσφέρει βασικά εφόδια και γενικές γνώσεις για τη ζωή, αλλά ούτε προγράμματα κατάρτισης και ειδίκευσης σε τομείς που θα ανταποκρίνονταν στις κλίσεις και στα ενδιαφέροντά τους με προσδιορισμένα επαγγελματικά δικαιώματα. Το αποτέλεσμα είναι να εντείνονται τα συναισθήματα απογοήτευσης και ματαίωσης ιδίως σε αυτούς τους μαθητές/-τριες και να αυξάνονται η απέχθεια προς το σχολείο και η διάθεσή τους να συγκρουστούν με ό,τι αυτό αντιπροσωπεύει. Παρόμοια φαινόμενα, με διαφορετική ίσως ένταση, παρουσιάζονται και σε άλλες χώρες.

Παράγοντας που επηρεάζει τις σχέσεις των μαθητών στο πλαίσιο του σχολείου και της σχολικής τάξης και συνολικά το παιδαγωγικό κλίμα είναι η στάση των μαθητών έναντι της μάθησης και οι προσδοκίες που τρέφουν σε σχέση με τη μόρφωση και την επαγγελματική τους καριέρα. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι οι μαθητές συχνά ομαδοποιούνται από το σχολείο βάσει της σχολικής τους επίδοσης. Οι «επιτυχημένοι» μαθητές τείνουν να συνδέονται μεταξύ τους και έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στις δραστηριότητες του σχολείου. Μελέτες έχουν δείξει ωστόσο ότι, αν και οι αντιλήψεις και η συμπεριφορά των μαθητών σχετίζονται με το κατά πόσο αποδέχονται τη σχολική εκπαίδευση, εκείνο που περισσότερο οδηγεί σε εχθρική στάση τους μαθητές έναντι του σχολείου είναι το πειθαρχικό καθεστώς του σχολείου. Από την άλλη, αναποτελεσματικό είναι και ένα σχολείο χωρίς όρια και κανόνες.

Η έλλειψη εναλλακτικών στρατηγικών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των μαθητών που παρουσιάζουν χαμηλή επίδοση, προβληματική συμπεριφορά και αδιαφορία για τη μάθηση εντείνει τις συγκρούσεις στο χώρο τάξης ανάμεσα στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, ενισχύει τις τάσεις περιθωριοποίησής τους και επηρεάζει αρνητικά το παιδαγωγικό κλίμα της τάξης και του σχολείου. Φαίνεται, ωστόσο, ότι η δημιουργία ενός θετικού κλίματος για τη μάθηση στο σχολείο είναι σε θέση

να αντισταθμίσει, ως ένα βαθμό, το αρνητικό για τη μάθηση περιβάλλον των παιδιών στην οικογένεια ή στην κοινότητα και να επενεργήσει θετικά στις εκπαιδευτικές προσδοκίες τους.

Στην παιδαγωγική διαδικασία θεωρείται σημαντικός ο ρόλος της προσωπικότητας κάθε παιδιού, ενώ παράλληλα πρέπει να συνεξετάζονται και οι ποικίλες διαπροσωπικές σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ τους μέσα και έξω από τη σχολική τάξη. Οι σχέσεις αυτές επηρεάζονται και από παράγοντες που λειτουργούν εκτός σχολείου, στην ευρύτερη κοινότητα. Για παράδειγμα, έχει επισημανθεί ότι πολλές φορές οι μαθητές παρεκκλίνουν από τους επίσημους κανόνες του σχολείου και συμμορφώνονται με κανόνες της κοινωνικής τάξης ή της πολιτισμικής ομάδας από την οποία προέρχονται. Συχνά επίσης διομαδικές συγκρούσεις μεταξύ των μαθητών του σχολείου έχουν την αφετηρία τους σε ανάλογες συγκρούσεις μεταξύ αντιπαρατιθέμενων ομάδων στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, στις οποίες εντάσσονται ή από τις οποίες επηρεάζονται και οι μαθητές (λ.χ. φαινόμενα αθλητικού οπαδισμού, ομάδες βίας κ.λπ.). Σε αυτές σημαντικός είναι ο ρόλος των τυπικών ή άτυπων ομάδων στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους. Το σχολείο, συνεργαζόμενο στενά με τους γονείς και με την τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην προαγωγή του υγιούς αθλητισμού, που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη σήμερα οι νέοι, στο πλαίσιο του *ευ αγωνίζεσθαι*.

Τα περιστατικά βίας που εκδηλώνονται στο χώρο του σχολείου και στον περίγυρό του με θύτες και θύματα τα παιδιά δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν χωρίς να συνυπολογίζεται η καθοριστική επίδραση του οικογενειακού καθώς και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος. Αυτό το περιβάλλον, στο οποίο επίσης συμμετέχουν με τη γέννηση τους και κοινωνικοποιούνται τα παιδιά, στις μέρες μας έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές. Οι σχέσεις των ανθρώπων, όπως διαμορφώνονται πλέον και κάτω από την επίδραση των συνεπειών της παγκοσμιοποίησης του κεφαλαίου χαρακτηρίζονται πολλές φορές από βιαιότητα κάθε είδους, που είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανασφάλεια, την ανεργία, τις ελαστικές σχέσεις εργασίας και τις κάθε μορφής ανισότητες.

Οι σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας είναι αναμφισβήτητα χρήσιμα αλλά και κάποιες φορές εξαιρετικά επικίνδυνα εργαλεία. Η σχέση των νέων με αυτές τις τεχνολογίες, κυρίως με το Διαδίκτυο, αφορά όλους μας, αφορά την κοινωνία μας, αφορά και το σχολείο. Είναι κοινή υποχρέωσή μας να προσφέρουμε στα παιδιά μας την κατάλληλη παιδεία, ώστε να αντλούν από το Διαδίκτυο τον πλούτο του και να αποφεύγουν τις σκοτεινές γωνιές του. Η εκπαίδευση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (media education) και ενημέρωση για τους κινδύνους που κρύβει η κακή χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας είναι βασικά στοιχεία αυτής της παιδείας. Η επιθετική συμπεριφορά, ο εκφοβισμός (bullying), η άσκηση εξουσίας και ψυχολογικής πίεσης, τα προσβλητικά μηνύματα, οι άσσης φύσεως απειλές με τη χρήση πραγματικών ή παραποιημένων προσωπικών δεδομένων αποτελούν συνήθη φαινόμενα ηλεκτρονικής παρενόχλησης, και παρατηρούνται ολοένα και συχνότερα και στον περίγυρο του σχολείου. Αξίζει να προστεθεί ότι ολοένα και συχνότερα θύματα παρενόχλησης και βίας είναι και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Το θέμα αυτό έχει απασχολήσει τους συλλογικούς φορείς των εκπαιδευτικών διεθνώς και έχουν γίνει σχετικές προτάσεις για την αντιμετώπισή του.

Η διαδικτυακή υποκοουλτούρα μπορεί να έχει απροσδιόριστες επιπτώσεις στους ασταθείς ψυχολογικά εφήβους. Η μίμηση ακόμη και των πιο ακραίων ενεργειών είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της εφηβείας, ακόμη κι αν δεν συνυπάρχουν ψυχικές διαταραχές. Ο εθισμός και οι αρνητικές επιδράσεις του Διαδικτύου μπορούν να αποφευχθούν με την ενεργό παρέμβαση και ανάμειξη των γονέων, των εκπαιδευτικών και γενικά όσων μετέχουν στην αγωγή και ανάπτυξη των παιδιών. Όλοι αυτοί οι συντελεστές οφείλουν να εντάξουν υποχρεωτικά στα ενδιαφέροντά τους το Διαδίκτυο. Αυτοί, και όχι κάποιοι τρίτοι άγνωστοι, θα μάθουν στα παιδιά τους την ωφέλιμη και εποικοδομητική χρήση του διαδικτύου και θα τα πληροφορήσουν για τους κινδύνους που υπάρχουν σ' αυτό.

Η κύρια έμφαση της προσπάθειας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικής παθογένειας που προαναφέρθηκαν πρέπει να δοθεί στην καλή συνεργασία εκπαιδευτικών και άλλων φορέων με τους γονείς, ενώ πρωταρχικής σημασίας είναι ο ρόλος των πολιτικών πρόληψης που πρέπει να ακολουθεί το σχολείο. Σημαντικός παράγοντας σε αυτή την προσπάθεια είναι η επαρκής υποστήριξη του σχολείου από ειδικευμένους επιστήμονες όπως παιδοψυχολόγους, κοινωνικές/-ούς λειτουργούς και αρμόδιους φορείς, όπως είναι τελευταία ο Συνήγορος του Πολίτη (Συνήγορος του Παιδιού). Τέλος, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να υποτιμηθεί η σημασία της αρχικής εκπαίδευσης και ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα παιδαγωγικής και ψυχολογίας, στα οποία πρέπει να συμπεριλαμβάνονται τα θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας και παραβατικότητας.

Η συνεργασία του σχολείου με τους γονείς περιλαμβάνει τακτικές συναντήσεις ενημερωτικού χαρακτήρα, εξατομικευμένες συνεργασίες, ποικίλες δραστηριότητες της εκπαιδευτικής κοινότητας και πρωτοβουλίες για τη βελτίωση των όρων και συνθηκών ζωής στο σχολείο και στην τοπική κοινότητα. Μεγάλη σημασία έχει ο εντοπισμός των μαθητών που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης βοήθειας, η ατομική συμβουλευτική, η βοήθεια προς τους γονείς, η συνεργασία του σχολείου με άλλες υπηρεσίες και κέντρα για την αντιμετώπιση προβλημάτων των μαθητών και γενικότερα η σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα.

Οι επαφές με τους γονείς/κηδεμόνες πρέπει να οργανώνονται με περίσκεψη και μεθοδικότητα, ενώ μεγάλη σημασία για την εξασφάλιση θετικών σχέσεων μαζί τους έχει και το τι επακολουθεί μιας συνάντησης. Η τακτική ενημέρωση των γονέων για τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις διάφορες ενέργειες και η συνεπής τήρηση όσων συμφωνούνται παρέχουν δείγματα υπεύθυνης αντιμετώπισης των προβλημάτων και ενισχύουν τη διάθεση συμμετοχής των γονέων/κηδεμόνων στις συναντήσεις.

Απαραίτητη είναι και η οργάνωση επιμορφωτικών διαλέξεων και συζητήσεων που απευθύνονται στους γονείς/κηδεμόνες και αναφέρονται σε θέματα που τους απασχολούν. Σχετικές δραστηριότητες έχουν υλοποιηθεί (σχολές γονέων κ.λπ.), χωρίς όμως γενικευμένο και μόνιμο χαρακτήρα. Στο υπόστρωμα αυτών των δραστηριοτήτων πρέπει να υπάρχει μια διευρυμένη αντίληψη για την ευημερία του κοινωνικού συνόλου το οποίο αφορούν. Έτσι, δραστηριότητες της σχολικής κοινότητας που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, στο σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στην προαγωγή μιας αρμονικής και δίκαιης συμβίωσης είναι ευκαταίεες.

Στα Πρακτικά του 3^{ου} Εκπαιδευτικού Συνεδρίου της ΟΛΜΕ με θέμα «Σχέσεις καθηγητών - μαθητών - γονέων» αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν στην πραγματοποίηση εκείνου του συνεδρίου. Θα κλείσουμε την εισήγησή μας με ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα, που ισχύει και σήμερα:

«Στη θέση πια του «παλιού σχολείου» ήρθε ο καιρός να κτίσουμε το νέο δημοκρατικό σχολείο. [...] Βαθιά δημοκρατικό και ανθρωπιστικό, να διαπλάθει ελεύθερους και δημοκρατικούς πολίτες [...] Ένα τέτοιο σχολείο [...] είναι υπόθεση ολόκληρου του ελληνικού λαού. Είναι υπόθεση των μαχόμενων εκπαιδευτικών της έδρας. Είναι υπόθεση των μαθητών, των γονέων και κηδεμόνων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των άλλων κοινωνικών φορέων [...]. Όμως, είναι ανάγκη αυτή η συνεργασία των φορέων του σχολείου της οικογένειας και της κοινωνίας να πάρει ένα σταθερό και μόνιμο χαρακτήρα. [...] Το νέο σχολείο βλέπουμε ότι μπορεί να ορθοποδήσει μόνο αν ενταχθεί μέσα σ' ένα κοινό πλαίσιο όπου θα καταλήγουν και θα διασταυρώνονται δημιουργικά όλες οι απόψεις όλων των ενδιαφερόμενων φορέων με κύριους εκφραστές τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και τους γονείς. Αυτό το τρίπτυχο εκτιμούμε ότι μπορεί να αποτελέσει τη σίγουρη βάση πάνω στην οποία, με τη συνεργασία και των άλλων φορέων, θα μπορέσουμε να φτιάξουμε το νέο τύπο σχολείου το οποίο μπορεί να υλοποιεί όλες τις δυνατότητες που η παιδεία από μόνη της εμπεριέχει.»

Ομάδα Εργασίας Α3:

Αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών Δ.Ε.

Συντονιστής:

Σκίκος Νικόλαος

Μέλη:

Ανδριτσάκη Κατερίνα

Αντωνίου Μαργαρίτα

Δαλάκα Ευγενία

Καρύγιαννης Γιώργος

Παπαδοπούλου Ελένη

Ρούσου Δήμητρα

1. Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο φαίνεται να στρέφονται όλο και περισσότερο σε ζητήματα όπως η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση της παρεχόμενης παιδείας, αλλά και για την οποιαδήποτε μεταρρύθμιση θεωρείται ο εκπαιδευτικός. Μέσα από διάφορες πολιτικές που αφορούν την εκπαίδευσή του, τον τρόπο πρόσληψης, την επιμόρφωσή του και άλλα εργασιακά ζητήματα τα κράτη επιχειρούν να προσελκύσουν, αλλά και να κρατήσουν στο χώρο της εκπαίδευσης ένα όλο και πιο καταρτισμένο και ικανό ανθρώπινο δυναμικό.

Η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών θεωρείται κεφαλαιώδους σημασίας, καθώς αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά στάδιο της επαγγελματικής σταδιοδρομίας τους. Πρόκειται για την περίοδο εκείνη, όπου ο υποψήφιος εκπαιδευτικός περνά από την κατάσταση του φοιτητή σε εκείνη του επαγγελματία, αποκτώντας εκείνες τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θα του χρησιμεύσουν κατά την άσκηση του εκπαιδευτικού του έργου. Παρέχεται κυρίως από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα και συνδυάζει τη θεωρητική κατάρτιση με την πρακτική άσκηση σε σχολικές μονάδες.

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστούν τα δεδομένα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη για την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών Δ.Ε., θα γίνει αναφορά στις έως σήμερα προτάσεις της ΟΛΜΕ για το συγκεκριμένο θέμα και θα διατυπωθούν επιπλέον προτάσεις, όπως αυτές προκύπτουν από τη μελέτη της διεθνούς και της ελληνικής βιβλιογραφίας και πρακτικής, των προτάσεων που έχουν υποβάλει φορείς (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΑΕΙ κ.τ.λ.), των μελετών των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών και της εκπαιδευτικής πολιτικής που χαράσσει η νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας.

2. Η ελληνική πραγματικότητα

2.1 Ιστορική αναδρομή

Από την αρχή της ίδρυσης του Ελληνικού Κράτους έγινε μια προσπάθεια να ρυθμιστούν τα θέματα της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ήδη από το 1873 τίθεται το ζήτημα της παιδαγωγικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών Δ.Ε., κάτι που οδηγεί στην εισαγωγή του μαθήματος των Παιδαγωγικών στη Φιλοσοφική σχολή καθώς και στην ίδρυση Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης το 1910, όπου οι φοιτώντες θα

προετοιμάζονταν για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού μέσα από ένα πρόγραμμα θεωρητικής κατάρτισης και πρακτικής άσκησης, το οποίο θα ακολουθούσε τις πτυχιακές σπουδές. Το 1914 ωστόσο το Διδασκαλείο απευθυνόταν στους ήδη υπηρετούντες καθηγητές και σε όσους διοριστέους δεν είχαν παιδαγωγική κατάρτιση. Το Διδασκαλείο έχασε έτσι το χαρακτήρα του ιδρύματος αρχικής κατάρτισης, η οποία παραχωρήθηκε πλέον στα παιδαγωγικά τμήματα των Πανεπιστημίων.

Σε γενικές γραμμές το θέμα της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών απασχολεί διαχρονικά την πολιτική ηγεσία και την εκπαιδευτική κοινότητα. Παρά την απαίτηση της εκπαιδευτικής κοινότητας για ουσιαστική εκπαίδευση των υποψήφιων εκπαιδευτικών, τις προτάσεις που έχουν κατά καιρούς κατατεθεί από φορείς και τις προσπάθειες που έχουν γίνει, η αρχική εκπαίδευση των καθηγητών της Δ.Ε. παραμένει σε εμβρυακό στάδιο.

2.2 Η αρχική εκπαίδευση σήμερα

Η αρχική εκπαίδευση των υποψήφιων εκπαιδευτικών Δ.Ε. στην Ελλάδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Οι σχολές από τις οποίες αποφοιτά η πλειονότητα των καθηγητών προσφέρουν κυρίως γενικές επιστημονικές γνώσεις πάνω στο γνωστικό αντικείμενο. Αν και πολλοί από τους πτυχιούχους εργάζονται τελικά στην εκπαίδευση, δεν υπάρχει κανενός είδους ουσιαστική, συστηματική και οργανωμένη κατάρτιση για όσους επιθυμούν να διδάξουν σε σχολεία. Σε κάποιες πανεπιστημιακές σχολές, στο προπτυχιακό επίπεδο, προσφέρονται ελάχιστα μαθήματα Παιδαγωγικών, Ψυχολογίας ή Διδακτικής, κάποια από τα οποία είναι μαθήματα επιλογής, αλλά σε καμία περίπτωση η εκπαίδευση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής. Απουσιάζει επίσης η περίοδος πρακτικής εξάσκησης για ένα χρονικό διάστημα, κατά το οποίο ο υποψήφιος εκπαιδευτικός καλείται να διδάξει σε κάποιο σχολείο υπό την παρακολούθηση κάποιου πιο έμπειρου εκπαιδευτικού με ρόλο συμβούλου. Κάποιες σχολές αρκούνται στο να παρέχουν στους φοιτητές τους τη δυνατότητα να παρατηρήσουν μαθήματα σε κάποιο σχολείο, αλλά και αυτό δεν είναι οργανωμένο κατά τρόπο συστηματικό που να βοηθά τον υποψήφιο εκπαιδευτικό να αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες για το επάγγελμα του.

Εξάιρεση αποτελεί για τους καθηγητές τεχνικών ειδικοτήτων η ΑΣΠΑΙΤΕ, όπου οι πτυχιούχοι των σχολών που θεωρούνται μη «καθηγητικές» παρακολουθούν για ένα έτος ειδικό πρόγραμμα προετοιμασίας για τα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα. Ακόμη όμως και σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει η δυνατότητα της πρακτικής εξάσκησης.

Παρατηρείται επίσης το φαινόμενο τα μαθήματα εξειδίκευσης για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού να εντάσσονται σε μεταπτυχιακά προγράμματα, στα οποία έχει πρόσβαση περιορισμένος αριθμός σπουδαστών. Σε κάποια προγράμματα επίσης (π.χ. ΕΑΠ) οι σπουδαστές καλούνται να καταβάλουν δίδακτρα, κάτι που πολλές φορές λειτουργεί αποτρεπτικά για όσους θέλουν να ειδικευτούν στην εκπαίδευση.

Την ελλιπή αρχική εκπαίδευση έρχεται να καλύψει τα τελευταία χρόνια η εισαγωγική επιμόρφωση για τους νεοδιοριστούς εκπαιδευτικούς. Μέσα σε 100 διδακτικές ώρες συμπίεζεται ένα πρόγραμμα ουσιαστικά αρχικής εκπαίδευσης, το οποίο παρουσιάζει πολλές αδυναμίες και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντικαταστήσει ένα οργανωμένο πρόγραμμα σπουδών πανεπιστημιακού επιπέδου που απευθύνεται σε υποψήφιους εκπαιδευτικούς.

Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε πως η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι υποτυπώδης και δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που έχει το σχολείο και η Πολιτεία από τον σύγχρονο εκπαιδευτικό. Το αποτέλεσμα είναι ο Έλληνας εκπαιδευτικός να ξεκινά ως τώρα την επαγγελματική του σταδιοδρομία διαθέτοντας μεν επιστημονικές γνώσεις στο γνωστικό αντικείμενο, αλλά χωρίς να είναι εφοδιασμένος με τις απαραίτητες γνώσεις και τις δεξιότητες για την διδασκαλία του.

2.3 Το Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας

Το Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής Επάρκειας και Κατάρτισης δεν είναι κάτι νέο, καθώς είχε θεσμοθετηθεί ήδη από το 1997 με το νόμο 2525/97. Με το νόμο αυτόν προβλεπόταν η φοίτηση σε «προγράμματα θεωρητικής κατάρτισης και πρακτικής εξάσκησης διάρκειας δύο ακαδημαϊκών εξαμήνων, τα οποία παρακολουθούν οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί είτε κατά την διάρκεια των βασικών σπουδών είτε μετά την λήξη αυτών». Ο νόμος αυτός ωστόσο δεν εφαρμόστηκε.

Με τον νέο νόμο 3838/2010 εισάγεται για μία ακόμη φορά το πιστοποιητικό παιδαγωγικής κατάρτισης ως απαραίτητη προϋπόθεση για το διορισμό σε σχολεία, δημόσια ή ιδιωτικά, μέσα από το διαγωνισμό του ΑΣΕΠ. Το κριτήριο αυτό θα ισχύει μετά το 2014 τόσο για τους νέους πτυχιούχους των έως τώρα αποκαλούμενων «καθηγητικών» σχολών όσο και για τους παλαιότερους αποφοίτους, που επιθυμούν να εργαστούν στην εκπαίδευση. Οι πανεπιστημιακές σχολές καλούνται να οργανώσουν προγράμματα σπουδών διάρκειας ενός ή δύο εξαμήνων, που θα οδηγούν στη λήψη του πιστοποιητικού. Ωστόσο, η διδακτική και παιδαγωγική επάρκεια θα μπορεί να αποδεικνύεται επίσης με την κατοχή πτυχίου των παιδαγωγικών τμημάτων ΑΕΙ ή της ΑΣΠΑΙΤΕ, καθώς και με την κατοχή μεταπτυχιακού ή διδακτορικού στις επιστήμες της αγωγής.

3. Η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη διαπιστώνονται διαφορές στις δομές της εκπαίδευσης, στους τύπους σχολείων, στις κατηγορίες των εκπαιδευτικών, στην οργάνωση και στα προγράμματα της αρχικής κατάρτισης μεταξύ και εντός των χωρών, που καθιστούν τις συγκρίσεις δύσκολες.

Τα τρία κύρια μοντέλα που διακρίνονται είναι:

- το «ταυτόχρονο ή παράλληλο» μοντέλο, όπου η επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών εντάσσεται στις προπτυχιακές σπουδές. Ισχύει κυρίως για την προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών που θα εργαστούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή σε ενιαίο τύπο βασικής εκπαίδευσης, από την ηλικία των 7-16 (π.χ. Δανία).
- το «διαδοχικό ή συνεχόμενο» μοντέλο, όπου η εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών ακολουθεί τη λήψη του πτυχίου σε κάποιο επιστημονικό κλάδο και εφαρμόζεται κυρίως για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών Δ.Ε.·
- το «σπονδυλωτό» μοντέλο, όπου ο μελλοντικός εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει τις ενότητες που τον ενδιαφέρουν με τη σειρά που επιθυμεί.

Σε άλλες χώρες η αρχική εκπαίδευση παρέχεται στα Πανεπιστήμια, σε επίπεδο προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ σε άλλες χώρες υπάρχουν συγκεκριμένα ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών ή παιδαγωγικές ακαδημίες, τα οποία μπορεί και να υπάγονται σε Πανεπιστήμια.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου τύπου εκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι τα εξής:

1. Η εκπαίδευση είναι ειδικευμένη και βασίζεται στη γνώση συγκεκριμένων επιστημών.
2. Εφαρμόζεται κυρίως το «συνεχόμενο» μοντέλο, η ειδίκευση δηλαδή ακολουθεί τις επιστημονικές σπουδές στο πανεπιστήμιο ή σε ένα ισότιμο ίδρυμα.
3. Σε κάποια κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα στους καθηγητές του πρώτου κύκλου της Δ.Ε. (Γυμνάσιο) και του δεύτερου κύκλου (Λύκειο) και απαιτούνται διαφορετικού είδους προσόντα και κατάρτιση (Neave: 94)

4. Προτάσεις

4.1 ΟΛΜΕ

Οι θέσεις της ΟΛΜΕ για την αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συνοψίζονται στα εξής: α) ένταξη της παιδαγωγικής κατάρτισης, στη βασική εκπαίδευση του διδακτικού προσωπικού της δευτεροβάθμιας

εκπαίδευσης όλων των κλάδων και ειδικοτήτων· β) επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα Τμήματα των ΑΕΙ, χωρίς να διαφοροποιείται αυτή η κατάρτιση σε αυτούς που ενδεχομένως δε θα επιλέξουν την εκπαίδευση ως μελλοντικό επάγγελμα· γ) διδακτική των διάφορων μαθημάτων στις αντίστοιχες ειδικότητες, ώστε να παρέχεται από ειδικούς επιστήμονες στο διδακτικό αντικείμενο, οι οποίοι πρέπει να έχουν πρόσθετη εκπαίδευση στη διδακτική και επαρκή σχετική εμπειρία· δ) ενσωμάτωση στα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων των ΑΕΙ μαθημάτων πάνω σε γνωστικά αντικείμενα που απουσιάζουν ή δε διδάσκονται επαρκώς στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ενώ περιλαμβάνονται στα αναλυτικά προγράμματα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης· ε) δημιουργία στους τομείς Παιδαγωγικής των Φιλοσοφικών Σχολών και στα Παιδαγωγικά Τμήματα ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης των υποψήφιων εκπαιδευτικών σε θέματα Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Κοινωνιολογίας και Διδακτικής Μεθοδολογίας, τα οποία θα οδηγούν στη χορήγηση ειδικού πιστοποιητικού παιδαγωγικής και διδακτικής κατάρτισης· στ) οργανωμένη και θεσμοθετημένη πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών μέσα στις σχολικές μονάδες· ζ) προγράμματα παιδαγωγικής και διδακτικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών που να έχουν διάρκεια ένα τουλάχιστον ακαδημαϊκό έτος, με τη δυνατότητα ολοκλήρωσης της παρακολούθησής τους και σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα· η) παιδαγωγική και διδακτική κατάρτιση η οποία να παρέχεται τόσο κατά το προπτυχιακό επίπεδο στους διάφορους τομείς επιστημονικής εξειδίκευσης όσο και μετά την απόκτηση του πτυχίου· και θ) συνεχής αξιολόγηση της βασικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, ώστε να γίνονται αναγκαίες βελτιώσεις και αναπροσαρμογές στο σύστημα για τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητά του.

4.2 Πρόταση για την αρχική εκπαίδευση

Οι προτάσεις που υποβάλλονται αποτελούν ένα συνδυασμό των καλών πρακτικών που ακολουθούνται σε χώρες της Ε.Ε., όπως αυτές έχουν προκύψει από μελέτες, των αναγκών των εκπαιδευτικών της Δ.Ε. στην Ελλάδα καθώς και των προτάσεων που έχουν κατά καιρούς υποβάλει διάφοροι φορείς (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ο.Ε.Π.ΕΚ., Πανεπιστημιακές Σχολές).

Φορείς αρχικής εκπαίδευσης

Όλοι οι ενδιαφερόμενοι συμφωνούν πως η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι ευθύνη των πανεπιστημίων και πρέπει να παρέχεται αποκλειστικά και μόνο από αυτά, χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τους φοιτώντες.

Υπάρχει ωστόσο προβληματισμός για τον αριθμό των εκπαιδευομένων που μπορεί να δεχτεί η κάθε σχολή, καθώς ο αριθμός των αποφοίτων από τις καθηγητικές σχολές είναι μεγάλος.

Διάρκεια σπουδών παιδαγωγικής κατάρτισης

Η διάρκεια των σπουδών πρέπει να είναι τουλάχιστον μονοετής και να συμπεριλαμβάνει επαρκή πρακτική εξάσκηση του υποψήφιου εκπαιδευτικού σε σχολεία της Δ.Ε. Μπορεί να αφορά είτε το τελευταίο έτος σπουδών πριν την λήψη του πτυχίου είτε να αποτελεί μεταπτυχιακές σπουδές. Σε κάθε περίπτωση η κατάρτιση αυτή πρέπει να είναι αυτόνομη και να μη διασπείρεται σε όλα τα εξάμηνα των πανεπιστημιακών σπουδών.

Λομή σπουδών

Το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να συνδυάζει ακαδημαϊκή μόρφωση και πρακτική εξάσκηση, με ιδιαίτερη έμφαση στην τελευταία. Η πρακτική εξάσκηση θα πρέπει να διέπεται από ένα σαφές πλαίσιο οργάνωσης, με επίσης σαφές περιεχόμενο και στόχους, ώστε να είναι εποικοδομητική.

Κατά την διάρκεια της πρακτικής άσκησης ο φοιτητής συνεργάζεται με έναν έμπειρο εκπαιδευτικό (mentor) της σχολικής μονάδας όπου κάνει την άσκησή του, ο οποίος τον στηρίζει, τον ανατροφοδοτεί και τον καθοδηγεί στο έργο του. Ο μέντορας έχει παρακολουθήσει ειδικές σπουδές σε θέματα συμβουλευτικής και καθοδήγησης (mentoring and coaching), ώστε να μπορεί να στηρίζει επαρκώς τον δόκιμο εκπαιδευτικό στα πρώτα του βήματα και να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά.

Θεωρείται απαραίτητο ο υποψήφιος εκπαιδευτικός να αποκτά την εμπειρία του σε σχολεία που αποτελούν το μέσο όρο των σχολείων της επικράτειας (συνοικιακά, διαπολιτισμικά) και όχι τη μειοψηφία (πειραματικά, πρότυπα), ώστε να είναι καλύτερα προετοιμασμένος για την πραγματικότητα που θα κληθεί να αντιμετωπίσει. Η αρχική εκπαίδευση οφείλει να είναι κατά κύριο λόγο ρεαλιστική και ως ένα βαθμό ιδεαλιστική και όχι το αντίστροφο.

Σημαντικό επίσης είναι να οργανωθούν συνεργασίες τόσο με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων για μία διαθεματική προσέγγιση των μαθημάτων όσο και με εκπαιδευτικούς άλλων χωρών, μέσα από ανταλλαγές ή συνεργασίες μέσω Διαδικτύου.

Η δομή των σπουδών πρέπει να είναι ευέλικτη και να δίνει την δυνατότητα στους φοιτητές να παρακολουθούν κάποια μαθήματα και μέσω του Διαδικτύου, στα πρότυπα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για όσους κληθούν στο εξής να λάβουν πιστοποιητικό παιδαγωγικής κατάρτισης ενώ είναι ήδη πτυχιούχοι.

Περιεχόμενο σπουδών (γνώσεις-δεξιότητες)

Το περιεχόμενο σπουδών οργανώνεται με τρόπο, ώστε να προσφέρει εκπαίδευση στους ακόλουθους τομείς

- στη Διδακτική, όπου μαθαίνουν να συντάσσουν σχέδια μαθήματος και να προσαρμόζουν το υλικό τους στις ανάγκες των μαθητών τους και τις απαιτήσεις των προγραμμάτων· οι δόκιμοι εκπαιδευτικοί εκπαιδεύονται στην κριτική θεώρηση των προγραμμάτων σπουδών και των μεθοδολογιών, ώστε να μπορούν να εφαρμόζουν διαφοροποιημένη παιδαγωγική·
- στη χρήση Νέων Τεχνολογιών και οπτικοακουστικών μέσων για παιδαγωγικούς λόγους, αλλά και για θέματα προσωπικής οργάνωσης·
- στην αξιολόγηση (μαθητή, εκπαιδευτικού υλικού κλπ)·
- στην ανάπτυξη κριτικής και ερευνητικής προσέγγισης σε θέματα διδασκαλίας και μάθησης, μέσα από τη συνεργασία και την ανταλλαγή απόψεων με συναδέλφους, την εξοικείωση με διαφορετικές μεθοδολογίες και εκπαιδευτικά συστήματα, την ενθάρρυνση της αυτονομίας·
- σε πρακτικές αναστοχασμού (τήρηση ημερολογίου, έρευνα-δράση κ.τ.λ.), ώστε ο δόκιμος εκπαιδευτικός να συνειδητοποιεί τις επιπτώσεις των ενεργειών του, να εντοπίζει προβλήματα, να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του, να αντιλαμβάνεται την πρόοδο του.

Θεωρούμε επίσης ιδιαίτερα σημαντικό ο δόκιμος εκπαιδευτικός να εκπαιδεύεται κατά την αρχική του εκπαίδευση στην ομαδική εργασία, στη συνεργασία με εκπαιδευτικούς τόσο της ίδιας ειδικότητας όσο και άλλων ειδικοτήτων καθώς και στη δικτύωση με άλλες σχολικές μονάδες της επικράτειας, με σχολεία του εξωτερικού και με κοινωνικούς φορείς.

Όσον αφορά τα μαθήματα τα οποία θα περιλαμβάνει ένα πρόγραμμα σπουδών για την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Δ.Ε., αυτά κινούνται γύρω από τους ακόλουθους τομείς, σύμφωνα με τις μελέτες για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών καθώς και τις προτάσεις που έχουν κατατεθεί από φορείς:

1. Ψυχολογία του Παιδιού και του Εφήβου
2. Παιδαγωγικά
3. Διαχείριση τάξης
4. Μαθησιακά προβλήματα
5. Διαπολιτισμική εκπαίδευση
6. Σχεδιασμός και εφαρμογή καινοτόμων δράσεων
7. Μεθοδολογία Έρευνας
8. Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης
9. Νέες Τεχνολογίες στην εκπαίδευση
10. Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης

11. Διδακτική μεθοδολογία
12. Αξιολόγηση (μαθητών, εκπαιδευτικού υλικού, αναλυτικών προγραμμάτων κ.τ.λ.)
13. Ιστορία της Ελληνικής Εκπαίδευσης
14. Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης
15. Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική
16. Ειδική Αγωγή (για τους εκπαιδευτικούς που θα εργαστούν στα συγκεκριμένα σχολεία)

Θα πρέπει επίσης να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που καλούνται να διδάξουν στην τεχνική εκπαίδευση. Πέρα από τις επιστημονικές γνώσεις απαιτείται και η επαγγελματική εμπειρία των διδασκόντων στα γνωστικά αντικείμενα, ώστε να μπορούν να προετοιμάσουν τους μαθητές τους όσο το δυνατόν καλύτερα για τα επαγγέλματα που επιλέγουν.

6. Συμπεράσματα

Με βάση στοιχεία και έρευνες προκύπτει ότι στην Ελλάδα οι εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης υφίστανται μια ανισότητα ως προς την επαγγελματική προετοιμασία τους. Τα μαθήματα που διδάσκονται κατά την διάρκεια των σπουδών τους αφορούν κυρίως την επιστήμη τους. Μαθήματα σχετικά με την εκπαίδευση και τη διδακτική των γνωστικών αντικειμένων είτε απουσιάζουν εντελώς από τα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών είτε είναι ελάχιστα. Η αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών παραμένει σε μεγάλο βαθμό αποκομμένη από την πρακτική εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων και το χώρο του σχολείου, όπου οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εργαστούν.

Το κρίσιμο στοίχημα για τα επόμενα χρόνια είναι να πετύχουμε να προετοιμάσουμε εκπαιδευτικούς που να μπορούν ταυτόχρονα να ξέρουν, να πράττουν και να είναι. Αυτό σημαίνει πως πρέπει να διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, τις δεξιότητες που απαιτεί η εφαρμογή τους στην σχολική πραγματικότητα και την προσωπικότητα που θα τους επιτρέπει να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού τους ρόλου.

Η ποιότητα της διδασκαλίας και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών αποτελεί το βασικό παράγοντα για τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και για τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης των νέων. Πρέπει να εφαρμοστούν συγκεκριμένες πολιτικές στον τομέα της κατάρτισης και της επαγγελματικής εξέλιξης των εκπαιδευτικών, που να είναι συντονισμένες, συνεκτικές και εφοδιασμένες με τους κατάλληλους πόρους, με σκοπό όλοι οι εκπαιδευτικοί να διαθέτουν τις γνώσεις, τις αντιλήψεις και τις παιδαγωγικές δεξιότητες που χρειάζονται για να εκπληρώσουν αποτελεσματικά τα καθήκοντά τους.

Ομάδα Εργασίας Α4:

Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Συντονιστής:

Ανδρινόπουλος Γεώργιος

Μέλη:

Κουμπάρου Χρυσάνθη

Πέτσικα Αγγελική

Σεχόπουλος Σίμος

Στέφος Αναστάσιος

Χαριτίδου Γεωργία

Χρυσοβέργης Μιχάλης

Η επιμόρφωση των καθηγητών/-τριών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Με τον όρο επιμόρφωση νοούμε τη συνεχή διαδικασία η οποία συνδέει την επιστημονική γνώση με την επαγγελματική δραστηριότητα, με στόχο την απόκτηση γνώσεων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την υιοθέτηση στάσεων που θα επιτρέψουν στους καθηγητές/-τριες να αξιοποιήσουν ποιοτικά τις επιστημονικές και παιδαγωγικές απαιτήσεις της επιστήμης και να ανταποκριθούν με επιτυχία στα επίκαιρα προβλήματα της σχολικής και κοινωνικής πραγματικότητας. **Η επιμόρφωση συνιστά βασική προϋπόθεση για την υποστήριξη, την ανατροφοδότηση και τη βελτίωση του έργου του εκπαιδευτικού και του ρόλου του στο σχολείο και την τάξη.**

Η επιμόρφωση ανάλογα με τη χρονική περίοδο που πραγματοποιείται, σε σχέση με τη σταδιοδρομία των καθηγητών/-τριών, διακρίνεται σε *εισαγωγική* και *ενδοϋπηρεσιακή*. Ως προς τη διάρκεια μπορεί να είναι επιμόρφωση βραχυχρόνια, επιμόρφωση μέσης διάρκειας και επιμόρφωση μακράς διάρκειας. Η παρακολούθηση της οποιασδήποτε μορφής επιμόρφωσης είναι υποχρεωτική ή προαιρετική.

Οι επιμορφωτικές ανάγκες των καθηγητών/-τριών κατηγοριοποιούνται ως εξής: α) γενικές επιμορφωτικές ανάγκες, που προκύπτουν από την ίδια τη λειτουργία του εκπαιδευτικού θεσμού στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, β) επιμορφωτικές ανάγκες που προκύπτουν από την εισαγωγή καινοτομιών, ποικίλων εκπαιδευτικών αλλαγών (Αναλυτικά Προγράμματα, διδακτικά βιβλία, νέες τεχνολογίες) κ.ά., γ) ειδικές επιμορφωτικές ανάγκες, σε σχέση με ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας (π.χ. σχολικές μονάδες στα Πομακοχώρια) και δ) επιμορφωτικές (με βάση τα γνωστικά αντικείμενα, τη διδακτική μεθοδολογία, την ψυχοπαιδαγωγική κατάρτιση, την ψυχοκοινωνιολογική ευαισθητοποίηση) καθώς και αναπτυξιακές ανάγκες αυτοδιερεύνησης, συμμετοχής στο συλλογικό προβληματισμό για το μεταβαλλόμενο ρόλο του εκπαιδευτικού, αντιμετώπισης του επαγγελματικού άγχους των ίδιων των καθηγητών/-τριών. Η ικανοποίηση των αναγκών αυτών συνδέει άρρηκτα την επιμόρφωση με την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του έργου τους. **Δεν νοείται, σε καμία περίπτωση, εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού έργου χωρίς επιμόρφωση.**

Στις ευρωπαϊκές χώρες το θεσμικό πλαίσιο της επιμόρφωσης παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, ως προς το επίπεδο θεσμικής ρύθμισης και ελέγχου της, ως προς τον υποχρεωτικό ή μη χαρακτήρα της επιμόρφωσης και τη διάρκειά της (όπου είναι υποχρεωτική) και ως προς τη σύνδεσή της με την υπηρεσιακή εξέλιξη των επιμορφουμένων. Όμως, τόσο οι

διεθνείς τάσεις όσο και η ευρωπαϊκή πρακτική αποτυπώνουν την αναγκαιότητα για μετάβαση από την τυπική και αποσπασματική επιμόρφωση σε διαδικασίες *διά βίου μάθησης*. Όπως καταγράφεται στο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό δίκτυο Eurymice και αποτυπώνεται σε έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.), η εισαγωγική επιμόρφωση στις περισσότερες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) είτε ενσωματώνεται στις πανεπιστημιακές σπουδές, ως ειδίκευση στην εκπαίδευση, είτε οργανώνεται από θεσμοθετημένους φορείς με διετεείς ή ετήσιες σπουδές. Το πρόγραμμα αυτό ολοκληρώνεται με πιστοποίηση για την άσκηση του επαγγέλματος (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο). Η ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση στην Ε.Ε. πραγματοποιείται με ποικίλους τρόπους. Σε άλλες χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία κ.ά.) η επιμόρφωση πραγματοποιείται με συστηματικό και ευέλικτο τρόπο, με άξονα προγράμματα ενδοσχολικής επιμόρφωσης, με προαιρετικό ή υποχρεωτικό χαρακτήρα. Σε άλλες, όμως, χώρες (Τσεχία, Δανία, Φινλανδία) η επιμόρφωση με στόχο την επαγγελματική ανάπτυξη είναι περιορισμένη. Μόνο σε έντεκα κράτη-μέλη η επιμόρφωση είναι υποχρεωτική (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Φινλανδία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία, Μάλτα, Ηνωμένο Βασίλειο).

Στη χώρα μας, οι προσπάθειες να οργανωθεί η επιμόρφωση των καθηγητών/-τριών αρχίζουν το 1910 με την ίδρυση του διευτούς *Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδευσεως* (Δ.Μ.Ε.) στην Αθήνα. Το 1982, μετά από ποικίλες διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο λειτουργίας του, το Δ.Μ.Ε. καταργείται. Ήδη, όμως, από το 1976 συλλειτουργεί και η *Σχολή Επιμόρφωσης Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης* (Σ.Ε.Λ.Μ.Ε.), η οποία είναι ετήσιας διάρκειας. Για τους επιμορφωμένους σε αυτές προβλέπεται απαλλαγή από τα διδακτικά τους καθήκοντα. Οι Σ.Ε.Λ.Μ.Ε. λειτουργούν μέχρι το 1992, οπότε αντικαθίστανται από τα *Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα* (Π.Ε.Κ.), με την προοπτική να λειτουργήσουν αποκεντρωμένα και να καλύψουν τις επιμορφωτικές ανάγκες μεγαλύτερου αριθμού εκπαιδευτικών.

Τα Π.Ε.Κ., κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας τους, είχαν εξαμηνιαία διάρκεια, στη συνέχεια τρίμηνη και αργότερα συρρικνώθηκαν σε 48ωρα σεμινάρια. Σήμερα, λειτουργούν για την εισαγωγική μόνο επιμόρφωση ή για τυχόν έκτακτες επιμορφωτικές ανάγκες. Στη συνέχεια, το 2002 ιδρύεται ο *Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών* (Ο.ΕΠ.ΕΚ.), ο οποίος ενεργοποιείται μερικώς το 2003 και αναλαμβάνει το σχεδιασμό, την οργάνωση και τη διεξαγωγή της εισαγωγικής επιμόρφωσης μέσω των Π.Ε.Κ. Το σημερινό οργανωτικό πλαίσιο της είναι διάρκειας 100 ωρών και διαρθρώνεται σε τρεις φάσεις. Η επιμόρφωση, όμως, αυτή έχει τη μορφή κυρίως καθοδηγητικών και μεμονωμένων εισηγήσεων, με άπειρους ενίοτε επιμορφωτές, και ως εκ τούτου καθίσταται αναποτελεσματική και απρόσφορη.

Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, οι φορείς της επιμόρφωσης είναι οι παρακάτω: Π.Ι., Ο.ΕΠ.ΕΚ., Π.Ε.Κ., Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.), Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Τ.Ε.Ι.), Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.), Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.), Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.), Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.) καθώς και στελέχη της εκπαίδευσης (κυρίως οι Σχολικοί Σύμβουλοι). Επίσης, επιμορφωτικό έργο ασκούν τα επιστημονικά ινστιτούτα, τα επιστημονικά κέντρα συνδικαλιστικών φορέων, οι επιστημονικές ενώσεις και οι σύνδεσμοι καθηγητών/-τριών, τα ευρωπαϊκά ερευνητικά κέντρα και οι διεθνείς οργανισμοί, τα δίκτυα εκπαιδευτικών και άλλοι φορείς άτυπης εκπαίδευσης (πολιτιστικά κέντρα, δήμοι κ.ά.).

Η σημερινή «προβληματική» κατάσταση

Τα σημαντικότερα προβλήματα που σχετίζονται με την επιμόρφωση είναι τα παρακάτω:

- Ανυπαρξία γενικευμένου προγράμματος περιοδικής επιμόρφωσης μεγάλης και ικανοποιητικής διάρκειας που να καλύπτει το σύνολο των καθηγητών/-τριών.
- Ασυνέχεια των ποικίλων επιμορφωτικών δράσεων.
- Επικάλυψη αρμοδιοτήτων θεσμικών φορέων επιμόρφωσης.

- Οργανωτικές αστοχίες και ουσιαστικές ελλείψεις κατά τις πραγματοποιούμενες επιμορφώσεις.
- Έλλειψη κινήτρων για συμμετοχή, απουσία ενημέρωσης και γραφειοκρατικά εμπόδια (δυσλειτουργικό πλαίσιο συμμετοχής, καθυστερήσεις χρηματοδότησης, χαμηλές αμοιβές...).
- Ελλιπής εκπροσώπηση των εκπαιδευτικών από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και το σχεδιασμό των ποικίλων επιμορφωτικών προγραμμάτων.
- Απουσία μόνιμης, αξιοπρεπούς στέγης και βασικές ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή.
- Πραγματοποίηση της εισαγωγικής «επιμόρφωσης» στο πλαίσιο 100 μόνο ωρών: ανεπαρκέστατο (στην ουσία ανύπαρκτο) πλαίσιο.
- Μη διασφάλιση των κριτηρίων της γνωστικής επάρκειας και της ψυχοπαιδαγωγικής καταλληλότητας των επιμορφωτών.
- Αποσπασματικότητα των προσφερόμενων γνώσεων.
- Ανυπαρξία αξιόπιστου και κατάλληλου επιμορφωτικού υλικού.
- «Σχολειοποιημένος» χαρακτήρας επιμόρφωσης (α΄ και γ΄ φάσεις Π.Ε.Κ.).
- Μη πρόβλεψη απαλλαγής των επιμορφουμένων από τα διδακτικά καθήκοντα.
- Δυσλειτουργία σχολικών μονάδων νησιωτικών, παραμεθόριων και απομακρυσμένων περιοχών, λόγω της συμμετοχής των καθηγητών/-τριών σε επιμορφωτικά προγράμματα που λειτουργούν μόνο στις έδρες των Π.Ε.Κ.
- Απαράδεκτοι περιορισμοί εκπαιδευτικών αδειών για μετεκπαίδευση, καθώς και υποτροφιών του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.)

Τελικά, ο περιορισμός των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων των Π.Ε.Κ. και ο τρόπος υλοποίησής τους οδήγησαν στον εκφυλισμό του θεσμού της επιμόρφωσης και στην απαξίωσή της.

Προτάσεις

Η ομάδα εργασίας μας, με βάση τις διαπιστώσεις για τη σημερινή προβληματική κατάσταση στην επιμόρφωση και τις συλλογικές αποφάσεις της Ο.Λ.Μ.Ε., κατέληξε σε συγκεκριμένες προτάσεις. **Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή υλοποίηση όλων αυτών των προτάσεων είναι η πρόβλεψη τακτικής, γενναίας χρηματοδότησης, η οποία θα είναι ενταγμένη στον ετήσιο προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας.** Οι προτάσεις μας επικεντρώνονται στους παρακάτω άξονες:

Α. Ως προς το νομοθετικό και οργανωτικό πλαίσιο της επιμόρφωσης

Προτείνουμε την εφαρμογή του Νόμου 1566/1985, που προβλέπει την περιοδική επιμόρφωση, η οποία θα επαναλαμβάνεται για όλους τους διορισμένους καθηγητές/-τριες κάθε 4-6 χρόνια, με σκοπό την ενημέρωσή τους για τις επιστημονικές εξελίξεις, τις νέες μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης και τις ποικίλες εκπαιδευτικές καινοτομίες. Θεωρούμε ρεαλιστική την πρόταση της Ο.Λ.Μ.Ε. για επιμόρφωση 5.000 καθηγητών/-τριών κατ' έτος, με απαλλαγή από τα διδακτικά τους καθήκοντα. Έτσι, σε εύλογο χρονικό διάστημα θα υλοποιηθεί ο πρώτος κύκλος επιμόρφωσης όλων των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο επιμόρφωσης, πρέπει να αναμορφωθεί, ώστε να αντιμετωπιστεί η επικάλυψη αρμοδιοτήτων ανάμεσα στους ποικίλους φορείς επιμόρφωσης. Επιβάλλεται να υπάρξει κεντρικός σχεδιασμός επιμορφωτικής πολιτικής από ένα φορέα.

Ο φορέας αυτός, ως αρμόδιος, πρέπει να σχεδιάζει διαφορετικές σύγχρονες μεθόδους και τεχνικές επιμορφωτικών προγραμμάτων, με χρήση όχι μόνο των «εκθετικών» μεθόδων (εισήγηση, επίδειξη, παρακολούθηση διδασκαλιών), αλλά και με χρήση μεθόδων «ενεργητικών – συμμετοχικών», μεθόδου «έρευνας δράσης» και μεθόδου «ανοιχτής εκπαίδευσης» (εξ αποστάσεως /distance learning και εκπαίδευσης υποστηριζόμενης από

Ηλεκτρονικό Υπολογιστή /e-learning με το λειτουργικό συνδυασμό *σύγχρονης* και *ασύγχρονης* μετάδοσης).

Β. Ως προς τη λειτουργία των Επιμορφωτικών Κέντρων

Προτείνουμε τη δημιουργία Μητρώου Πιστοποιημένων Επιμορφωτών για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Από το συγκεκριμένο Μητρώο του κλάδου μας να ορίζονται αποκλειστικά ο/η Πρόεδρος και η διοίκηση του φορέα που θα υλοποιεί την επιμόρφωση (π.χ. Π.Ε.Κ.).

Κάθε μορφή επιμόρφωσης, μόλις ολοκληρώνεται, να αξιολογείται, με σκοπό όχι τον έλεγχο, αλλά την αναπτυξιακή προοπτική και βελτίωση με τον επαναπροσδιορισμό όλων των παραγόντων της επιμορφωτικής διαδικασίας.

Γ. Ως προς την ενεργοποίηση και εφαρμογή της επιμόρφωσης

Προτείνουμε η εισαγωγική επιμόρφωση για τους διοριστέους εκπαιδευτικούς να είναι υποχρεωτική, να πραγματοποιείται αμέσως μετά το διορισμό, πριν από την έναρξη του σχολικού έτους, και να έχει διάρκεια τουλάχιστον ένα τρίμηνο. Να συνδέεται με θεωρητική ψυχοπαιδαγωγική κατάρτιση και πρακτική άσκηση και να ολοκληρώνεται με ουσιαστική πιστοποίηση.

Η ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση να είναι ετήσιας διάρκειας και υποχρεωτική. Να συνδέεται με απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα και να ολοκληρώνεται με ουσιαστική πιστοποίηση. Να συναρτάται με μοριοδότηση και οικονομική αποζημίωση, κατά περίπτωση.

Η ενδοϋπηρεσιακή (βραχυχρόνια) επιμόρφωση να καλύπτει και τις συγκεκριμένες επιμορφωτικές ανάγκες που προκύπτουν από την ανάληψη καθηκόντων των Σχολικών Συμβούλων, των Διευθυντών/-ντριών Εκπαίδευσης, των Προϊσταμένων Γραφείων και των Διευθυντών/-ντριών σχολικών μονάδων.

Δ. Ως προς την παρακολούθηση μεταπτυχιακών προγραμμάτων

Υιοθετούμε την πρόταση της Ο.Λ.Μ.Ε. για θεσμοθέτηση της μετεκπαίδευσής μας και τη σύνδεσή της με μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Η επιμόρφωση για απόκτηση μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου πρέπει να συνδέεται με υπηρεσιακή άδεια καθορισμένης διάρκειας, κατά περίπτωση, σύμφωνης με το πρόγραμμα σπουδών του αρμόδιου Α.Ε.Ι./Α.Τ.Ε.Ι. Προτείνουμε να εξασφαλιστεί αυτή η δυνατότητα με την καθιέρωση ειδικού κωδικού από τον προϋπολογισμό. Επίσης, προτείνουμε να προβλεφθεί ειδικός κωδικός για τις υποτροφίες από το Ι.Κ.Υ. Παράλληλα, να ενισχυθούν τα προγράμματα ανταλλαγής των καθηγητών/-τριών με συναδέλφους από άλλες, ευρωπαϊκές χώρες.

Ανακεφαλαιωτικά, οι στατικές αντιλήψεις για την επιμόρφωση των καθηγητών/-τριών και οι αποσπασματικές δραστηριότητες πρέπει να υποχωρήσουν και να αντικατασταθούν από αντιλήψεις και πρακτικές που συνδυάζουν άρρηκτα την επιστημονική και την επαγγελματική ανάπτυξη των καθηγητών/-τριών. Μόνο με αυτή την προϋπόθεση μπορούμε να προσδοκούμε ότι η επιμόρφωσή μας θα υποστηρίξει, θα ανατροφοδοτήσει και θα βελτιώσει το εκπαιδευτικό έργο και, κατά συνέπεια, θα συνεισφέρει στον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Νομίζουμε πως όλοι συμφωνούμε ότι είναι δικαίωμα όλων των μαθητών και των μαθητριών μας να διδάσκονται από καθηγητές/-τριες οι οποίοι έχουν εκπαιδευτεί και επιμορφωθεί με τον αποτελεσματικότερο τρόπο από την πολιτεία, που επιδιώκουν να αναπτύσσονται διαρκώς επαγγελματικά και στους οποίους η πολιτεία προσφέρει αυτή τη δυνατότητα με τους καλύτερους όρους.

Ομάδα Εργασίας Β1:

Διαδικασίες πρόσληψης/διορισμού – εργασιακές σχέσεις – μισθολογικά και ασφαλιστικά

Συντονιστής:

Αλεβυζάκης Γιώργος

Μέλη:

Αφουξενίδης Δημήτρης,

Μητρόπουλος Δημήτρης,

Φάσαρης Γιάννης,

Φωτόπουλος Σωτήρης

1. ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΟΡΙΣΜΩΝ – ΠΡΟΣΛΗΨΕΩΝ

1.1. Ο διαγωνισμός του ΑΣΕΠ δε θα μπορούσε από μόνος του να αποτελέσει αποτελεσματικό, αξιοκρατικό και δίκαιο σύστημα διορισμού εκπαιδευτικών. Ο διορισμός των εκπαιδευτικών θα πρέπει να γίνεται με ένα και μοναδικό πίνακα, ο οποίος θα συντάσσεται με βάση όχι μόνο τη βαθμολογία από το διαγωνισμό αλλά και κριτήρια εκπαιδευτικά και επιστημονικά, όπως η εκπαιδευτική εμπειρία, ο βαθμός πτυχίου, ο βαθμός πιστοποιητικού παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας, οι μεταπτυχιακές σπουδές, η γνώση ξένων γλωσσών κ.ά. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2010-2011, αν και οι συνταξιοδοτήσεις εκπαιδευτικών σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ξεπέρασαν τις 12.000, οι μόνιμοι διορισμοί που έγιναν δεν ήταν ούτε οι μισοί. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και οι εκπαιδευτικοί που κατοχύρωναν δικαίωμα διορισμού με βάση τα αποτελέσματα του διαγωνισμού ΑΣΕΠ, αλλά και των πινάκων προϋπηρεσίας όχι μόνο δε διορίστηκαν, αλλά όπως όλα δείχνουν, δεν υπάρχει καμία δέσμευση για το διορισμό τους έστω και την επόμενη χρονιά. Ταυτόχρονα, επιβλήθηκε η υπαγωγή των διορισμών στην εκπαίδευση στο λεγόμενο 1 προς 5, που όριζε το μνημόνιο Ι για τον δημόσιο τομέα (αν και αρχικά είχε ειπωθεί ότι θα εξαιρεθεί η εκπαίδευση και η υγεία). Οι ετήσιες προσλήψεις να γίνονται με ένα πλεόνασμα της τάξης του 15%, ώστε ανά έτος να σχεδιαστεί η οργανωμένη επιμόρφωση αυτού του ποσοστού.

1.2. Καθιέρωση Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας. Θέσπιση προγράμματος ενός επιπλέον έτους ολοκληρωμένης παιδαγωγικής κατάρτισης στα ΑΕΙ /ΤΕΙ, το οποίο θα παρακολουθούν όσοι από τους φοιτητές επιθυμούν ενταχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ένταξη της παιδαγωγικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών στο βασικό πανεπιστημιακό πτυχίο. Δημόσια και δωρεάν παιδαγωγική κατάρτιση από πανεπιστημιακά ιδρύματα και μόνο.

1.3. Έγκυρη και έγκαιρη πρόβλεψη των οργανικών και των λειτουργικών κενών. Ο ίδιος στόχος υπηρετείται και με μέτρα όπως ο υπολογισμός των ωρών που προκύπτουν από την αντισταθμιστική εκπαίδευση και τις διάφορες δραστηριότητες, η δεύτερη ειδικότητα και η εμπλοκή των υπηρεσιακών συμβουλίων σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας. Δημοσίευση των κενών ανά διεύθυνση από τις πρώτες κιόλας μέρες έναρξης της σχολικής χρονιάς

Περαιτέρω προτείνουμε:

- ▶ αύξηση των μορίων από την προϋπηρεσία σε θέση αναπληρωτή ή ωρομισθίου (μισό μόριο για κάθε μήνα προϋπηρεσίας, με ανώτερο όριο τα 20 μόρια)•
- ▶ θέσπιση κινήτρων για όσους επιλέγουν να υπηρετήσουν σε δυσπρόσιτα σχολεία (ειδικό επίδομα, επιδότηση κατοικίας κ.ά.) •
- ▶ κατάργηση της τριετούς υποχρεωτικής παραμονής των νεοδιοριστών στην περιοχή του πρώτου διορισμού τους καθώς και της υποχρεωτικής διετούς παραμονής μετά από κάθε μετάθεση•
- ▶ πλήρη κατάργηση της εργασιακής σχέσης του ωρομισθίου•
- ▶ οι αναπληρωτές να προσλαμβάνονται μόνο για την κάλυψη πραγματικών λειτουργικών κενών, με 12μηνη σύμβαση εργασίας και με πλήρη εργασιακά, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα•
- ▶ να γίνει οργανική στελέχωση των τμημάτων ένταξης, αλλά και των τάξεων υποδοχής.

2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Είναι πλέον κοινή η διαπίστωση ότι οι πρωτοποριακοί για την εποχή τους νόμοι και τα προεδρικά διατάγματα που ρύθμιζαν θέματα μεταθέσεων και τοποθετήσεων και γενικότερα θέματα υπηρεσιακής κατάστασης των εκπαιδευτικών έχουν από καιρό κλείσει τον κύκλο τους.

Οι συνθήκες έκτοτε έχουν αλλάξει ριζικά. Νέα δεδομένα και νέες ανάγκες έχουν δημιουργηθεί, που καθιστούν επιτακτική τη θέσπιση ενός νέου πλαισίου, το οποίο θα αντιμετωπίζει συνολικά και ουσιαστικά τα προβλήματα και θα απαντά θετικά στο αίτημα των συναδέλφων για εξορθολογισμό του συστήματος και εξάλειψη των ανισοτήτων.

Απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εκπαιδευτικών, για την αντιμετώπιση των υπεραριθμιών, τον έγκαιρο προγραμματισμό των υπηρεσιακών μεταβολών (αποσπάσεις, μεταθέσεις, μετατάξεις, διορισμοί κ.λπ.), την ανανέωση του έμπνευχου δυναμικού, που θα δώσει θετική απάντηση στο οξύ πρόβλημα της ανεργίας των νέων εκπαιδευτικών, τη σωστή διαχείριση του διδακτικού προσωπικού και την έγκαιρη πρόσληψη των αναπληρωτών, ώστε τα μαθήματα στο δημόσιο σχολείο να αρχίζουν στην ώρα τους κ.ά.

Τα Ε.Ε.Ε.Κ. είναι για ενδέκατο έτος από την ίδρυσή τους χωρίς οργανικές θέσεις και λειτουργούν με αναπληρωτές και αποσπασμένους μόνον! Έτσι, μέχρι τα Χριστούγεννα υπολειτουργούν. Το ίδιο και τα τμήματα ένταξης. Το ίδιο και οι τάξεις υποδοχής, που σήμερα λειτουργούν μόνον στα 13 διαπολιτισμικά σχολεία.

Ενδεικτικά προτείνουμε:

- ▶ Επανεξέταση των κριτηρίων και της διαδικασίας των μεταθέσεων και των τοποθετήσεων
- ▶ Αναμοριοδότηση όλων των σχολείων, με βάση τα νέα δεδομένα
- ▶ Θεσμοθέτηση αντικειμενικού συστήματος (μοριοδότηση) για όλες τις κατηγορίες αποσπάσεων
- ▶ Οι πάσης φύσεως υπηρεσιακές μεταβολές και η χορήγηση των εκπαιδευτικών αδειών να ολοκληρώνονται το αργότερο μέχρι 30 Ιουλίου κάθε έτους, και οι προσλήψεις του μεγάλου αριθμού των αναπληρωτών να γίνονται το αργότερο στο δεύτερο δεκαήμερο του Αυγούστου
- ▶ Θεσμοθέτηση μειωμένου ωραρίου για τους πολύτεκνους και τους εκπαιδευτικούς που οι ίδιοι ή τα παιδιά τους έχουν αναπηρία πάνω από 67%, ή αντιμετωπίζουν αποδεδειγμένα σοβαρά προβλήματα υγείας για ορισμένο χρονικό διάστημα.
- ▶ Άμεση δημιουργία οργανικών θέσεων στα Ε.Ε.Ε.Κ..

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Για να διαμορφώσουμε τις οικονομικές μας διεκδικήσεις, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας: α) τη μακροχρόνια και χωρίς τέλος περιοριστική οικονομική πολιτική και λιτότητα, β) τις συνεχείς μειώσεις του πραγματικού, αλλά και του ονομαστικού εισοδήματός μας το τελευταίο έτος, εξαιτίας των περικοπών των επιδομάτων κατά 20%, και την αντικατάσταση των δώρων από πενιχρά επιδόματα (επικουρικά δρα και ο αυξανόμενος πληθωρισμός, ιδιαίτερα στα είδη λαϊκής κατανάλωσης), γ) τη μεγάλη αύξηση του Φ.Π.Α. και των ειδικών φόρων κατανάλωσης, χωρίς αυτό να συνεπάγεται και την αύξηση των εσόδων του κράτους, αφού η φοροδιαφυγή συνεχίζει να είναι εκτεταμένη.

Οι επανειλημμένες κυβερνητικές υποσχέσεις για ένα νέο σύστημα αμοιβών στο Δημόσιο, ανεξάρτητα από το αν αυτό θα προσεγγίζει τις διεκδικήσεις του δημοσιούπαλληλικού κινήματος, δεν υλοποιούνται. **Εξακολουθούμε να διεκδικούμε ένα μισθολόγιο που θα δίνει πραγματικές αυξήσεις στους μισθούς και στις συντάξεις μας** και θα συνδέεται με τον πληθωρισμό και το ΑΕΠ. Μέσω του νέου μισθολογίου πρέπει να στοχεύουμε στην ανακατανομή του πλούτου, στην ανατροπή των αδικιών και ανισοτήτων που δημιουργήθηκαν από τη μακροχρόνια επιλεκτική επιδοματική πολιτική και την πολιτική λιτότητας.

Στοχεύουμε, ειδικότερα, σε **ένα μισθολόγιο που θα ενσωματώνει τα επιδόματα και θα αυξάνει σημαντικά τους βασικούς μισθούς**. Αλλαγή της δομής του μισθολογίου με άνοιγμα των

εσωτερικών – εξωτερικών σχέσεων που θα λαμβάνει υπόψη τα προσόντα, τα καθήκοντα, τις ιδιαιτερότητες του προσφερόμενου έργου. Θα ακυρώνει την επιδοματική πολιτική και την πολυδιάσπαση των πηγών χρηματοδότησης (ειδικοί λογαριασμοί).

Η εξάλειψη των μισθολογικών διαφορών και ανισοτήτων σε σχέση με τους άλλους Ευρωπαίους εκπαιδευτικούς, που έχουν τα ίδια τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, πρέπει να αποτελεί κεντρικό στόχο. Ο εκπαιδευτικός είναι ο κύριος παράγοντας για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο αλλά και σε κάθε προσπάθεια της πολιτείας για ουσιαστικές αλλαγές στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Οι αποδοχές του πρέπει να του εξασφαλίζουν τη δυνατότητα να ασκεί απερίσπαστος το εκπαιδευτικό – παιδαγωγικό του έργο.

Η προωθούμενη πολιτική, της ευελιξίας με ασφάλεια της εργασίας (flexicurity) στόχο έχει τη διεύρυνση των ευέλικτων μορφών εργασίας που συνοδεύονται με ανατροπή της ισότητας, της προστασίας της απασχόλησης, των ασφαλιστικών δικαιωμάτων. Η μεγάλη διεύρυνση του αριθμού των αναπληρωτών και των ωρομισθίων ιδιαίτερα τη σχολική χρονιά 2008-2009 κινείται στην κατεύθυνση της απορύθμισης των εργασιακών σχέσεων και της μείωσης του εισοδήματος και των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων μας.

B. ΑΙΤΗΜΑΤΑ

1. Άμεση αύξηση του Βασικού Μισθού με προοπτική την πραγματική σύγκλιση των αποδοχών μας με τον Μ.Ο. των μισθών των εκπαιδευτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
2. Άμεση ενσωμάτωση όλων των επιδομάτων στο Βασικό Μισθό και επαναχορήγηση των δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και επιδόματος άδειας, τα οποία θα υπολογίζονται στο σύνολο των αποδοχών. Διπλασιασμός των οικογενειακών επιδομάτων.
3. Η σχέση εισαγωγικών προς καταληκτικές αποδοχές για τους καθηγητές να διαμορφωθεί στο 1 / 2,5.
4. Διπλασιασμός της ωριαίας αποζημίωσης και ποσοστιαία σύνδεσή της με τις συνολικές αποδοχές των εκπαιδευτικών. Καμιά μείωση και ουσιαστική αύξηση των πάσης φύσεως πρόσθετων αμοιβών (επιτροπές, βαθμολογήσεις κ.λπ.).
5. Αναγνώριση των χρόνων σπουδών όλων των καθηγητών για μισθολογική εξέλιξη κατ' αναλογία με τη ρύθμιση που ισχύει για τους πτυχιούχους της ΑΣΕΤΕΜ, εφόσον έχουν συμπληρώσει 5ετή προϋπηρεσία στην τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση για λόγους ισότιμης μεταχείρισης.
6. Επανακαθορισμός των παραμεθωρίων και προβληματικών περιοχών και διπλασιασμός των επιδομάτων.

4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ

A.- ΑΡΧΕΣ

Βασική αρχή κοινωνικής δικαιοσύνης είναι ένα δίκαιο και αντικειμενικό φορολογικό σύστημα, που εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις για όλους τους πολίτες. Στην κατεύθυνση αυτή συντελεί και η καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης και παιδείας.

Ένα φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι ένα πραγματικό εργαλείο δίκαιης αναδιανομής του πλούτου, ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους και σχεδιασμού της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.

Ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα προϋποθέτει: α) ότι η έμμεση φορολογία είναι αναλογικά πολύ μικρότερη από την άμεση φορολογία, β) η επιβάρυνση των αγαθών πρώτης ανάγκης από την έμμεση φορολογία είναι ελάχιστη έως μηδενική, γ) την προοδευτική αύξηση του ποσοστού του φόρου στη φορολογική κλίμακα, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στα μεγάλα εισοδήματα, δ) υπαγωγή όλων των εισοδημάτων σε ενιαία φορολογική κλίμακα (κανένα εισόδημα να μην φορολογείται αυτοτελώς), ε) θωράκιση και ενίσχυση του αφορολογήτου, ζ) φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας, φόρο στα είδη πολυτελείας, εφαρμογή αυστηρού «πόθεν έσχες» και τεκμηρίων διαβίωσης για όλους.

Απαιτείται αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός του φοροεισπρακτικού μηχανισμού μέσω ενός συστήματος μηχανογράφησης και διασταυρώσεων, καθώς και ενίσχυση των φοροελεγκτικών

μηχανισμών, ώστε το φορολογικό σύστημα να αντιμετωπίσει ουσιαστικά και αποτελεσματικά το πρόβλημα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής.

B.- ΑΙΤΗΜΑΤΑ

1. Ριζική μεταβολή στο φορολογικό σύστημα με τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας, ουσιαστική μείωση των έμμεσων φόρων και αύξηση της άμεσης φορολογίας.
2. Αναδιάρθρωση των φορολογικών κλιμακίων και των συντελεστών τους υπέρ των χαμηλών εισοδημάτων.
3. Άμεση μείωση του Φ.Π.Α. με ελαχιστοποίησή του για τα καταναλωτικά αγαθά πρώτης ανάγκης. Τα σχολεία να μην πληρώνουν Φ.Π.Α..

5. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ - ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ

A.- ΠΛΑΙΣΙΟ

Η κοινωνική ασφάλιση είναι δημόσια, καθολική και υποχρεωτική για όλους τους Έλληνες και ξένους μετανάστες εργαζόμενους και το κράτος πρέπει να εγγυάται τη βιωσιμότητά της.

Για τη σταθερή χρηματοδότηση του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης απαιτούνται η πλήρης ανταπόκριση του κράτους στις νομοθετημένες υποχρεώσεις του, η δημιουργία ενιαίου και αποτελεσματικού μηχανισμού βεβαίωσης και είσπραξης των εισφορών, ο έλεγχος της ανασφάλιστης εργασίας και η εξασφάλιση νέων πρόσθετων πόρων.

Για τη χρηματοδότηση των συντάξεων εφαρμόζεται το διανεμητικό σύστημα, που στηρίζεται στην **αρχή της αλληλεγγύης των γενεών**. Επειδή το σύστημα αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη, διαχρονικά, μιας σταθερής σχέσης συνταξιούχων και εργαζομένων, είναι αναγκαία η εφαρμογή πολιτικής πλήρους απασχόλησης αντί της μερικής και αβέβαιης απασχόλησης, όπως αυτή των αναπληρωτών και ωρομισθίων.

Και στον πυλώνα της επικουρικής ασφάλισης εφαρμόζεται το διανεμητικό σύστημα με ενισχυμένη τη συμμετοχή του κράτους. Γι' αυτό απορρίπτουμε τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης - νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, (νόμος 3029/02), με προαιρετικές εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών. Η θέσπιση δικαιώματος veto των εκπροσώπων των εργαζομένων σε κάθε κρίσιμη απόφαση, η χρηστή χρηματοοικονομική διαχείριση των πόρων – αποθεματικών χωρίς μεσάζοντες και ρίσκο, αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για την αποτελεσματική λειτουργία τους.

Με πολλές αντιασφαλιστικές διατάξεις, από το νόμο 2084/92 μέχρι και τον τελευταίο νόμο που ψηφίστηκε πρόσφατα στη Βουλή, επιχειρείται σταδιακά αλλά σταθερά να μειωθεί σημαντικά η κοινωνική ασφάλιση και να αντικατασταθεί από επαγγελματικά ταμεία και ιδιωτική ασφάλιση, για όσους βέβαια μπορούν. Στόχος να εξασφαλιστούν κεφάλαια για την ενίσχυση της χρηματαγοράς και να μειωθεί το εργασιακό κόστος των επιχειρήσεων.

Είμαστε αντίθετοι με την βίαιη αύξηση στα όρια ηλικίας των εργαζομένων και ιδιαίτερα των γυναικών, καθώς και με την αύξηση των ήδη υψηλών ασφαλιστικών εισφορών.

Απορρίπτουμε την ανατροπή της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης υπέρ των Ταμείων κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα που διέπονται κυρίως από την ανταποδοτική αρχή, χωρίς καμία εγγύηση του κράτους, για τη βιωσιμότητα του συστήματος.

Αρνούμαστε τη σταδιακή μείωση της κύριας σύνταξης σε μια βασική κατώτερη σύνταξη, μια μορφή δηλαδή προνοιακού επιδόματος, μειώνοντας έτσι τις κρατικές δαπάνες στο ασφαλιστικό σύστημα.

Εκφράζουμε την απόλυτη αντίθεσή μας σε κάθε προσπάθεια φαλκίδευσης των παροχών της επικουρικής σύνταξης από το ΤΕΑΔΥ και το ΜΤΠΥ.

B.- ΑΙΤΗΜΑΤΑ

Γενικά όρια ηλικίας

Οι καθηγητές να θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα για πλήρη σύνταξη α) στο **60ό έτος** της ηλικίας τους, με ελάχιστο χρόνο ασφάλισης τα 15 έτη και αναλογικό προσδιορισμό των ετών

υπηρεσίας τους και με βάση τα 35 χρόνια εργασίας, β) στα **30 χρόνια** πραγματικής υπηρεσίας και στο **58^ο έτος** της ηλικίας τους.

Δικαίωμα πρόωρης συνταξιοδότησης να θεμελιώνουν α) στο **58^ο έτος της ηλικίας τους**, με ελάχιστο χρόνο ασφάλισης τα 15 έτη και αναλογικό προσδιορισμό των ετών υπηρεσίας τους και με βάση τα 35 χρόνια εργασίας, β) στα **25 χρόνια πραγματικής υπηρεσίας και στο 55^ο έτος της ηλικίας τους**. Η ποινή για κάθε έτος πρόωρης συνταξιοδότησης να ανέρχεται στο 4,5% για κάθε έτος που υπολείπεται του 60^{ου} έτους ηλικίας.

Ο χρόνος στρατιωτικής θητείας να συμπεριλαμβάνεται στα πραγματικά έτη υπηρεσίας χωρίς εξαγορά.

Δυνατότητα εξαγοράς μέχρι και 5 χρόνων πλασματικής υπηρεσίας τα οποία δεν λογίζονται στην πραγματική υπηρεσία για τη θεμελίωση αλλά μόνο για την προσαύξηση της σύνταξης (αναγνωριζόμενες υπηρεσίες μπορούν να είναι ο χρόνος σπουδών για το πρώτο πτυχίο καθώς και ένας χρόνος για κάθε παιδί). Οι ανώτεροι χρόνοι δεν μπορούν να αναγνωριστούν αν δεν έχουν συμπληρωθεί 10 έτη πραγματικής υπηρεσίας. Η εξαγορά να μπορεί να γίνεται και με συμψηφισμό ενός μέρους από το εφάπαξ.

Άμεση λύση για τα αδιέξοδα του Ταμείου Πρόνοιας και του Μετοχικού Ταμείου Πολιτικών Υπαλλήλων. Σήμερα εκκρεμούν 36.500 αιτήσεις στο Πρόνοιας, ενώ δεν έχει καταβληθεί ένα μέρισμα (Χριστουγέννων) από το Μετοχικό Ταμείο. Κάλυψη των ελλειμμάτων από το Κράτος – το οποίο έχει και την αποκλειστική ευθύνη για τη δημιουργία τους – μέσω σχήματος χρηματοδότησης, χωρίς επιβάρυνση των εργαζομένων (πρόσθετη εισφορά κ.τ.λ.) καθώς και στη λήψη μέτρων μεσοπρόθεσμης οικονομικής υποστήριξης των Ταμείων.

- 1. Επίσπευση απονομής της κύριας σύνταξης και διασφάλιση των επικουρικών συντάξεων στα ποσοστά που ισχύουν σήμερα.**
2. Προσμέτρηση του συνολικού χρόνου ασφάλισης (διαδοχική ασφάλιση) για τη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης (ανεξάρτητα από ασφαλιστικό φορέα) και υπολογισμός της σύνταξης από τον τελευταίο φορέα (Δημόσιο) για το σύνολο του εργασιακού βίου.
3. Ενεργοποίηση του νόμου Ευθυμίου για την αναγνώριση του χρόνου αναμονής από την κτήση πτυχίου μέχρι το διορισμό.
4. Πλήρης ιατροφαρμακευτική και υγειονομική περίθαλψη. Δωρεάν περίθαλψη για οδοντιατρικά και φυσιοθεραπεία. Δωρεάν χορήγηση γυαλιών όρασης και φακών επαφής. Δωρεάν επεμβάσεις όρασης με laser.
5. Μείωση των εισφορών για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, κατάργηση της συμμετοχής στα φάρμακα, εξυγίανση του τομέα της φαρμακευτικής περίθαλψης.

Ομάδα Εργασίας Β2:

Περιβάλλον και συνθήκες εργασίας και επιπτώσεις στην υγεία των εκπαιδευτικών

Συντονίστρια:

Γλαρέντζου Ελένη

Μέλη:

Δελλαπόρτας Δημήτριος

Κάτσικας Χρήστος

Κολέντζου Πανωραία

Μπουρδή Μαρίνα

Ντιγριντάκη Δανάη

Χατζησταμάτης Κωνσταντίνος- Βίκτωρ

Η εργασιακή υγεία ορίζεται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία ως η προαγωγή και η διατήρηση της σωματικής, πνευματικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας των εργαζομένων στον υψηλότερο βαθμό, μέσω της πρόληψης, του ελέγχου των κινδύνων και της προσαρμογής της εργασίας στον εργαζόμενο, καθώς και του εργαζομένου στην εργασία.

Σήμερα, στις συνθήκες του σύγχρονου καπιταλισμού, μία από τις κύριες αιτίες ασθένειας στην εργασία, η οποία έχει επιπτώσεις τόσο στους εργαζομένους όσο και στους οργανισμούς και στις εθνικές οικονομίες, είναι το εργασιακό άγχος. Ως εργασιακό άγχος εννοούνται οι αγχογόνες εκείνες καταστάσεις που σχετίζονται με την εργασία ή προκαλούνται από συγκεκριμένη εργασιακή κατάσταση. Εμφανίζεται δε όταν οι απαιτήσεις και οι συνθήκες του περιβάλλοντος δεν συνάδουν ή δεν ταυτίζονται με τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις αξίες ή υπερβαίνουν τη σωματική ικανότητα, τις δεξιότητες ή τις γνώσεις που απαιτούνται για να χειριστεί ένα άτομο μια δεδομένη κατάσταση.

Η χρόνια έκθεση σε στρεσογόνες συνθήκες, όπως ο φόρτος εργασίας, η αμφισβήτηση του ρόλου, η επαγγελματική στασιμότητα, η μειωμένη υποστήριξη από τον προϊστάμενο, η χαμηλού βαθμού συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, οι χαμηλές αμοιβές, η εργασιακή ανασφάλεια και πολλά ακόμη επηρεάζουν άμεσα την υγεία των εργαζομένων. Ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο βιώνει το άγχος μπορεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αισθάνεται, σκέφτεται ή συμπεριφέρεται. Στα συμπτώματα περιλαμβάνονται:

- συναισθηματικές αντιδράσεις (οξυθυμία, ανησυχία, διαταραχές ύπνου, κατάθλιψη, υποχονδρία, αποξένωση, επαγγελματική εξουθένωση (burnout), προβλήματα στις οικογενειακές σχέσεις)
- γνωστικές αντιδράσεις (δυσκολία στη συγκέντρωση, στην ανάκληση της μνήμης, στην εκμάθηση νέων πραγμάτων, στη λήψη αποφάσεων)
- συμπεριφορικές αντιδράσεις (κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών, οίνοπνευματωδών και καπνού, καταστροφική συμπεριφορά) και
- φυσιολογικές/σωματικές αντιδράσεις (προβλήματα στη σπονδυλική στήλη, εξασθενημένη ανοσία, πεπτικό έλκος, καρδιακά προβλήματα, υπέρταση).

Σύμφωνα με στοιχεία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία, το άγχος είναι ένα πρόβλημα που υπολογίζεται ότι έχει επιπτώσεις σε πάνω από 40 εκατομμύρια εργαζόμενους μόνο στην ΕΕ.

Επίσης, το 28% των εργαζομένων στην ΕΕ αναφέρουν ότι επηρεάζονται από αυτό. Οι κοινές αιτίες περιλαμβάνουν την έλλειψη ασφάλειας και ελέγχου στην εργασία και το δυσβάσταχτο εργασιακό φόρτο.

Οι γυναίκες εμφανίζονται να υποφέρουν ελαφρώς περισσότερο από τους άνδρες, ενώ πάνω από 50% της συστηματικής αποχής από την εργασία έχει τις ρίζες του στο άγχος. Σε αυτό οφείλεται περισσότερο από το ένα τέταρτο των απουσιών από την εργασία, διάρκειας τουλάχιστον δύο εβδομάδων.

Όλες οι έρευνες στην Ευρώπη, στην Αμερική και στη χώρα μας αποδεικνύουν εδώ και πολλά χρόνια ότι οι εκπαιδευτικοί βιώνουν περισσότερη ένταση και άγχος μέσα στην εργασία τους από τους άλλους επαγγελματίες και ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις στον κατάλογο των στρεσογόνων επαγγελμάτων. Ακόμα, ότι οι εκπαιδευτικοί ανήκουν στην ομάδα των επαγγελματιών που είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς στο «Σύνδρομο Επαγγελματικής Εξουθένωσης (burn-out).

Η επαγγελματική εξουθένωση είναι ένα σύνδρομο σωματικής και ψυχικής εξάντλησης στο πλαίσιο του οποίου ο εκπαιδευτικός κατακλύζεται από έλλειψη ενθουσιασμού και προσδοκιών, απογοήτευση, απάθεια, αδράνεια, χάνει το ενδιαφέρον του και τα όποια θετικά συναισθήματα έχει για τους μαθητές του, διαμορφώνει αρνητική εικόνα για τον εαυτό του και αδυνατεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα προαναφερθέντα έχουν άμεση επίπτωση στη διδακτική και κατ' επέκταση στη μαθησιακή διαδικασία, αφού η ψυχοσυναισθηματική κατάσταση των εκπαιδευτικών είναι άρρηκτα δεμένη με την παιδαγωγική πράξη.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, το 5-25% των εκπαιδευτικών υποφέρουν από το Σύνδρομο της Επαγγελματικής Εξουθένωσης, καταλαμβάνοντας τη 2^η θέση μετά από τους νοσηλευτές στα «επαγγέλματα φροντίδας». Επιπλέον, αποτελέσματα ερευνών στον ελληνικό χώρο συγκλίνουν στο ότι ένα ποσοστό της τάξης του 25% των εκπαιδευτικών βιώνουν υψηλή ή μεσαία συναισθηματική εξάντληση, ενώ καταγράφεται ένα ακόμη μεγαλύτερο τμήμα εκπαιδευτικών το οποίο αισθάνεται ότι δεν μπορεί να είναι αποτελεσματικό στην εργασία του. Οι δε απόψεις των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με την ελληνική και τη διεθνή ανασκόπηση ερευνών, συγκλίνουν ως προς τις αιτίες πρόκλησης του επαγγελματικού άγχους.¹

Σύμφωνα με έρευνα της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων Εκπαίδευσης (ETUCE) που πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2007 για το εργασιακό στρες των εκπαιδευτικών σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση σε 38 εκπαιδευτικά συνδικάτα από 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά φθίνουσα σειρά κατάταξης, οι παράγοντες κατά τους εκπαιδευτικούς που προκαλούν εργασιακό άγχος είναι οι εξής:

1. εργασιακός φόρτος - εργασιακή ένταση, 2. υπερ-ευθύνες ανάλογα με τη θέση, 3. αυξανόμενος αριθμός μαθητών ανά τάξη, 4. κακή συμπεριφορά μαθητών, 5. κακή σχολική διεύθυνση - έλλειψη υποστήριξης από τη διεύθυνση του σχολείου, 6. ανεπαρκής χρηματοδότηση για το σχολείο - έλλειψη πόρων, 7. άσχημο σχολικό κλίμα - ατμόσφαιρα στο σχολείο, 8. χαμηλή κοινωνική θέση των εκπαιδευτικών, 9. προβλήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης, 10. φόβος συγκρούσεων, 11. έλλειψη υποστήριξης από τους γονείς, 12. χαμηλοί μισθοί, 13. φόβος - ανησυχία αξιολόγησης, 14. έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης από τους συναδέλφους, 15. έλλειψη εργασιακής σταθερότητας και ασφάλειας, 16. έλλειψη ανάπτυξης καριέρας.

Αντίστοιχα, οι Έλληνες εκπαιδευτικοί θεωρούν ως σημαντικότερες αιτίες άγχους κατά σειρά κατάταξης: 1. τις χαμηλές αποδοχές, 2. την αδιαφορία των μαθητών για μάθηση, 3. τις προβληματικές τάξεις, 4. την πολύωρη διδασκαλία, 5. τη διδασκαλία μαθημάτων εκτός ειδικότητας, 6. τις περιορισμένες ευκαιρίες υπηρεσιακής εξέλιξης, 7. την αξιολόγηση των

---

¹ Η πλήρης εισήγηση με τη βιβλιογραφία, το παράρτημα με την ανασκόπηση των ερευνών, ελληνικών και διεθνών, καθώς και η καταγραφή εμπειριών των ίδιων των εκπαιδευτικών είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα της ΟΛΜΕ στην ενότητα για το 9^ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο (www.olme.gr)

μαθητών, 8. το χρόνο που αφιερώνεται εκτός σχολείου για το σχολείο, 9. το μεγάλο θόρυβο στο σχολείο, 10. την κακή συμπεριφορά των μαθητών και, τέλος, 11. την υλικοτεχνική υποδομή.

Σε παρόμοια έρευνα, που πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας, με πολλές από τις παραπάνω αιτίες άγχους συμφωνούν το 70% των εκπαιδευτικών.

Ας δούμε αναλυτικά τι βιώνει ο Έλληνας εκπαιδευτικός σήμερα:

Η διάρκεια αναμονής των 5-10 ετών από την ημέρα απόφασης σταδιοδρομίας στην εκπαίδευση έως την ημέρα διορισμού του, με τις αλλεπάλληλες τοποθετήσεις ως αναπληρωτή ή ωρομίσθιου σε διάφορα μέρη της ελληνικής επικράτειας για την απόκτηση μορίων, την αναγκαία απόκτηση Παιδαγωγικής Επάρκειας, την πιστοποίηση ξένης γλώσσας και χειρισμού υπολογιστή και τέλος την παρακολούθηση φροντιστηριακών μαθημάτων για το διαγωνισμό του ΑΣΕΠ, με τον οποίο ο τυχερός επιτυχών (5% του συνόλου των διαγωνιζομένων) μαζί με το διορισμό του «εξασφαλίζει» μία υποχρεωτική τριετή θητεία στο πρώτο σχολείο τοποθέτησης κάτω από το άγρυπνο βλέμμα του μέντορα και του διευθυντή, όλα αυτά προετοιμάζουν το έδαφος για να έχουμε μια νέας μορφής επαγγελματική εξουθένωση του εκπαιδευτικού, από τα πρώτα χρόνια της επαγγελματικής του πορείας. Στα αναφερόμενα θα πρέπει να προστεθούν η οικονομική αστάθεια με τη συνεχή χρηματοδότηση από την οικογένεια, αλλά και το συνεχώς αναθεωρούμενο νομικό πλαίσιο διαρκών διαφοροποιήσεων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του, η χαμηλή κοινωνική αποδοχή και το κοινωνικό πλαίσιο αποδοκιμασίας, όπου για όλα «φταίει ο εκπαιδευτικός», των δυσαρεστημένων γονέων, οι οποίοι πληρώνουν κατ' επίφαση τη δημόσια και δωρεάν παιδεία, σ' ένα σχολείο όπου η σημερινή «επένδυση» έχει μικρότερη μελλοντική «απόδοση» -όπως αποδεικνύουν τα στατιστικά στοιχεία των χιλιάδων ανέργων, ετεροαπασχολουμένων και υποαπασχολουμένων πτυχιούχων ατόμων-, αλλά και των δυσαρεστημένων μαθητών οι οποίοι σπαταλούν την εφηβεία τους στο τρίγωνο: σχολείο - φροντιστήριο - ιδιαίτερο, σ' ένα «εκπαιδευτικό σύστημα αμάθειας», όπου οι πρωταγωνιστές απλά περιμένουν τις εξετάσεις εισαγωγής και την διανομή των τίτλων, ο εκπαιδευτικός αρχίζει να χάνει το ρόλο του.

Τέλος, δυσαρεστημένος ο ίδιος με τον εαυτό του, αφού συγχρόνως με τα οικονομικά προβλήματα που τον οδηγούν στην αναζήτηση δεύτερης δουλειάς εισπράττει και την «αδιαφορία» των μαθητών οι οποίοι προγυμνάζονται στο διπλανό φροντιστήριο, ενώ παράλληλα προσπαθεί ν' ανακλάσει το εχθρικό υπονοούμενο της κοινής γνώμης, που έντεχνα κατευθύνεται για να τον θεωρεί ως μοναδικό υπεύθυνο. Πλέον, μαζί με τη ψυχική κόπωση και την επαγγελματική εξουθένωση εμφανίζεται η οικονομική αστάθεια αλλά και η απογοήτευση του απολογισμού για τις προσωπικές θυσίες όλων των προηγούμενων ετών.

Πάρα ταύτα, εξακολουθεί να λειτουργεί, ως δάσκαλος και παιδαγωγός. Και αυτό που καταρρακώνει περισσότερο από όλα το ηθικό του είναι όταν εισπράττει την ερώτηση: «Γιατί να διαβάσω, δάσκαλε;», η απάντηση της οποίας είναι άρρηκτα δεμένη με το κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι της τελευταίας τριακονταετίας.

Η πεποίθηση ότι η κοινωνική άνοδος στην ελληνική κοινωνία επιτυγχάνεται με τη μόρφωση, εννοώντας κυρίως τις πανεπιστημιακές σπουδές, διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στην ένταξη εκατοντάδων χιλιάδων νέων από όλα τα κοινωνικά στρώματα στις πολλαπλές νέες θέσεις εργασίας που «αναφύονταν» κατά χιλιάδες. Οι πανεπιστημιακοί τίτλοι και τα διπλώματα αποκτούσαν όλη αυτή την περίοδο τη λειτουργία που είχαν παλαιότερα οι «τίτλοι ευγενείας» για την κατάληψη μιας ευνοημένης επαγγελματικής θέσης και φυσικά μαγνήτιζαν ιδιαίτερα, εκείνα τα τμήματα του πληθυσμού που προσπαθούσαν να «σπρώξουν» τα παιδιά τους -μέσω της εκπαίδευσης- στην «άλλη» πλευρά του λόφου, εκεί όπου απουσίαζε η χειρωνακτική εργασία, η ανασφάλεια και τα χαμηλά εισοδήματα.

Σήμερα, τα ζητούμενα έχουν αλλάξει και ανατραπεί σημαντικά. Τα πτυχία έχουν χάσει την αποτελεσματικότητα του παρελθόντος ως μέσον επαγγελματικής προώθησης, καθώς η ανεργία και η οικονομική ύφεση σαρώνουν όλων των ειδών τους τίτλους.

Το προαναφερθέν στην πραγματικότητα σημαίνει και την αναίρεση οποιασδήποτε εγγυημένης δυνατότητας ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας μέσα από την πρόσβαση στον εκπαιδευτικό μηχανισμό, γεγονός που οδηγεί στη σταδιακή διάλυση των παραδοσιακών αντιλήψεων που συγκροτούνταν γύρω από αυτόν. Ακυρώνεται έτσι ένα ολόκληρο φάσμα κοινωνικών προσδοκιών, στοχευμένα συγκροτημένο εδώ και δεκαετίες, για τη δυνατότητα εργασιακής απασχόλησης μέσα από την πρόσβαση στην εκπαίδευση, οι οποίες προσδοκίες την τελευταία δεκαεπταετία δέχθηκαν απανωτά χτυπήματα από την εργασιακή αβεβαιότητα και τη μισθολογική υποβάθμιση.

Ας δούμε τώρα ορισμένες πιο χειροπιαστές αιτίες που συσχετίζονται με την οργάνωση, τις συνθήκες εργασίας και το περιβάλλον στο σχολείο και αποτελούν πηγές δυσαρέσκειας και άγχους για τους εκπαιδευτικούς:

- Η ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή μαζί με το σχολικό κτίριο (μέγεθος, προσανατολισμός, φωτισμός, επίπεδα θορύβου, θερμοκρασίες, υγιεινή και ασφάλεια, ύπαρξη γυμναστηρίου και αίθουσας πολλαπλών χρήσεων, κατάλληλης αυλής, βιβλιοθήκης, εργαστηρίων, γραφείων αλλά και η συνολική αισθητική καθώς και η τοπογραφία του) δομούν ένα κοινωνικό ψυχολογικό περιβάλλον που επηρεάζει καταλυτικά τη σχολική κουλτούρα.
- Οι अपαράδεκτα χαμηλές δαπάνες για την παιδεία, που σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ (Education at a Glance, 2007) επηρεάζουν αρνητικά, σε ποσοστό 80%, το έργο των εκπαιδευτικών.
- Οι κακές εργασιακές σχέσεις (εργασιακή ανασφάλεια, μισθός, εξέλιξη, η αίσθηση μη ελέγχου εργασιακών γεγονότων, η εργασία στο σπίτι, ο επιπλέον φόρτος εργασίας με διοικητικές εργασίες, ο αριθμός μαθητών ανά τμήμα, η προοπτική αύξησης του ορίου συνταξιοδότησης και η παραμονή στην πρώτη γραμμή της εκπαιδευτικής διαδικασίας πάνω από τριάντα χρόνια εργασίας).
- Η καλλιέργεια ανταγωνιστικού κλίματος μεταξύ των εκπαιδευτικών.
- Οι προσπάθειες ενίσχυσης των διαδικασιών ελέγχου και χειραγώγησης του εκπαιδευτικού, η σύνδεση της αξιολόγησης με αριθμητικούς δείκτες αλλά και με την επιτυχία ή μη των μαθητών μας στις εξετάσεις, οδηγεί στον ανταγωνισμό με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, στην κατηγοριοποίηση και στη συντριβή της προσωπικότητας αλλά και της παιδαγωγικής ελευθερίας των εκπαιδευτικών.
- Οι εκπαιδευτικές αλλαγές που συντελούνται στη χώρα μας και γίνονται χωρίς ουσιαστικό διάλογο με τους εκπαιδευτικούς φορείς, πρόχειρα, απρογραμμάτιστα με αποτέλεσμα κάθε φορά που αλλάζει ο Υπουργός Παιδείας να παρουσιάζεται μια «νέα μεταρρύθμιση» και πάντα σε πιο αντιδραστική κατεύθυνση.
- Οι συνεχείς αλλαγές στις οργανωτικές δομές και στους στόχους, οι οργανωτικές απαιτήσεις της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα η ανάγκη συνεχούς παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του αναλυτικού προγράμματος σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Για παράδειγμα, στα Λύκεια με τις πανελλαδικές το σχολείο και η μαθησιακή διαδικασία αντιμετωπίζονται σαν μια εταιρεία τράινωφ, που το μόνο που ενδιαφέρει είναι να τηρηθούν τα ωράρια.
- Η αδυναμία πολλές φορές να αντεπεξέλθει στα διδακτικά και παιδαγωγικά του καθήκοντα λόγω της ανύπαρκτης ή ανεπαρκούς παιδαγωγικής κατάρτισης στη βασική εκπαίδευση και της έλλειψης μόνιμου και οργανωμένου συστήματος επιμόρφωσης, που θα έπρεπε να είναι κύρια και αποκλειστική ευθύνη της πολιτείας.
- Η διάψευση των προσδοκιών για το ρόλο του στην εκπαίδευση, η αίσθηση της εγκατάλειψης και ο συμβιβασμός με την υπάρχουσα κατάσταση.
- Τα βιβλία, τα οποία είναι αναχρονιστικά ή δεν συνάδουν με το ηλικιακό επίπεδο των μαθητών, το φορτωμένο ωρολόγιο πρόγραμμα και το αναλυτικό, που σε καμία περίπτωση δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της αυτενέργειας και των δημιουργικών ικανοτήτων των μαθητριών και μαθητών.
- Η συμπεριφορά των μαθητών. Όσο το σχολείο απαξιώνεται, όσο ο νέος άνθρωπος απομακρύνεται έντεχνα από την αντίληψη ότι η γνώση είναι δύναμη που μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, αρκεί να κάνει συλλογικά όνειρα, όσο οι επαγγελματικές προοπτικές στενεύουν, όσο ο εκπαιδευτικός

σπρώχνεται να αντιμετωπίσει τον μαθητή χωρίς τη λογική της διαπαιδαγώγησης, τόσο θα αυξάνουν τα φαινόμενα της αδιαφορίας, της επιθετικότητας και της σχολικής παραβατικότητας.

Και ενώ η εισήγηση φτάνει προς το τέλος της θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στις τελευταίες εξελίξεις που αφορούν τις συγχωνεύσεις και καταργήσεις 410 σχολικών μονάδων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή το 13% των γυμνασίων και λυκείων, γεγονός που όχι μόνο θα επιδεινώσει ακόμα περισσότερο τους όρους και τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών, αλλά κυρίως θα υποβαθμίσει ακόμα περισσότερο τη δημόσια εκπαίδευση θυσιάζοντάς την στην πολιτική της διάλυσης των κοινωνικών αγαθών που επιβάλλουν το ΔΝΤ και η τρόικα.

Από όλα τα προαναφερθέντα είναι σαφές ότι το εργασιακό άγχος δεν είναι αποτέλεσμα μιας ιδιαίτερης αδυναμίας των εκπαιδευτικών, αλλά έχει τις ρίζες του στις πολιτικές που ασκούνται και στον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το εκπαιδευτικό σύστημα συνολικά στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου κοινωνικο-οικονομικού συστήματος.

Μονόδρομο αποτελεί σήμερα για το εκπαιδευτικό κίνημα η ακύρωση και η ανατροπή των αντιεκπαιδευτικών πολιτικών, η προάσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων και του δικαιώματος στη μόρφωση όλων των παιδιών σε ένα πραγματικά δημόσιο και δωρεάν σχολείο.

Ομάδα εργασίας Β3:

Οργάνωση της διοίκησης της εκπαίδευσης και επιστημονική καθοδήγηση

Συντονιστής:

Λουζιώτης Βασίλης

Μέλη:

Αναγνωστοπούλου Ουρανία

Αντωνάρας Γεώργιος

Δαφνή Κωστούλα

Δούγιου Χρυσούλα

Καλουδιώτης Γιάννης

Λόντος Χαράλαμπος

Παπαλέξης Στέφανος

Πιταροκοίλης Μιχάλης

Γενικά

Στις περισσότερες από τις αναπτυγμένες χώρες η εκπαίδευση είναι μια από τις σημαντικές δημόσιες υπηρεσίες που προσφέρεται στους πολίτες, αφού δεν είναι μόνο ένα εργαλείο ανάπτυξης, αλλά βασικός παιδευτικός παράγοντας που παράγει πολιτισμό και διαμορφώνει την ανθρώπινη συνείδηση. Για να επιτευχθούν οι βασικοί αυτοί εκπαιδευτικοί στόχοι, είναι απαραίτητη η ουσιαστική χρηματοδότηση της εκπαίδευσης και η οικονομική, η επιστημονική και η παιδαγωγική στήριξη του εκπαιδευτικού.

Στη σύγχρονη κοινωνία είναι πλέον κοινή πεποίθηση ότι οι εκπαιδευτικοί είναι, αν όχι ο σημαντικότερος, σίγουρα ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της εκπαίδευσης, γιατί είναι αυτοί που υλοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό τους εκπαιδευτικούς στόχους. Έτσι, κανένα μέτρο δεν είναι δυνατό να προάγει την εκπαίδευση, αν δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι εκπαιδευτικοί.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΕΘΝΩΣ

Η οργάνωση και η διοίκηση των εκπαιδευτικών συστημάτων διεθνώς αποτελούν ένα σύνολο διαφορετικών συστημάτων και πρακτικών. Διαφορετικός είναι από κράτος σε κράτος ο βαθμός αποκέντρωσης και αυτονομίας. Ειδικότερα, έχουν διαμορφωθεί και λειτουργούν εκπαιδευτικά συστήματα με τα εξής χαρακτηριστικά:

A) Σε εθνικό επίπεδο

Σε όλα τα κράτη υπάρχει ένα κεντρικό Υπουργείο Παιδείας, που βρίσκεται στις πρώτες θέσεις της Διοικητικής και Οργανωτικής ιεραρχίας, το οποίο, αλλού είναι όργανο επιτελικού και οργανωτικού χαρακτήρα και έχει συντονιστικό ρόλο (ΗΠΑ, Αυστραλία, Βέλγιο) και αλλού έχει περισσότερο συγκεντρωτικό χαρακτήρα καθορίζοντας την οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης κεντρικά (Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Φιλανδία).

B) Σε περιφερειακό επίπεδο

Τα περισσότερα κράτη έχουν διοικητικές περιφέρειες. Σε άλλα κράτη με αυξημένη αυτονομία διοικητική και εκπαιδευτική (ΗΠΑ, Ιταλία, Γερμανία, Αυστραλία, Αυστρία, Σουηδία) και σε άλλα με μικρότερη (Γαλλία, Φλαμανδική κοινότητα Βελγίου, Γερμανικά κρατίδια). Συνήθεις αρμοδιότητες των περιφερειών είναι η οργάνωση υπηρεσιών και οργάνων για την εφαρμογή-παρακολούθηση της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής και της περιφερειακής εκπαιδευτικής πολιτικής στους τομείς ευθύνης τους. Η περιφέρεια οργανώνει το περιφερειακό σχολικό δίκτυο (δημιουργία, διευρύνσεις, συγχωνεύσεις σχολείων κ.τ.λ.), φροντίζει για την εξεύρεση και κατανομή περιφερειακών κονδυλίων για τα σχολεία, την κατανομή των κεντρικών κονδυλίων, την προώθηση και υποστήριξη σχολικών δράσεων, την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, τη διά βίου μάθηση, την προώθηση της συνεργασίας των σχολικών μονάδων με κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς, και την απορρόφηση και κατανομή ευρωπαϊκών κονδυλίων για την εκπαίδευση κ.τ.λ.).

Γ) Σε τοπικό/ επαρχιακό επίπεδο (Δήμων και Κοινοτήτων)

Κατά κανόνα έχουν τις αρμοδιότητες που τους εκχωρεί η περιφέρεια, όπως π.χ. κυλικεία, συντήρηση των σχολείων, μεταφορά των μαθητών, κυρίως των οικονομικώς αδυνάτων κ.τ.λ.

Δ) Σε επίπεδο σχολικής μονάδας

Διεύθυνση

Σε ορισμένα κράτη στη Διοίκηση της Σχολικής μονάδας μετέχει μάνατζερ με ουσιαστικές αρμοδιότητες (Ιταλία, ΗΠΑ, Αγγλία) και σε άλλες η Διοίκηση ασκείται μόνο από εκπαιδευτικούς, με θητεία (Ισπανία, Γαλλία, Βέλγιο) ή μόνιμους (Ιαπωνία, Γερμανία) ή από διοικητικό συμβούλιο (ΗΠΑ, Επαρχία Βικτώρια της Αυστραλίας, Δανία, Ιρλανδία, Ισπανία).

Σύλλογος Διδασκόντων

Αποτελείται από το σύνολο των διδασκόντων και τη Διεύθυνση της σχολικής μονάδας. Βασικές αρμοδιότητές του είναι η παιδαγωγική λειτουργία της σχολικής μονάδας (εσωτερική αξιολόγηση μαθητών, περιοδική και ετήσια), οι σχολικές δραστηριότητες, η ενδοσχολική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η παρακολούθηση και ο χαρακτηρισμός της φοίτησης και της διαγωγής των μαθητών, η επιβολή πειθαρχικών ποινών, η επιλογή σχολικών βιβλίων και γενικότερα η οργάνωση της σχολικής ζωής.

Σχολικά συμβούλια

Όσα υπάρχουν σε επίπεδο σχολικής μονάδας ασχολούνται με όλα τα σχετικά με τη σχολική ζωή θέματα και τη λειτουργία της σχολικής μονάδας. Η ισχύς τους ποικίλλει ανάλογα με το κράτος, την πολιτεία και την περιφέρεια. Αλλού είναι αποδυναμωμένα ή έχουν περιορισμένη ισχύ (Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο, Ολλανδία) και αλλού είναι ισχυρά (ΗΠΑ, Καναδάς, Ιταλία, Αυστραλία, Αγγλία, Γαλλία).

Ε) Όργανα λαϊκής συμμετοχής

Στα περισσότερα κράτη υπάρχουν όργανα, φορείς, ενώσεις κ.τ.λ. σε επίπεδο κεντρικό, περιφερειακό, τοπικής αυτοδιοίκησης και σχολικής μονάδας.

Σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν συνήθως:

-- Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας ή παρεμφερή όργανα και αποτελούνται είτε από ειδικούς ή είναι διευρυμένα με τη συμμετοχή και εκπροσώπων άλλων φορέων. Είναι κυρίως γνωμοδοτικά/συμβουλευτικά όργανα.

-- Ενώσεις γονέων και μαθητικές ενώσεις.

-- Διευρυμένα όργανα με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών, γονέων, μαθητών ή και άλλων φορέων.

Σε επίπεδο περιφέρειας ή σε τοπικό επίπεδο υπάρχουν συμβούλια αντίστοιχα με τα Εθνικά που ασχολούνται με ανάλογα με αυτά θέματα, αλλά μόνο για την περιοχή ευθύνης τους.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η χώρα μας διαθέτει ένα από τα πιο συγκεντρωτικά εκπαιδευτικά συστήματα, το οποίο, μάλιστα, βρίσκεται σε αδιαμφισβήτητη κρίση. Ένα σύστημα ακριβό για τον οικογενειακό προϋπολογισμό, παρά τη συνταγματική πρόβλεψη για «δωρεάν παιδεία». Ένα σύστημα που δεν είναι σε θέση ούτε να δώσει ουσιαστική μόρφωση αλλά και ούτε να παρακολουθήσει τις σύγχρονες εξελίξεις.

Για πολλά θέματα, στον τομέα της διοίκησης της εκπαίδευσης, η τελική απόφαση λαμβάνεται από το κέντρο, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται καθυστερήσεις και αδυναμίες στην αντιμετώπιση των αναγκών που δημιουργούνται από τις ιδιαιτερότητες κάθε περιφέρειας της χώρας.

Οι Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα δυσλειτουργίας. Ο λόγος είναι ότι καλούνται οι Διευθύνσεις και τα Γραφεία Εκπαίδευσης να αντιμετωπίσουν μια ευρύτατη ποικιλία θεμάτων που ανακύπτουν στην περιοχή ευθύνης τους. Είναι φανερό ότι όλα τα ανωτέρω δημιουργούν σύγχυση, αναποτελεσματικότητα και βέβαια δυσλειτουργία των υπηρεσιών, χαμηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών και την ψυχολογική αποθάρρυνση του προσωπικού.

Το ζήτημα της οργάνωσης και διοίκησης του εκπαιδευτικού συστήματος δεν μπορεί να εξεταστεί και να αναλυθεί αποκομμένο από τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο. Δεν πρέπει όμως η αποκέντρωση να αποτελέσει μία δικαιολογία για τη μείωση της κρατικής χρηματοδότησης προς τα σχολεία, την πρόσδεση των αναλυτικών προγραμμάτων στις ανάγκες των επιχειρήσεων και την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων των εκπαιδευτικών.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Προτείνεται ο πυλώνας της εκπαιδευτικής αποκέντρωσης να λειτουργεί παράλληλα με τον πυλώνα της διοικητικής αποκέντρωσης, μια και η Παιδεία, όπως η Υγεία και η Ασφάλεια, είναι ευθύνη της Κεντρικής Κυβέρνησης.

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας, εναρμονισμένο με το πρόγραμμα “Καλλικράτης” προτείνεται να λειτουργεί σε τέσσερα (4) επίπεδα.

1. Το Εθνικό επίπεδο (Κ.Υ. Υπουργείου Παιδείας, Γραμματείες, διάφοροι Οργανισμοί και θεσμοί).
2. Το Περιφερειακό επίπεδο (7 Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης : 1η: Αττικής , 2η: Πειραιά και Αιγαίου , 3η: Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας , 4η: Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, 5η: Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, 6η: Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδας και Ηπείρου, και 7η: Κρήτης). Αυτές βρίσκονται σε οριζόντια διασύνδεση με τις 7 Γενικές Διευθύνσεις της Κεντρικής Κυβέρνησης.
3. Το Αντιπεριφερειακό επίπεδο (πρώην Νομαρχιακό) (Διευθύνσεις και Γραφεία Εκπαίδευσης) .
4. Το επίπεδο της σχολικής μονάδας.

ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Προτείνεται το Υπουργείο Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων να έχει επιτελικό και συντονιστικό ρόλο.

Δομή: Γενικές Διευθύνσεις , Διευθύνσεις, Τμήματα, και προσωπικό μέχρι 600 άτομα.

Πρέπει να γίνει συγχώνευση-κατάργηση Διευθύνσεων της Κ.Υ. και ίδρυση νέων Διευθύνσεων που να καλύπτουν τις ανάγκες και τα νέα δεδομένα της εποχής. Ανασυγκρότηση ή συγχώνευση Π.Ι., Κ.Ε.Ε., Ο.Ε.Ε.Κ, Ο.Ε.ΠΕ.Κ, Γραμματειών και λοιπών θεσμών.

Πρέπει να υπάρξει νέο πλαίσιο λειτουργίας όλων των Υπηρεσιών του Υπ. Παιδείας (ψήφιση νέων Οργανισμών). Ο ορθολογικός σχεδιασμός, ο προγραμματισμός και η αποτελεσματικότητα πρέπει να είναι βασικοί στόχοι και στοιχεία της λειτουργίας του Υπουργείου Παιδείας .

Σε εθνικό επίπεδο πρέπει να λειτουργεί το ΕΣΥΠ. Επίσης, στο Υπουργείο λειτουργούν τα ΚΥΣΔΠ, ΚΥΣΠΕ, ΚΥΣΔΕ, όπως και σήμερα, και τα Συμβούλια Επιλογής Στελεχών και Σχολικών Συμβούλων .

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Προτείνεται η ανάδειξη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης σε «μικρό» Υπουργείο Παιδείας με αντίστοιχη μεταφορά πόρων, αρμοδιοτήτων, προσωπικού και λειτουργιών, τόσο από την Κ.Υ. όσο και από τις σημερινές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης.

Δομή: Σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης να υπάρχει ο Περιφερειακός Διευθυντής, ο οποίος θα υποστηρίζεται από θεματικές Διευθύνσεις (όπως: Επιστημονικής Καθοδήγησης, Οργάνωσης - Διοίκησης, Οικονομικών, Π.Ε., Δ.Ε., Κοινωνικής και Ψυχολογικής Υποστήριξης, Καινοτομικών Δραστηριοτήτων κ.τ.λ.) και από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης (που λειτουργούν με διαφορετική δομή από τη σημερινή και στην ίδια θέση με αυτή που είναι σήμερα).

- Ο Περιφερειακός Διευθυντής δεν πρέπει να συμμετέχει στην αξιολόγηση και στην επιβολή πειθαρχικής ποινής στους υφισταμένους του, ώστε να αποφεύγονται τυχόν εμπλοκές που σχετίζονται με τη διαφορετικότητα των βαθμίδων της εκπαίδευσης αλλά και η σύγκρουση αρμοδιοτήτων με τα κεντρικά υπηρεσιακά συμβούλια. Επίσης, δεν συμμετέχει στα Υπηρεσιακά Συμβούλια.

- Σε αυτό το επίπεδο η αξιολόγηση και ο πειθαρχικός έλεγχος θα πραγματοποιούνται από ανεξάρτητα θεσμικά και συλλογικά όργανα.

Σε κάθε Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης θα λειτουργεί το Περιφερειακό Συμβούλιο Παιδείας (ΠΕ.ΣΥ.Π.) με συμμετοχή της Πολιτείας, των Εκπαιδευτικών, των Γονέων και των Κοινωνικών Φορέων, και βρίσκεται σε άμεση διασύνδεση με το ΕΣΥΠ.

Επίσης, στην Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης λειτουργούν τα ΑΠΥΣΔΠ, ΑΠΥΣΠΕ, ΑΠΥΣΔΕ.

ΑΝΤΙΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Προτείνεται στη θέση των σημερινών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης (Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας) να λειτουργούν οι νέες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης κυρίως ως υπηρεσίες υποστήριξης.

Δομή: Θα υπάρχει ο Διευθυντής εκπαίδευσης, ο οποίος υποστηρίζεται από Τμήματα (όπως Επιστημονικής Καθοδήγησης, Οργάνωσης - Διοίκησης, Οικονομικών, Νομικής υποστήριξης, Εκπαιδευτικών θεμάτων, Εξετάσεων, Κοινωνικής και Ψυχολογικής Υποστήριξης, Καινοτομικών Δραστηριοτήτων κ.λπ.) και από τα Γραφεία Εκπαίδευσης (που είναι υπηρεσίες υποβολής προτάσεων, εφαρμογής και ελέγχου της Εκπαίδευσης οι οποίες θα υποστηρίζονται από ολιγομελές προσωπικό).

Επίσης στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης θα λειτουργούν τα ΠΥΣΔΙΠ, ΠΥΣΠΕ, ΠΥΣΔΕ.

Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εξακολουθούν να λειτουργούν τα Γραφεία Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Φυσικής Αγωγής, αλλά με νέες αρμοδιότητες.

Εξυπακούεται ότι τα Γραφεία Εκπαίδευσης δεν θα έχουν αρμοδιότητες σε διοικητικά, οικονομικά και άλλα παρεμφερή θέματα. Επίσης, σε αυτό το επίπεδο λειτουργεί και το Γραφείο των Σχολικών Συμβούλων, που υπάγεται όμως στην Περιφερειακή Διεύθυνση.

Ο Προϊστάμενος του Γραφείου θα είναι σε συνεχή επαφή και διαβούλευση με τις σχολικές μονάδες.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Επειδή οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις και στρατηγικές ανάπτυξης που προάγουν την εκπαίδευση πρέπει να είναι αυτές που αφορούν όσα συμβαίνουν μέσα στις σχολικές τάξεις, δηλαδή στην καθημερινή εργασία των εκπαιδευτικών, η σχολική μονάδα αποτελεί την καρδιά του εκπαιδευτικού συστήματος και πρέπει να διαθέτει σημαντικό βαθμό αυτοτέλειας. Η όποια αποκέντρωση πρέπει να έχει ως αιχμή του δόρατος τη σχολική μονάδα.

Θεωρητικά, η ανάληψη διοικητικών ευθυνών από τη Σχολική Μονάδα σημαίνει μεγαλύτερη ελευθερία και ευελιξία κινήσεων από το σχολείο και μεγαλύτερη υπευθυνότητα των εκπαιδευτικών αναφορικά με το ρόλο τους.

Ανώτατο όργανο λειτουργίας της είναι το Σχολικό Συμβούλιο (σύλλογος διδασκόντων, σύλλογος γονέων, εκπρόσωποι μαθητών, εκπρόσωπος Δήμου και τοπικών φορέων, εκπρόσωποι αποκεντρωμένων εκπαιδευτικών και επιστημονικών φορέων). Κάθε σχολική μονάδα πρέπει να είναι στελεχωμένη με κατάλληλο γραμματειακό και άλλο υποστηρικτικό προσωπικό.

Ο θεσμός και ο ρόλος του Διευθυντή θωρακίζεται με συγκεκριμένες αρμοδιότητες αλλά και εξουσίες. Είναι το εκτελεστικό όργανο των αποφάσεων του συλλόγου διδασκόντων.

Ο ρόλος του Συλλόγου Διδασκόντων διευκρινίζεται κι ενισχύεται. Έχει διευρυμένες αρμοδιότητες και αποφασιστικό ρόλο σε συγκεκριμένα θέματα.

Δημιουργούνται βιώσιμες σχολικές μονάδες, εκτός ορισμένων περιπτώσεων, λόγω γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων, ιστορικών λόγων ή πληθυσμιακής ερήμωσης.

Όλες οι σχολικές μονάδες στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση έχουν τουλάχιστον έναν Υποδιευθυντή. Κάθε σχολική μονάδα από ένα αριθμό μαθητών και πάνω, θα διαθέτει και τον κατάλληλο αριθμό (περισσότερο από δύο) θεματικών Υποδιευθυντών (όπως Διοικητικών Θεμάτων, Εκπαιδευτικών Θεμάτων, Καινοτομικών Δραστηριοτήτων κ.λπ.).

Επιτροπές Παιδείας

Προτείνεται να είναι όργανα γνωμοδοτικού ή μη χαρακτήρα που ασχολούνται με θέματα λειτουργίας, οικονομικής διαχείρισης, ανέγερσης σχολικών μονάδων κ.λπ.

Διακρίνονται σε:

1. Σχολική Επιτροπή Παιδείας (Σχολική μονάδα ή Ομάδα Σχολικών Μονάδων).
2. Δημοτική Επιτροπή Παιδείας (Δήμος).
3. Περιφερειακή Επιτροπή Παιδείας (Αιρετή Περιφέρεια).

Στελέγωση υπηρεσιών και άλλων εκπαιδευτικών θεσμών

Και στα τέσσερα επίπεδα της εκπαίδευσης οι υπηρεσίες πρέπει να στελεχώνονται κατά κανόνα με διοικητικό και άλλο προσωπικό, κατάλληλα εκπαιδευμένο και επιμορφωμένο και όχι με αποσπάσεις εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί καταλαμβάνουν θέσεις ευθύνης που είναι συναφείς μόνο με εκπαιδευτικά αντικείμενα. Όσοι επιλέγονται για θέσεις ευθύνης υποχρεούνται να παρακολουθήσουν επιτυχώς επιμορφωτικά σεμινάρια.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

Η εφαρμοσμένη διδακτική πράξη απαιτεί τη βελτίωση του επιστημονικού επιπέδου του διδάσκοντος καθηγητή (περιοδική επιμόρφωση) και την υποστήριξη και βελτίωση του διδακτικού έργου του στην τάξη (τρόπος διδασκαλίας, μέσα και μέθοδοι).

A) Ενδοσχολική επιστημονική καθοδήγηση

Όσον αφορά το τρόπο διδασκαλίας στη τάξη, πρέπει να υπάρχει η απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή, ώστε να μπορούν να επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος. Μία σημαντική παράμετρος παρακολούθησης και βελτίωσης του τρόπου και των μεθόδων διδασκαλίας ενός μαθήματος, ανεξαρτήτως της υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής του κάθε σχολείου, είναι ο υφιστάμενος υποστηρικτικός μηχανισμός στο επίπεδο της σχολικής μονάδας.

Η επιστημονική καθοδήγηση στο επίπεδο της σχολικής μονάδας θα μπορούσε να βασιστεί στους **συντονιστές των μαθημάτων** τα οποία διδάσκονται στη σχολική μονάδα. Οι αρμοδιότητες των συντονιστών θα είναι να συνεργάζονται με τους διδάσκοντες το μάθημα καθηγητές, ώστε να εφαρμόζεται το αναλυτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης με τον αποδοτικότερο δυνατό τρόπο.

Οι συντονιστές μαθημάτων, σε συνεργασία με τον Διευθυντή και τους Υποδιευθυντές, θα παρακολουθούν την ύλη καθώς και τη διδακτική διαδικασία κάθε μαθήματος και, στην περίπτωση, που εντοπίσουν προβλήματα στην διεξαγωγή κάποιων μαθημάτων, θα προσπαθούν να τα λύσουν στο πλαίσιο της σχολικής μονάδας (αναπροσαρμογή προγράμματος κλπ).

B) Σχολικοί Σύμβουλοι

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας της εκπαίδευσης είναι ο Σχολικός Σύμβουλος, ο ρόλος του οποίου θα είναι, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση της σχολικής μονάδας, να προωθεί τους εκπαιδευτικούς στόχους του Υπουργείου Παιδείας και να συναντάται με τους διδάσκοντες σε προσυνηνομημένες συναντήσεις, προκειμένου να τους καθοδηγήσει επιστημονικά και παιδαγωγικά. Δηλαδή:

- α) να συζητήσει μαζί τους τα τυχόν διδακτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι διδάσκοντες,
- β) να τους συμβουλευτεί για τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας, και
- γ) να τους προσφέρει βοηθητικό υλικό, βιβλία, φυλλάδια, σημειώσει καθώς επίσης και σχετική με το μάθημα βιβλιογραφία.

Οι Σχολικοί Σύμβουλοι, σε προσυνηνομημένες συναντήσεις με τους διδάσκοντες, μπορούν να καθοδηγήσουν επιστημονικά το σύνολο των εκπαιδευτικών της περιφέρειας.

Γ) Εκπαίδευση και Πανεπιστήμιο

Το γνωστικό αντικείμενο ενός απόφοιτου Πανεπιστημίου είναι περιορισμένο στο χρόνο απόκτησης του πτυχίου του. Η εξέλιξη της επιστήμης, όμως, δεν είναι χρονικά περιορισμένη, και σε επιστήμες όπως οι θετικές οι εξελίξεις είναι τόσο ραγδαίες, ώστε η επανεκπαίδευση των επιστημόνων να κρίνεται τελείως απαραίτητη. Την επανεκπαίδευση των καθηγητών πρέπει υποχρεωτικά να την αναλάβει το Πανεπιστήμιο της περιφέρειας στην οποία ανήκει οργανικά ο εκπαιδευτικός. Έτσι, η εκπαίδευσή του θα έχει τόσο το επιστημονικό κύρος όσο και την επιστημονική αρτιότητα που απαιτείται. Το κρίσιμο χρονικό διάστημα της επανεκπαίδευσης του καθηγητή εκτιμάται ότι αρχίζει μετά από δεκαετή παρουσία του στην τάξη και ο χρόνος εκπαίδευσης πρέπει να είναι τουλάχιστον ένα έτος. Στην κατεύθυνση αυτή σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξουν και τα Κέντρα Στήριξης του Εκπαιδευτικού Έργου όπως αυτά προτείνονται από το ΚΕΜΕΤΕ της ΟΛΜΕ.

Δ) Επιστημονική Καθοδήγηση και Υπουργείο παιδείας

Την κύρια ευθύνη της επιστημονικής καθοδήγησης πρέπει να έχει η κεντρική εξουσία, δηλαδή το Υπουργείο Παιδείας. Το Υπουργείο Παιδείας, σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και την ΟΛΜΕ, μέσω των Σχολικών Συμβούλων, μπορούν με τον καλύτερο τρόπο να καθοδηγήσουν επιστημονικά τους εκπαιδευτικούς που θα διδάξουν τα συγκεκριμένα αντικείμενα.

Συμπεράσματα-Παρατηρήσεις

Σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης θα λειτουργεί η Διεύθυνση Επιστημονικής Καθοδήγησης της οποίας Διευθυντής είναι Σχολικός Σύμβουλος.

Σε επίπεδο Διεύθυνσης Εκπαίδευσης λειτουργεί Γραφείο Σχολικών Συμβούλων (Σ.Σ). Η Διεύθυνση Επιστημονικής Καθοδήγησης θα είναι σε άμεση διασύνδεση με το Π.Ι και θα συμμετέχει θεσμικά στα αντίστοιχα τμήματά του, καθώς επίσης οι Σ.Σ θα έχουν καθοριστικό ρόλο σε όλους τους εκπαιδευτικούς φορείς του Υπουργείου. Ο θεσμός της Επιστημονικής Καθοδήγησης έχει σήμερα πολλά προβλήματα ή και υπολειτουργεί. Πρέπει άμεσα να ληφθούν μια σειρά από μέτρα για την αναβάθμισή του και τη σαφή οριοθέτησή του.

Ομάδα Εργασίας Β4:

Ο ρόλος του Συνδικαλιστικού Κινήματος των εκπαιδευτικών Δ.Ε.

Συντονιστής:

Μπάτρης Άγγελος

Μέλη:

Γεωργιάδης Θωμάς

Καλατζή Ράνια

Καλομοίρης Γρηγόρης

Μαυρέλης Ιάκωβος

Παναγιωτοπούλου Εύη

(Ευχαριστούμε το Θέμη Κοτσιφάκη για την αναφορά στο συνδικαλιστικό κίνημα άλλων χωρών.)

1) Γενικά

Το συνδικαλιστικό κίνημα είναι σημαντικό μέρος του κοινωνικού κεφαλαίου. Η αντιπαράθεσή του με τις εκάστοτε αντεργατικές πολιτικές συμπυκνώνει θεμελιακές αντιθέσεις της κοινωνίας. Από την έκβασή της κρίνονται μεγάλα συμφέροντα. Η αποτελεσματικότητα του συνδικαλιστικού κινήματος έχει μεγάλη σημασία για τους εργαζόμενους και προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, κατανόηση των κοινωνικοοικονομικών δομών, των μορφών εκμετάλλευσης και των μηχανισμών αλλοτρίωσης.

Το συνδικαλιστικό κίνημα στο χώρο της εκπαίδευσης, ειδικότερα, έχει διπλό καθήκον: να προστατεύει τα δικαιώματα των εκπαιδευτικών αλλά και να προασπίζει την εκπαίδευση ως δημόσιο και κοινωνικό αγαθό. Έτσι, ο εκπαιδευτικός συνδικαλισμός προϋποθέτει ευαισθησία στη διαφύλαξη του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών δομών.

2) Ιστορική αναφορά στη συμβολή του Συνδικαλιστικού Κινήματος των εκπαιδευτικών της δημόσιας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Δ.Ε.)

Η ΟΛΜΕ ιδρύεται το 1924. Το 1936 η δικτατορία της 4ης Αυγούστου τη διαλύει. Επανιδρύεται το 1949.

1955 Τετραήμερη απεργία για καθιέρωση εκπαιδευτικού μισθολογίου. 4.200 εκπαιδευτικοί παραιτούνται διαμαρτυρόμενοι για την ανεπάρκεια της υλικοτεχνικής υποδομής, του αριθμού εκπαιδευτικών και της εκπαίδευσής τους, καθώς και για την αλλαγή των αναλυτικών προγραμμάτων.

1961–63 Απεργία διαρκείας (με ΔΟΕ) κατακτά αυξήσεις. Νέα απεργία λήγει με πολιτική επιστράτευση.

1964–66 Ικανοποιούνται οικονομικά αιτήματα της ΟΛΜΕ με χορήγηση επιδόματος. Η ΟΛΜΕ στηρίζει τη μεταρρύθμιση του Γ. Παπανδρέου για δημόσια δωρεάν παιδεία και καθιέρωση της Δημοτικής. Λίγο αργότερα νέο ενιαίο μισθολόγιο υποβαθμίζει τους εκπαιδευτικούς.

1967–74 Η δικτατορία διορίζει δοτή διοίκηση της ΟΛΜΕ και αναστέλλει τη μεταρρύθμιση του 1964. Το ωράριο αυξάνεται και επιβάλλεται δεκάωρη υποχρεωτική υπερωριακή εργασία. Οι εκπαιδευτικοί εξουθενώνονται οικονομικά και ηθικά και αρχίζουν να αρθρώνουν σοβαρή αμφισβήτηση από το 1970.

1975 Εκλέγεται νέο Δ.Σ. Κεντρικά αιτήματα η κάθαρση από τους υποστηρικτές της χούντας, η άρση των μισθολογικών αδικιών και η ψήφιση νέου νόμου για την εκπαίδευση.

1976 Μεταρρύθμιση Ράλλη (ν. 309/76). Εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, χωρισμός σε Γυμνάσιο – Λύκειο (γενικό και τεχνικό), καθιέρωση της Δημοτικής, αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα, αλλαγές στη διοίκηση, ευνοϊκές ρυθμίσεις για τη βαθμολογική και μισθολογική εξέλιξη των εκπαιδευτικών, καθώς και μείωση του διδακτικού ωραρίου στις 23 ως 19 ώρες ανάλογα με τα έτη υπηρεσίας.

1977 Απεργία διαρκείας. Δίνεται αύξηση της υπερωριακής αποζημίωσης.

1980 Απεργία διαρκείας λήγει με δικαστική απόφαση ως «παράνομη και καταχρηστική».

1985 Νόμος – πλαίσιο της εκπαίδευσης 1566/85. Μείωση του διδακτικού ωραρίου στις 21 ως 18 ώρες.

1988 Πρώτη απεργία στις εξετάσεις. Ο υπουργός Παιδείας Γιώργος Παπανδρέου παραχωρεί υπερωριακό επίδομα εξωδιδακτικού έργου, επίδομα βιβλίων, μερική επιστροφή κρατήσεων απεργίας, δέσμευση για μείωση ωραρίου μητέρων, ενιαία κατηγορία μεταθέσεων και κατάργηση του «ευδοκίμου», πιστώσεις για λειτουργικές δαπάνες των σχολείων, ανύψωση των κλιμακίων μερικών

κλάδων, αύξηση αποζημιώσεων για τις Γενικές Εξετάσεις και τις υπερωρίες, ενισχυτική διδασκαλία στο Γυμνάσιο, κάλυψη των κενών, νέες οργανικές, γραμματείες στα Γυμνάσια – Λύκεια και 100 υποτροφίες ΙΚΥ για εκπαιδευτικούς Δ.Ε.

1990 Απεργία διάρκειας στις Γενικές Εξετάσεις. Το Υπουργείο Παιδείας τις αναβάλλει παρατείνοντας το διδακτικό έτος και πραγματοποιούνται τελικά στις 16 Ιουλίου.

1990, Νοέμβρης. Τα Προεδρικά Διατάγματα του υπουργού Παιδείας κ. Κοντογιαννόπουλου πυροδοτούν καταλήψεις εκατοντάδων σχολείων σε όλη τη χώρα. Επιθέσεις παρακρατικών και δυνάμεων καταστολής στα κατειλημμένα σχολεία. Σε μια από αυτές, στις 8/1/1991, δολοφονείται στην Πάτρα ο αγωνιστής εκπαιδευτικός **Νίκος Τεμπονέρας** υπερασπιζόμενος τους μαθητές του και τη Δημόσια Εκπαίδευση.

1994–96 Αναστέλλεται το ΠΔ 320/93 για την «Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών» και μειώνεται το ωράριο από 18 σε 16 ώρες στα 20 χρόνια υπηρεσίας.

1997 Μεγαλειώδης δίμηνη απεργία της ΟΛΜΕ κατακτά 8.000 διορισμούς και επίδομα εξωδιδακτικής απασχόλησης 150 ευρώ με τιμαριθμική αναπροσαρμογή, που μαζί με επόμενες αγωνιστικές κινητοποιήσεις το έφερε στα 355 ευρώ στις αρχές του 2010.

1997, Αύγουστος. Με υπουργό Παιδείας τον Γ. Αρσένη ψηφίζεται ο ν. 2525/97, που εντείνει τα αδιέξοδα στην εκπαίδευση, υποβαθμίζει το μορφωτικό ρόλο του Λυκείου, εντείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό μαθητών από φτωχά λαϊκά στρώματα και οδηγεί σε εμπορευματοποίηση και ιδιωτικοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Η δράση μας (1997–2001) και η οικοδόμηση πανεκπαιδευτικού μετώπου αντίστασης υποχρεώνει τις κυβερνήσεις σε διορθωτικά μέτρα (κατάργηση των Πανελλαδικών Β΄ Λυκείου, μείωση των πανελλαδικώς εξεταζόμενων μαθημάτων από δεκαπέντε σε έξι κ.λπ.)

2006 Η ΟΛΜΕ με 12 μέρες απεργίας συμπαρατάσσεται με την απεργία διάρκειας της ΔΟΕ, κερδίζοντας τη μονοετή υποχρεωτική προσχολική αγωγή και επίδομα διδακτικής προετοιμασίας ύψους 105 ευρώ.

2007 Η ΟΛΜΕ συμμετέχει στις νικηφόρες κινητοποιήσεις για την υπεράσπιση του άρθρου 16 του Συντάγματος για το δημόσιο χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η ΟΛΜΕ συνεχίζει να αγωνίζεται για την υπεράσπιση της μόρφωσης ως κοινωνικού αγαθού, για τη θεσμοθέτηση δωδεκάχρονης δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης, και κατά της μαθητικής διαρροής και της σχολικής αποτυχίας. Αρθρώνει ολοένα περισσότερες θεσμικές διεκδικήσεις σχετικές με την εκπαίδευση, ενώ τα 30 τελευταία χρόνια έχει οργανώσει εννέα συνέδρια με εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Ακόμη, η επιμόρφωσή μας αποτελεί αίτημα όλων των κινητοποιήσεων. Η ίδρυση των Σχολών Επιμόρφωσης Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης αποτέλεσε κατάκτηση του κλάδου, ανεξάρτητα από τις διαφωνίες μας για την οργάνωση και λειτουργία τους. Το 1979 ο κλάδος οργάνωσε επιμορφωτικά μαθήματα που το Υπουργείο Παιδείας απαγόρευσε. Η επιμόρφωση ήταν κεντρικό αίτημα της μεγάλης απεργίας του 1997.

Η ΟΛΜΕ αντιμετωπίζει ενιαία το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, την υλικότεχνική υποδομή και τον εκπαιδευτικό. Αγωνιζόμαστε για εκπαίδευση αντίστοιχη των προσδοκιών της νέας γενιάς και των αναγκών της εποχής και της κοινωνίας μας, όπως και για εκπαιδευτικούς όχι σε ρόλο απλών εκτελεστών άνωθεν εντολών, αλλά ενεργητικών συμμετόχων στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής.

Το συνδικαλιστικό μας κίνημα συνέβαλε σε σημαντικές εκπαιδευτικές κατακτήσεις, όπως καθιέρωση της Δημοτικής, διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση στο Γυμνάσιο, επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε εννέα χρόνια και σταδιακή μείωση του αριθμού μαθητών ανά τμήμα, για την οποία εξακολουθούμε να αγωνιζόμαστε. Σημαντική κατάκτηση για διδάσκοντες αλλά και διδασκόμενους αποτελεί, τέλος, η μείωση του εβδομαδιαίου διδακτικού ωραρίου από 32 ώρες πριν δεκαετίες σε 21 ως 16 σήμερα, και οφείλουμε να την υπερασπίσουμε από τους σχεδιασμούς για αύξηση του ωραρίου.

3) Η Σημερινή Κατάσταση του Εκπαιδευτικού Συνδικαλιστικού Κινήματος

Μετά τη δικτατορία το συνδικαλιστικό κίνημα συσπείρωνε τη μεγάλη μάζα των εργαζόμενων και της κοινωνίας. Σήμερα, όμως, παρουσιάζεται διστακτικό και ανέτοιμο, με σοβαρά προβλήματα μαζικότητας, οργάνωσης και ενότητας, με προβλήματα κινηματικού και ταξικού προσανατολισμού και αυτονομίας από την εργοδοσία και την εκάστοτε κυβέρνηση. Παρατηρούνται διασπαστικά φαινόμενα στη συγκρότηση και στις εκδηλώσεις του συνδικαλιστικού κινήματος, το οποίο συχνά αδυνατεί να επηρεάσει ουσιαστικά τις εξελίξεις. Η δημοκρατική λειτουργία πολλών σωματείων είναι προβληματική ή υποτυπώδης, η συμμετοχή των μελών τους είναι φτωχή και ο μορφωτικός τους ρόλος είναι υποβαθμισμένος. Σε μερίδα συνδικαλιστών κυριαρχεί η λογική της συνδιαχείρισης και

συνδιοίκησης, υπονομεύοντας τον κινηματικό χαρακτήρα του συνδικαλισμού και υποκαθιστώντας τον με δίκτυα πελατειακών σχέσεων. Με αφορμή τέτοια φαινόμενα η πολιτική εξουσία ασκεί πίεση στο συνδικαλιστικό κίνημα και προωθεί τον κοινωνικό αυτοματισμό, για να εμφανίσει το κίνημα και τους εκπροσώπους του ως υπεύθυνους για τα δεινά.

Η ύπαρξη εκατοντάδων σωματείων και δεκάδων Ομοσπονδιών στο Δημόσιο αποτελεί επίσης πρόβλημα. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη δύο Συνομοσπονδιών (Γ.Σ.Ε.Ε. και Α.Δ.Ε.Δ.Υ.), σε συνδυασμό με τις κομματικές – παραταξιακές σκοπιμότητες, δυσκολεύει την αγωνιστική και ενιαία δράση όλων των εργαζομένων.

Σε μικρότερη έκταση, αντίστοιχα φαινόμενα παρατηρούνται στο εκπαιδευτικό συνδικαλιστικό κίνημα:

- Χαμηλή συμμετοχή, ιδιαίτερα νέων. Εξαιρετική πανεργατικές απεργίες όπως της 5/5 και 15/10/10.
- Δυσκολία συντονισμού κοινών αγώνων σε διεθνές επίπεδο, παρά τα πρόσφατα θετικά βήματα.
- Έλλειψη καλά οργανωμένου Απεργιακού Ταμείου και Ταμείου Αλληλοβοήθειας.
- Πολιτιστική παρέμβαση σε μη επιθυμητό επίπεδο.
- Ανεπαρκής αξιοποίηση του διαδικτύου και των τηλεπικοινωνιών.
- Επίδραση της γενικής κρίσης αξιών, θεσμών και εκπροσώπησης.
- Κινητοποιήσεις χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό ούτε επαρκή τεκμηρίωση.

Στην πρόσφατη απεργία (22 και 23/2) απέργησαν πανελλαδικά το 20% των συναδέλφων την πρώτη μέρα και το 45% τη δεύτερη (μέρα γενικής απεργίας). Σε κάποιες ΕΛΜΕ του κέντρου της Αθήνας εγγράφεται μόλις το 40–50% των συναδέλφων, στις αρχαιρεσίες συμμετέχει το 30%, ενώ οι γενικές συνελεύσεις πραγματοποιούνται σπάνια με συμμετοχή 20%, είτε δεν πραγματοποιούνται και αποφασίζει το Δ.Σ. Υπάρχουν και θετικά παραδείγματα, όπως η ΕΛΜΕ Νότιας Αθήνας, όπου συμμετέχουν στις αρχαιρεσίες το 50–75% των 2.000 υπηρετούντων και στις γενικές συνελεύσεις σταθερά 300–600 συνάδελφοι. Στην ΕΛΜΕ Θήρας το 85% των 210 υπηρετούντων συμμετέχουν στις εκλογές και το 60–70% στις γ.σ.

Το συνδικαλιστικό κίνημα την τελευταία περίοδο βρέθηκε αντιμέτωπο με μια ολομέτωπη επίθεση, που δεν μπόρεσε να αποτρέψει. Το επόμενο διάστημα είναι κρίσιμο για την ίδια την ύπαρξή του. Παρά τα προβλήματα στον προσανατολισμό, τη λειτουργία και τη δράση των συνδικάτων, αυτά αποτελούν αναντικατάστατο εργαλείο για την υπεράσπιση των ταξικών συμφερόντων των εργαζομένων και εμπόδιο στα ταξικά, αντεργατικά σχέδια του κεφαλαίου.

4) Το Εκπαιδευτικό Συνδικαλιστικό Κίνημα σε Άλλες Χώρες

Η δομή των συνδικάτων της εκπαίδευσης ποικίλλει. Σε Γαλλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία κ.λπ. υπάρχουν παραταξιακές ομοσπονδίες, εκφράζοντας πολιτικά ή θρησκευτικά ρεύματα. Σε Σκανδιναβία, Γερμανία, ανατολικές χώρες υπάρχει ενιαία ομοσπονδία. Στις περισσότερες χώρες οι ομοσπονδίες έχουν μέλη και από τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης (Ιταλία, Ισπανία, Τουρκία, Φιλανδία, Αγγλία κ.ά.), ενώ σε κάποιες χώρες συμμετέχει και το μη εκπαιδευτικό προσωπικό (Ιταλία, Εσθονία, Σερβία κ.ά.)

Τα συνδικάτα του Ευρωπαϊκού Νότου φαίνονται πιο ριζοσπαστικά και πολιτικοποιημένα από αυτά του Βορρά. Ωστόσο, η κρίση και οι δραματικές επιπτώσεις των πολιτικών της Λισαβόνας και της Μπολόνας συμβάλλουν ώστε οι εκτιμήσεις των ομοσπονδιών να συγκλίνουν και να δημιουργούνται προϋποθέσεις κοινών πλαισίων και κινητοποιήσεων. Οι μορφές πάλι ποικίλλουν. Καμπάνιες, ατομικές διαμαρτυρίες, πολύχρωμες διαδηλώσεις, μαύρα περιβραχιόνια στις επισκέψεις υπουργών, απεργίες με διάρκεια, ένταση και συμμετοχή (συχνότερα στη νότια Ευρώπη παρά στη βόρεια). Στην Αγγλία π.χ. έγινε μετά από πάρα πολλά χρόνια 24ωρη απεργία, ενώ σε Γαλλία, Ιταλία και Ελλάδα η απεργία είναι συνήθης μορφή πάλης.

Η ΟΛΜΕ έχει σημαντική συνεργασία με τις εκπαιδευτικές ομοσπονδίες Γαλλίας, Πορτογαλίας, Ισπανίας, Τουρκίας, Σερβίας, Γερμανίας, Κύπρου, Μάλτας, Εσθονίας κ.ά. Ακόμη, συμμετέχει εδώ και πολλά χρόνια στην **ETUCE (European Trade Union Committee for Education)**, την **Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων**, θεσμικό συνομιλητή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Επίσης, συμμετέχει στην **Education International (EI)**, τη **Διεθνή Συνομοσπονδία Εκπαιδευτικών**, μια δυναμική συνομοσπονδία με σημαντικό ρόλο σε συνεργασία με την UNESCO, που καλύπτει 30 εκατομμύρια εργαζόμενους και των τριών βαθμίδων. Στην Ευρώπη η EI έχει την **Πανευρωπαϊκή Δομή της EI, Education International Europe (EIE)**. Ενώ στην ETUCE συμμετέχουν ομοσπονδίες από τις την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ΕΖΕΣ, στην EIE συμμετέχουν οι ομοσπονδίες από όλη την Ευρώπη.

Στις 22/11/10 ενοποιήθηκε η ETUCE και η EIE. Η νέα ETUCE, όπως επονομάστηκε, καλύπτει τις εκπαιδευτικές ομοσπονδίες και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης σε όλες τις χώρες της Ευρώπης

(εντός και εκτός ΕΕ), αποτελώντας συγχρόνως και το ευρωπαϊκό τμήμα της Education International. Παραμένουν ανοικτά ορισμένα ζητήματα που αφορούν τη εσωτερική δημοκρατική λειτουργία και την ανεξαρτησία της νέας οργάνωσης απέναντι στην Education International και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην ETUCE επικρατούν συντηρητικές – διαχειριστικές αντιλήψεις. Αποδέχεται το ρόλο του «θεσμικού συνομιλητή» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στηρίζει τη διαδικασία της Λισαβόνας και της Μπολόνιας. Αποδέχεται βέβαια, διακηρυκτικά, πως η εκπαίδευση είναι δημόσιο αγαθό και αναφέρεται στην ανάγκη αύξησης της κρατικής χρηματοδότησής της και της οικονομικής, επαγγελματικής και επιστημονικής στήριξης των εκπαιδευτικών. Υπάρχει όμως σοβαρό δημοκρατικό έλλειμμα σε ό,τι αφορά στις διαδικασίες διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων, που πρακτικά λαμβάνονται μόνο από το Προεδρείο.

Η Ε.Ι. βλέπει πιο «ανοικτά» τα θέματα. Χωρίς άμεση εμπλοκή με τις διαδικασίες της Ε.Ε. αντιμετωπίζει κριτικά τις εκπαιδευτικές πολιτικές, την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και το διαγωνισμό PISA, ενώ συμμετέχει στις διαδικασίες του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ και συμπαρίσταται στις κινητοποιήσεις των εκπαιδευτικών ανά τον κόσμο. Πρέπει να αξιοποιούμε αυτές τις οργανώσεις για αλληλεγγύη σε περιόδους κινητοποιήσεων και για άσκηση πίεσης προς την εκάστοτε κυβέρνηση. Πρέπει να εργαστούμε για ουσιαστικότερη παρέμβασή μας σε αυτές και για μεγαλύτερο εκδημοκρατισμό τους.

Η **Διεθνής Συνομοσπονδία WFTU – FISE (World Federation of Teachers' Unions)** συσπείρωνε άλλοτε τα συνδικάτα των σοσιαλιστικών χωρών και του τρίτου κόσμου. Με έδρα την Ινδία, εκπροσωπεί πια κυρίως ασιατικά συνδικάτα εκπαίδευσης. Η ΟΛΜΕ παρακολουθεί τις εξελίξεις της.

Η ΟΛΜΕ συμμετέχει στο **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ (ΕΚΦ)**. Μετά το 3ο ΕΚΦ η ΟΛΜΕ, μαζί με άλλες εκπαιδευτικές οργανώσεις και κοινωνικά κινήματα από διάφορες χώρες, συνέβαλε στη δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Δικτύου Εκπαίδευσης**, που λειτουργεί στο πλαίσιο του ΕΚΦ, αλλά και αυτόνομα.

Η διαχειριστική αντίληψη που χαρακτηρίζει πολλές διεθνείς οργανώσεις οδηγεί σε ανάγκη δημιουργίας ενός ριζοσπαστικού πόλου εκπαιδευτικών συνδικάτων. Έπειτα από συζητήσεις χρόνων προέκυψε η πρωτοβουλία του **Μεσογειακού Δικτύου Εκπαιδευτικών Οργανώσεων**. Συμμετέχουν σε αυτό εκπαιδευτικά συνδικάτα από Αίγυπτο, Λίβανο, Μάλτα, Κύπρο, Σερβία, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Ελλάδα και Μαρόκο. Έχουν ήδη συναντηθεί τέσσερις φορές για συνεργασία στην υπεράσπιση της εκπαίδευσης ως δημόσιου αγαθού, διακηρύσσοντας την ανάγκη για υψηλότερες δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση και για μια καλύτερη επαγγελματική θέση του εκπαιδευτικού.

5) Τι Συνδικαλιστικό Κίνημα χρειάζονται σήμερα οι εκπαιδευτικοί;

Σκοποί του εκπαιδευτικού συνδικαλιστικού κινήματος είναι η προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων, η χαλιναγωγή της αυθαιρεσίας και του αυταρχισμού της διοίκησης, η υπεράσπιση της παιδαγωγικής αυτονομίας, η στελέχωση των θεσμών με αμερόληπτα, αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια, η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και η ισότητα των ευκαιριών στη μόρφωση.

Η αδυναμία του συνδικαλιστικού κινήματος να αποτρέψει τις βάρβαρες μνημονιακές πολιτικές πρέπει να αποτελέσει ευκαιρία προκειμένου αυτό να επανεξετάσει την πορεία του. Η απεμπόληση των επιδιώξεων των εργαζομένων και η ταύτιση της συνδικαλιστικής ηγεσίας με μια πολιτική εξουσία που αντιστρατεύεται τα συμφέροντά τους διαμορφώνει νοσηρό κλίμα αναποτελεσματικότητας και απογοήτευσης, υπονομεύει και συρρικνώνει τα συνδικάτα και διαιωρίζει την εκμετάλλευση σε βάρος των εργαζομένων. Χρειάζεται ενίσχυση των ταξικών χαρακτηριστικών του συνδικαλιστικού κινήματος. Να αποκρούσουμε την προσπάθεια της κυβέρνησης και του κεφαλαίου να καλλιεργήσουν τον κοινωνικό αυτοματισμό, να διαιρέσουν, να ενσωματώσουν και να υποτάξουν το κίνημα, κρύβοντας την ταξική αντίθεση μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας. Χρειάζονται στοχευμένες δράσεις που θα πείθουν τους συναδέλφους και την κοινωνία, μακριά από συντεχνιακές αντιλήψεις, εντάσσοντας το κλαδικό και το μερικό συμφέρον στο ευρύτερο κοινωνικό και συντονίζοντας διαφορετικούς κλάδους εργαζομένων.

Να ενισχύσουμε την αλληλεγγύη στο εσωτερικό του κινήματος και προς τους πιο αδύνατους, ιδιαίτερα τους μετανάστες. Να διευρύνουμε τις συμμαχίες μας με τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα και με άλλες κοινωνικές ομάδες, όπως οι νέοι, που πλήττονται και θα πληγούν ακόμα περισσότερο.

Να αντιμετωπίσουμε φαινόμενα πελατειακών σχέσεων, διαμεσολάβησης και διαφθοράς από ελάχιστες μειοψηφίες, που αξιοποιούνται για να συκοφαντηθούν οι εκπαιδευτικοί και όλοι οι εργαζόμενοι.

Να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα γραφειοκρατικής λειτουργίας της ΟΛΜΕ και πολλών ΕΛΜΕ, και της υποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας από συμφωνίες ανάμεσα στις ηγεσίες των παρατάξεων. Απαιτείται τήρηση των καταστατικών δημοκρατικών διαδικασιών, ουσιαστική λειτουργία των οργάνων διοίκησης και λήψη μέτρων που θα ενισχύουν τη διαφάνεια και την πληροφόρηση για τις αποφάσεις. Ταυτόχρονα, πρέπει να πάρουμε συγκεκριμένα μέτρα για την ενεργοποίηση των συναδέλφων.

Να συντονιστούμε με τους εργαζόμενους της Ευρώπης. Να αξιοποιήσουμε το ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο ως νέο πεδίο ταξικής πάλης, όπως επιτάσσουν η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις των συμφώνων σταθερότητας και ανταγωνιστικότητας για τους εργαζόμενους όλων των ευρωπαϊκών χωρών. Να οικοδομήσουμε συστηματικά σχέσεις και συμμαχίες με τα συνδικάτα των άλλων χωρών.

Η κυβέρνηση και το κεφάλαιο θα συνεχίσουν τη συκοφαντική επίθεση σε βάρος του συνδικαλιστικού κινήματος, με στόχο να το παρουσιάσουν συνένοχο στην κρίση και να εξουδετερώσουν κάθε αντίσταση στο «μονόδρομο» του Μνημονίου. Επείγει λοιπόν μια μεγάλη στροφή της ΟΛΜΕ και του συνδικαλιστικού κινήματος, ώστε να κερδίσει εμπιστοσύνη, διαπραγματευτική δύναμη, κύρος και αποτελεσματικότητα. Επείγει να χαράξουμε μια νέα στρατηγική, βασικά στοιχεία της οποίας είναι:

- **Αλλαγή προσανατολισμού.** Κεντρικό ζήτημα της περιόδου είναι η απεμπλοκή από το μνημόνιο και γενικότερα η ανατροπή των νεοφιλελεύθερων πολιτικών που εφαρμόζονται πια παντού.
- **Νέο πλαίσιο στόχων και αιτημάτων.** Υπεράσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων μας, ακύρωση των περικοπών στις αποδοχές μας και διεκδίκηση αυξήσεων, προστασία των άνεργων και συμβασιούχων συναδέλφων, χτύπημα της ακρίβειας, υπεράσπιση των ασφαλιστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, απόκρουση των ιδιωτικοποιήσεων, υπεράσπιση των δημόσιων και κοινωνικών αγαθών. Για το σκοπό αυτό είναι πολύτιμα εργαλεία οι *ολοκληρωμένες θέσεις και προτάσεις* για τη βελτίωση της Δημόσιας Παιδείας και τα σύγχρονα προβλήματα της εκπαίδευσης και των εργασιακών σχέσεων.
- **Κοινωνικές συμμαχίες.** Η αντίσταση στο μνημόνιο είναι υπόθεση των συνδικάτων αλλά και φορέων των νέων, μικρομεσαίων, αγροτών, επιστημόνων και άλλων κινήματων. Χρειάζεται ένα πανελλαδικό κοινωνικό δίκτυο να ενοποιήσει τη δράση και να δώσει νέα δυναμική στο μαζικό κίνημα.
- **Μορφές πάλης.** Η απεργία είναι η κορύφωση και όχι το μοναδικό περιεχόμενο του αγώνα. Είναι θετικά τα μεγάλα απεργιακά γεγονότα στις 5/5/10, στις 15/12/10 και στις 23/2/11, όμως δεν αρκούν ορισμένες κεντρικές κινήσεις. Χρειάζεται ένα μεγάλο πολύμορφο αγωνιστικό και απεργιακό κίνημα, που θα συνδυάζει τις κλαδικές με τις πανεργατικές κινητοποιήσεις, θα στηρίζεται στις συνελεύσεις των εργαζομένων και θα αξιοποιεί όλες τις μορφές πάλης (απεργίες, συγκεντρώσεις, συλλαλητήρια, συλλογή υπογραφών, καλλιτεχνικά δρώμενα, αντίσταση στην ακρίβεια με καταναλωτικά κινήματα, συνεταιρισμούς, αποκεντρωμένη δράση στην περιφέρεια και σε δήμους κ.ά.), μορφές που ενεργοποιούν τους συναδέλφους και ευαισθητοποιούν την κοινωνία, εντείνοντας την πολιτική πίεση.
- **Ανάκτηση αξιοπιστίας.** Αυτοκάθαρση των συνδικάτων από συμπεριφορές και πρακτικές που το έχουν πληγώσει. Η διαμόρφωση ενός κανονισμού δεοντολογίας από το ίδιο το συνδικαλιστικό κίνημα είναι κρίσιμο ζήτημα στις μέρες μας, που η απαξίωση πλήττει και πρόσωπα και θεσμούς.

Ως μέρος του κοινωνικού κεφαλαίου, το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να οικοδομήσει δίκτυα στα οποία οι συμμετέχοντες θα έχουν ευχερέστερη πρόσβαση στην πληροφορία και οι διαδικασίες συμμετοχής τους θα μετριάσουν τις αμφιβολίες τους προάγοντας τη δημοκρατική λειτουργία και την αποτελεσματικότητα. Το Διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες μπορούν να εξασφαλίσουν αμφίπλευρη, ταχεία και συχνή επικοινωνία, ενίσχυση της πληροφόρησης, της συμμετοχής και της δημοκρατικής λειτουργίας, καθώς και σημαντική και ανέξοδη προβολή σε τοπικές κινητοποιήσεις και εκστρατείες.

Τέλος, χρειάζεται να εμπλουτίσουμε τη ζωή των συνδικάτων με ευρύ φάσμα πολιτικών, μορφωτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, καθιστώντας τη συμμετοχή των μελών πιο ελκυστική και ανταποδοτική.

Ανακεφαλαιώνοντας, θεωρούμε ότι για την επίτευξη των στόχων μας απαιτούνται μεταξύ άλλων τα εξής:

- Πολιτικοποιημένο, ταξικό, αγωνιστικό, συντονισμένο συνδικαλιστικό κίνημα, που προτάσσει τα κοινά συμφέροντα των εργαζόμενων και ενσωματώνει τα κλαδικά χωρίς συντεχνιακές νοοτροπίες.
- Αυτονομία στο συνδικαλιστικό κίνημα και συνολικό σχέδιο ως προϋπόθεση για την ενότητά του. Ρήξη με την κυβερνητική εξουσία και τους φορείς των αντεργατικών πολιτικών.
- Αγωνιστική συμπόρευση όλων των συνδικαλιστικών δυνάμεων με όρους ενότητας και μαζικότητας.

- Σχεδιασμό κοινής και συντονισμένης δράσης των εργαζομένων σε διεθνές επίπεδο.
  - Ολοκληρωμένες θέσεις και προτάσεις για τη βελτίωση της Δημόσιας Παιδείας και τα σύγχρονα προβλήματα της εκπαίδευσης και των εργασιακών σχέσεων.
  - Ενίσχυση της άμεσης, συμμετοχικής δημοκρατικής λειτουργίας των συνδικάτων.
  - Προστασία και ένταξη στο συνδικαλιστικό σώμα των εργαζόμενων με μερικές ή ελαστικές σχέσεις εργασίας. Ουσιαστική συμπαράσταση προς και συμπόρευση με τους ανέργους και τους μετανάστες.
  - Σύνδεση με τα άλλα κοινωνικά κινήματα.
  - Αξιοποίηση Διαδικτύου και νέων τεχνολογιών για αμφίπλευρη επικοινωνία και πολύμορφη δράση.
  - Άμεση ενεργοποίηση του Πολιτιστικού Οργανισμού της ΟΛΜΕ.
-